Tomo Unico

~~Va 44 b~~

DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

VVLGO.

DE ZIFERIS

LIBRI IIII.

IOAN. BAPTISTA PORTA

NEAPOLITANO AVTORE.

CVM PRIVILEGIO

NEAPOLI,

Apud Ioa. Mariam Scotum. M D L X I I I.

EXCELLENTI VIRO IOANNI SOTO PHILIPPI REGIS IN HOC REGNO A' SECRETIS,

Ioa. Maria Scotus.

EGo quidem Sote clarissime in libris, operibusque dedicandis illud in primis obseruandum arbitror, vt ijs dedicentur, qui sua nos valeant autoritate à quibuscunque obtrectatoribus, defendere, ac tueri. Quod facile assequemur, si delectum aliquem habebimus in libris nuncupandis, ne cuiquam nuncupemus, qui non & ijs vehementer delectetur, & de eisdem grauissimum ferre iudicium minimè posse videatur. Qua in re à compluribus hominibus hac nostra tempestate peccatum esse video, qui haud veriti sunt ingeniorum monimenta quibusdam Principibus consecrare, qui non modò ea non intelligere, aut re vera approbare; sed ne inspicere quidem vnquàm potuerunt. Longè aliter ego facere semper decreui, vir amplissime, in operibus, quotquot meo sumptu typis excusa in lucem prodibunt: deligamque semper aliquem ex grauissimis viris, ijsdemque bene merentibus, cui dedicem.

quod si vnquam anteà, nunc certè maximè præstiti. qui cùm opus Domini Ioa. Baptistæ Portæ de clandestinis literis, secretisque notis, quas Ziferas vocant, typis meis imprimendum suscepissem, te vnum potissimùm delegi, cui iure quodam optimo nuncuparem. Tu enim is es, qui eiusce modi studijs magnoperè delectaris, in eisque mirum in modum excellere videris. Accedit ad hæc amor ille tuus, atque incredibile studium erga nostram hanc artem Typographicam, quam, cùm totus sis in ornanda Neapolitana republica, ideoque te in nobilissimum huiusce verbis Patritiorum ordinem cooptari volueris, speramus in dies Neapoli auctiorem, luculentioremque tua opera, & consilio futuram. Vt interim sileam virtutes illas animi tui egregias, ac verè diuinas: quæ vel solæ me ad hoc vehementissimè hortari possent, atque etiam impellere. Tuæ igitur partes erunt, pro tua illa singulari humanitate, animique celsitate, quod tibi toto animo, ac syncerè nuncupamus, hilari fronte accipere; & me tui obseruantissimum in tuorum numero retinere.

AD LECTORES

PRÆFATIO.

REQVIRENTI mihi veterum in omni rerum genere quædam manu ſcripta monumẽta, vt arcani quid & abditi inde depromerem,(ita me ſemper ad hęc propenſum natura tulit) cum nõ ſemel contigiſſet in obſcuras quaſdam notas, & characteres impingere, quibus ſcriptores dũ legentibus inuidẽt rerum cognitionem, ex induſtria ſolent ſua ſcripta occultare,ea dimittere ſæpenumero cogebar, ad quæ magis cupiditas animum accendebat. Verùm cũm ea ſit hominum conditio, vt quæ multùm appetimus, eò ardentius appetamus, quò ad ea aſſequenda maior eſſe ſolet difficultas,ea de cauſa factum eſt, vt ſubſtinuerim non prius ab incœpto deſiſtere,quàm omnes eiuſmodi notas,quæ occurrerant interpretarer,nec voto fortunæ beneficium defuit,characterum enim ſignificationem accuratius perquirenti,& in hoc non parum elaboranti, res ita fœliciter ceſſit,vt huic mox inquiſitioni ſerio addictus, non paucas eiuſmodi notas interpretarer,quòd cùm de cętero aliquandiù enixiùs quæſiuiſſem, ita profeci, vt collectis eiuſmodi quamplurimis characteribus, cum multiplex eſſet ratio interpretandi,& multorum ſcriptorum collatione comprobata, de illis librum conſcribere decreuerim: ſed quomodo id fieret, rectè primum neque ipſe ſatis intelligebam, quare circa initia, vt nonnulla ad hoc oportuna colligerem, quæ libro formam traderent, mihi labor fuit nõn modicus, calamo demum nonnullas præceptiones, quæ ſe memoriæ ſtatim offerebant commiſſi: ne in ijs perquirendis , quoties opus eſſet nimis elaborarem, neque enim ſperabam rerum

varietate in tantum posse opus excrescere, siquidem cum huic rei intentius operam nauarem (quid enim labor non efficit?) tantum profeci, vt breui allatas vndique epistolas huiusmodi notis scriptas amicis rogantibus interpretarer, vnde eam de me apud eorum animos admirationem excitaui, vt non defuerint literarum imperiti, qui hoc mihi non aliundè, quàm ex arte magica, vel alicuius numinis afflatu prouenire existimarent, quod totum ratio contextus ex orthographiæ petita fontibus satis apertè indicabat. Sed vt videant, quibus regulis in his progrederer, quas collegeram per hos dies, dum animus grauioribus curis feriatus, leuioribus his studijs incumbit, typis excudendum curare statueram. Verùm cogitans quam varijs hominum iudicijs, & zoilorum obtrectationibus, qui sui ingenij acumē in aliorum laboribus solent experiri, illi exponerentur, qui libros in publicum emittunt, statui (lectores humanissimi) hoc opus tandiu apud me reseruare, donec illud cum aliorum librorum classe, quorum nomina in nostræ Encyclopediæ indice protulimus, simul absolutum ederetur. Sed pluribus tandem rationibus necesse fuit consilium mutare; cum enim huius operis fama vulgaretur, dum adhuc sub incude esset, partim amicorum non paucis efflagitationibus, quos magna iamdudum legendi operis cupido incesserat, & partim inuidorum motus impulsibus, qui eius rei, cum à nemine hactenus fuisset pertentata, honorem hunc nobis inuidebant, commodum duxi rem vlterius non differre, sed diligenter editionem festinare. Nos verò negotium hoc totum in duas partes diuidemus: scilicet occultè significare, & significata percipere, vni primum, & secundum, alteri tertium & quartum librum dedimus. Signa, quibus significamus, vocalia, semiuocalia, & muta, quomodo fiant, ex veterum & recentiorum præceptionibus, visibilia, quæque visum effugiant vniuerso primo libro conscripsimus, scripta

verò

verò literis charta exaratis, & quæ interceptorem eludant, quæ labore, quæque minime interpretari possunt, postremo, quæ non solum intelligi, sed ne suspicionem quidem inferant secundo libro docuimus. Tertio commodo interpretari scripta debeant, exempla duo apposuimus, vnde lector reliqua valeat interpretari. Demum quarto libro tabulas conscripsimus, quarum auxilio verba facilius quæsita reperiri possint, ne quid facilitatis & diligentiæ huic negotio deesse videretur.

EORVM QVÆ IN OPERE TRACTATNVR
INDEX.

A

Atta-

Conſo-

SERIES CHARTARVM.

† * A B C D E F G H I L L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes ſunt duernæ excepta Ee, quæ eſt ternio.

ERRATA.

Primus numerus paginam, ſecundus lineam indicat.

Triſmegiſtro	Triſmegiſto.	3	9	iuutilum	inutilium.	64	6
Vel manuēſes	Vel à manuenſes.	4	16	ingenis	ingeniis.	65	11
DILVA	DILIA.	5	6	Tiet	Fiet.	68	5
Illo	Illi.	11	1	obſtruendeum	obſcurandum.	69	30
Sumptus	Sumptum.	11	14	oportunum	opporunum	76	4
conſumetur	conſumatur.	14	2	Oededipo	Oedipo	82	9
clauis	clauus.	14	8	redditus	reditus.	86	3
portum	portus.	14	8	proprius	propius.	88	16
ἀλλυγορια	ἀλληγορια	15	4	vnius	vnicus.	95	1
Domæta	Damæta.	16	23	literis	literæ	96	3
Domætæ	Damætæ	16	27	inſeferius	Inferius.	99	5
ineundum	ineundam.	17	32	Varietæ	Variatæ.	114	1
plecubulæ	plebiculę.	18	14	coniungem	coniugem.	138	12
STISHO	TISHOS.	20	3	glucicndas	glutiendas.	139	18
obſceſſam	obſeſſam.	20	29	vallémq;	vallumq;	140	1
mitos	mites.	22	25	deriperet	diriperet.	140	31
ſuperbia	ſuperbiam.	23	15	enonodare	enodare.	143	12
exprobando	exprobrando	24	22	permutentur	permutantur.	148	23
tatè	tacitè.	25	23	ſimiltudine	ſimilitudine.	149	19
Gypſeli	Cypſeli.	27	7	tali	tati.	133	10
obſeſſis	obſeſſo.	27	14	videntur	videtur.	133	22
Alciatos	Alciatus.	29	28	fruſtrare	fruſtra re.	155	3
communiſci	comminiſci	29	30	enim	etiam.	156	11
exponere	exponeret.	32	3	materna	materno.	161	13
inſensáq;	incensáq;.	32	12	obſerri	obſeruari.	162	20
ab	ad	32	15	exploratibus	exploratorib⁹.	165	11
millinario	millenario.	37	6	efficacaciſſimũ	efficaciſſimũ.	165	23
Secundo	Secunda.	37	30	percepi	percipi.	165	28
oſt	eſt.	38	9	characteres	characteris.	166	13
facit	fecit.	39	17	potior	potiorem	168	2
σλυτόλωυ	σλυτάλω	40	32	λ	λ	175	16
quæ	qui.	42	13	PRABTEREA	PRÆTEREA.	176	13
concepta	conceptis.	43	21	AGEDA	AGENDA.	176	14
veſceribus	viſceribus.	44	27	poteſtatem	poteſtas.	183	19
admouens	admonens.	48	9	obſoluant	abſoluant.	183	30
humidili	humiduli	48	13	cautionem	cautiorem.	184	24
Cyclamino	cyclamini.	48	30	cognoto	cognito.	189	15
alba	albo	49	32	alium	aliud.	191	12
tunduntur	tunditur.	50	30	proprius	propius.	191	31
quadriduum	quatriduum.	51	2	ſimilum	ſimilium.	197	33
aluid	aliud.	53	26	proprius	propius.	199	15
demiſtet	demittet.	58	24	totius	toties.	199	31
Vxricict	vxori, ciet.	59	29	margilani	marginali.	200	32

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Quid sint furtiuæ literarum notæ.

FVRTIVAS notas politioris literaturæ viri eas literas appellant, quæ artificio huiusmodi confictæ sunt, vt non possint ab alio, quàm ab eo, cui literæ destinantur, interpretari. Quod si rectè nobis animaduersum fuerit, id nomen literis illis congruere plane videbimus, quas nostrates vulgò ZIFERAS nominant. Has igitur furtiuas literas si maiorũ nostrorum monumenta percurrentibus, licebit quicquam animo coniecturare, nil aliud, nisi notas esse dicemus, quibus vel occulte vel breuiter aliquid rei gnaris, quibus rem exploratam volumus, manifestamus. Notas verò appellamus, quod literas, syllabas, & dictiones (vt Isidorus ait) præfixis characteribus notent, & legentiũ animos ad significationum notitiam reuocent, quò fit, vt qui eas scribant, notarios appellemus. Quod si earum vsum perspexerimus, his tantum rebus eas inseruire dicemus, cuiusmodi sunt res sacræ, occultarumq; rerum scientiæ: siquidem ne à prophanis, nec dum sacris illis mediocriter initiatis illæ violentur, neùe abdita detegantur mysteria ea sæpe ignorabilibus characteribus, & symbolicis quibusdam figuris à maioribus tegi, & occultari consueuerunt. In arduis quoque rebus, magnisque negotijs, vtpotè ciuitatum obsidionibus, arcium expugnationibus, pon-

tificalium suffragiorum comitijs, in amoribus etiam, alijsq; id genus ad securitatem vtemur: quoties enim expedit regibus, eorum vicarijs absentibus, doli conscijs, alijsue alijs in rebus occulta nostri animi consilia exponere, ne literę ab exploratoribus, grassatoribus, præsidibus, qui opportunis locis dispositi adhibentur (longè enim Regum & Principum sunt manus) interceptæ, occulta illis consilia detegant, in maxima præcipuè temporibus licentia, cum delicta vetare nemo audeat, ad earum vsum, vt nobis cautionem præstent, confugiemus. Præterea breuitatis causa inductæ sunt, vt puta si quid compendiose scribendum sit, ne verborum, nominumque crebra repetitio in scribendo tædium afferat, vtque minori cum labore possit quicquid opus sit, arctius comprehendi. Non immerito igitur in his notis excogitandis multorum diuexata sunt ingenia, quorum quamplura super ea re commenta suis locis prosequemur.

CAPVT. II.

Quod furtiuis hisce notis vsi sunt, qui res sacras & occultas scientias scripserunt.

AEGIPTII sacrorum antistites, vt Cornelius Tacitus ait, veriti ne sacra locum inter prophana sortirentur, ænigmaticis illa quibusdam scalpturis & characteribus contegebant, inuisibilia enim per visibilia rerum mysteria significantes, nefas arbitrabantur facilè sic ea literis cõmittere, vt possint à communi & indigna plebe violari. Vnde suas literas communes habebant, quas omnes perdiscerent, sed quas appellabant sacras, soli nouerant sacerdotes, à parentibus priuatim acceptas. Apud Æthiopes etiam, quorum coloni fuisse videntur Ægiptij, ijsdem omnes vtebantur figuris, cuius generis literæ hieroglypha grammata nuncupant, quod

quod ijs notis ſacrarum rerum myſteria traderentur. Chæremon etiam fuiſſe traditur, qui hieroglyphia ſcripſerit. Sunt tamen qui putent, cum per animalium figuras ſenſus mentis Ægyptij effingerent, non dum vſitatiſſimam literarum & ſcripturæ rationẽ extitiſſe. Verùm ſic mos hic ſcribendi antiquiſſimis temporibus inualuit, vt vetuſtatis monumenta omnia in columnis, quæ in Mineruę, aliorumque Deorum templis erant poſitæ, huiuſmodi notis ſignarentur: cuiuſmodi columnas multas fuiſſe ab Hermete Triſmegiſtro inſcriptas Iamblicus alijque teſtantur. Legitur etiam Mercurius Deificam viam & anagogicam ad diuina hieroglyphicis literis perſcripſiſſe, quas poſtea in adytis Ægyptiæ vrbis, quam Soin dicunt, Bithis propheta inuentas, Ammoni Regi interpretatus eſt. In obeliſcis quoq; Seſoſtridis et Semnoſernei, qui ex Ægypto in vrbem deuecti ſunt, per huiuſmodi notas rerum naturæ interpretationem adnotatam eſſe Plinius & Strabo teſtantur. Vnde Ægyptiorum Theologiæ ænigmata propter obſcuritatem (Iamblicus ait) diuinę ſapientiæ muſa, vt ſoluantur, indigere. Hi namque in huiuſmodi Myſtagogia vniuerſi naturam, ac Deorum architecturam imitati, myſticarum & latentium intelligentiarum quaſdam imagines ſymbolicis nutibus aperiunt, & antiquiſſima etiamnum vetuſtatis monumenta immanibus impreſſa ſaxis cernuntur, qualia me olim interpretari memini. In hanc ſententiam Lucanus doctiſſimè ita breuiter canit.

„Phœnices primi: famæ ſi creditur, auſi
„Manſuram rudibus vocem ſignaſſe figuris.
„Non dum flumineas Memphis contexere biblos
„Nouerat, & ſaxis tantum volucreſque, feræque,
„Sculptaque ſeruabant magicas animalia linguas.

Quoſdam ſibi etiam Magos characteres effinxiſſe, & reperiſſe vidimus, quibus ſuam ſcientiam ab vſu & vulgarium lectione vindicarent, vt quiſque in Honorio Thebano & alijs

videre poterit. Apuleius de his notis ſic meminit.

„ De opertis adyti profert quoſdam libros, ignotis literis „ prænotatos, partim figuris huiuſcemodi animalium con„ cepti ſermonis compendioſa verba ſuggerentes, partim „ nodoſis,& in modum rotę tortuoſis, capreolatimque con„ denſis apicibus à curioſitate prophanorũ lectione munita.

CAPVT. III.

Quod his etiam notis ſcribunt, qui velint compendioſe ſcribere.

VETERES quoque,vt in ſcribendo celeritas in promptu eſſet,ſibi vulgares notas quaſdam præfigurarunt ex arbitrio, vt cum in ſenatu adeſſent, illis vſi ſic breuitatis cauſa ſcriberent, & Ciceronis ætate ab anagnoſtis epiſtolæ et orationes ſcribebantur,vt ne verbum quidem excideret,& quicquid per contentionem in iudicijs dicerent, librarij complures, vel manuenſes exciperent, eos autem his nominibus vocabant,quorum miniſterio à manibus vtebantur,idq́ue diuerſis inter ſe partibus.Apud Plutarchum etiam legimus ex Catonis orationibus illam, quam is in coniuratos Catilinæ contra Cęſaris ſententiam habuit,hoc modo exceptam,& ad ſua vſq; tempora ſeruatam ſolam ſic extare. ſic & ſenatorum ſententias, dum recitarentur breui ſcripto multa cõprehendente, exceptas fuiſſe. Nec ſolum in ſenatu,ſed etiã in ſcholis olim pleraque dictabantur diſcipulis excipienda, ita vt,licet incommodè, notulis tamen & lineamentis compendioſè ſcriberent. Et Suetonius refert Titum quoq; Veſpaſianum pluribus notis verba excipere velociſſime ſolitum more notariorum.Vt celeriter quoq; verba comprehenderent nominum verborumq; primas literas notabant, vti nunc in monumentis hiſtoriarũq; libris ſatis liquet.Sic C R ciuẽ romanum ſignificabant, O P oportere, A B V C ab vrbe condita, Sic

Sic P P P P E S S S E V V V V V V V F F F F primus pater patriæ profectus est, secum salus sublata est, venit victor validus, vicit vires vrbis vestræ, ferro fame flamma frigore, vt apud Valerij Probi libellum de Romanorum notis interpretandis videre licet, quem multis postmodum notis Petrus Diaconus auctiorem reddidit. D I L V A etiam significari volebant, de isto lapide inuenies aurum, his etiam notis D T dumtaxat denotatur. Huiusmodi notas Ennius mille & centum induxit, Sed Romæ Tullius Tyro Ciceronis libertus in hunc modum figuras præpositionũ adinuenit, & post hunc Persannius Pilargirus & Aquila libertus Mœcenatis alias addiderunt, Deinde Lucius Anneus Seneca coniuncto omnium, digestoq́;, & aucto numero opus effecit ad quinq; millia prolatum. Refert etiam Ælianus Spartianus ad Constantinum Augustum de imperatore Geta lepidum & vrbanum commentum, quo in conuiuijs agendis vtebatur, quoties enim is vellet L. Luculli cœnas imitari, consuetudinem hanc in conuiuijs seruabat, vt notulis intelligi vellet pro apportandis ferculis. Nam sicubi in prandio exhiberi voluisset Pauos, Porcellos, Pisces, & Pernas, sic apponebat P P P P, si Farcta, Fasianos, & Ficus, F F F scribebat, & pari literarum ordine alia varij generis edulia designabat. Augustum quoq; apud Suetonium, cum per C S scribi antea consueuisset, tali charactere X breuitatis causa vsum legimus, quod ad nostrã vsq; ætatem vsu manauit, eundemq́ue Z characterẽ ex Græcis mutuatum fuisse, ne in scribẽdo duplex SS tædium afferret. Erant & Romanorũ prænomina notulis præscripta, vt in nummis argenteis, & antiquissimis marmoribus apparet, & Plutarchus, Sosipater, Donatus, & Priscianus testãtur. Quædam etiam scripturarum notę apud celeberrimos scriptores inueniuntur, quarum ad breuiter quippiam denotandum in scripturis plurimis est vsus, inter quas sunt Platonis notę, siquidem is ad dogmata, peculiaresq́; opiniones denotãdas,

duplici X X vtebatur, duplicique διωστιγμένον ad electiores quasdam sententias, ornatusque verborum, & asterisco ad dogmatum conuenientiam. Sic obelum istum ⟵ in verbis & scientijs superfluè iteratis, siue falsitate notatis, vt quasi sagitta iugulet superflua, & falsa confodiat, veteres apposuerunt: & antigraphum Ͻ vbi in translationibus diuersus sensus habetur, hoc etiam asterisco cum obelo ⟵✳ Aristarchus in versibus vtebatur, qui non rectè suo ordine fuissent dispositi. Chrisanon ☧ etiam ab omnibus ex arbitrio ad aliquid notandum adiungitur. Sunt & alia, quæ in ethimologijs Isidorus memoriæ prodidit. Nec minus in omnibus scientijs videre licet, vt in libris legum, vbi suorum verborum notæ figurantur. Apud veteres enim mos fuit, vt in peragendis causis rem certis literis denotarent, notas enim condemnationis, & absolutionis constituerunt, vt ab Asconio Pediano rectè animaduersum est, siquidem damnatus K litera denotabatur, absolutus verò A. Et de iudicio recuperatorio in veterum notis & elogijs à notarũ magistris sic scribi solitum est. Q E R E T P I R D Q P D T D D P F. Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudiciũ recuperatorium dabo, testibusq́; publicè dumtaxat decem denunciandi potestatem facit. E alij per ∞ supremam literam mille notabant, per duo etiam K K calumniæ causa, per D M dolum malum, & per I E iudex esto. Sed has iuris notas Iustinianus imperator postea à legum libris abolendas sanxit, cum multi ingenio callidi per eas ignaros deciperent, vnde ad vitanda incommoda literas legibus inscribẽdas mandauit, ne amplius fraudes, ambagesque huiusmodi notæ inducerent, extant tamen adhuc hæ figuræ § & ff, quarum altera paragraphos, altera digesta designat. Sunt & aliæ multæ, quarum in libris legum maximus est vsus. Idem quoque in mathematicis præsertim astrologia, in qua etiamnum harum figurarum reliquiæ manent. Veteres enim astrologi, vel quod suam disciplinam tanquam

quam diuinam & ſacram vulgò occultare quæſierint, vel quod cœleſtia ſigna ab Ægyptijs (vnde ferunt eam primum manaſſe ſciẽtiam ob aeris obſequium) figura dignoſcerẽtur, vel quod breuiter ſcriberent, illas induxerunt, ſuasque figurant ἀποδείξεις. Arietem enim & Taurum ♈ ♉ à cornibus tali charactere præfigurant, ſic ♊ Geminos ab eorum amplexibus, Leonem Scorpionem & Capricornum à cauda pingunt ♌ ♏ ♑, à ſpica ♍ Virginem, à bilance ♎ Libram, & Sagittarium à ſagitta ♐, nec diſſimili ratione Saturnum à falce ♄ vel ab incuruitate, à ſceptro ♃ Iouem, à claua vel ſagitta ♂ Martem, à fulgore & radijs ☉ Solem, à ſpeculo ♀ Venerem, à caduceo ☿ Mercurium, à creſcentibus & decreſcentibus cornibus ☽ Lunam. Sic & horũ aſpectus, triplicitates, & octauæ ſphæræ configurationes notant. Chymica quoq; ars ijs vtitur, vt obſcurè ſimplicia deſcribat, quæ non niſi à prudentum lectione vindicentur. Ammoniacum itaq; ſalem chymici delta △ litera notant, arſenicum ∞, ſic auripigmentum, & huiuſmodi reliqua, quę ſuis modis recenſeri ſuperuacanei laboris eſſet. Nec muſici ſuis carent notulis, ad tempus ſiquidem menſuramque denotũdam diuerſos excogitauêre characteres, vt in eorum libris planè videre eſt. Erant & militares notæ apud veteres, in breuiculis enim, quibus militum nomina continebantur, proprię erant, in quibus duces militum numerum, quot ex ijs ſupereſſent, quotq; in cladibus occubuiſſent inſpicerent, nam qui ſupererant T thau verſiculi initio notabantur, qui verò ceciderãt θ thita, quaſi haberent per medium telum Martis ſignum.

„ De thau, quod ſalutaris ſit nota, legitur in Ezechiele: Et
„ ſcripſit thau ſuper frontes virorum gementium. Eoque modo θ thita damnationis & mortis erat nota. Perſius ad id.

„ Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Si pueritiam denotare vellent, lamda litera λ veteres vtebantur, ſic & ad deſignandam ſtipẽdiorum largitionem propriæ

erant notæ. Quare colligendum eſt, omnes ſcientias proprios ſibi characteres aſciuiſſe, quibus occultius, breuiusque ſcientiarum materiæ traderentur.

CAPVT. IIII.

Quod his notis ſcribere præcipue ſolent, qui magna negotia tractant, quamq; earum cognitio vtilis ſemper, & neceſſaria extiterit.

QVOD in rebus neceſſarijs ijs notis maiores vſi fuerint, clare inferius demonſtrabimus, cum modos referemus, quibus illi ſecreta tractaturi perſcriberent, nam vel alieno & ignoto idiomate loquebantur, vel diuerſis characteribus, diuerſisque eorum tranſpoſitionibus, vt à C. Cæſare, ab Auguſto, & à Cicerone poſtmodum factum referemus. Sed primo quantum harum notarum ars vtilis ſemper, neceſſariaq; extiterit, indicabimus, vt ijs, ſi qui ſunt, qui hanc memorabilem induſtriã ſenſa occultandi, & ad literarum diuerſos ſonos, ſuę characterum notæ accommodentur, quaſi inutilem & vanam aſpernantur, & propterea in eam inuehuntur, obuiemus. Quid enim vtilius profectò, præſtantiusque eſſe poteſt quàm magnis in rebus, quarum ſi occulta conſilia proderentur, maxima eſſent ſubeunda diſcrimina, ante ſibi quempiam cauere, vt non modo miſſæ literæ non intelligantur, ſed ne doli quidem ex ſe ſuſpitionem relinquant? quo fiet, vt ijs indetectis, & rerum poſſit is pericula effugere, & ſui facile voti compos euadere? Sed ne interim tormenta locum habeant, vt veritas exigatur, quo aſtu poſſit præcaueri, ne literæ intercipiantur, poſt traditos nouos componendi modos, indicabimus, atq; alienas in ſe paratas fraudes ſic agnoſcere, vt fruſtratis ijs, facile poſſit ſe à damnis & inſidijs omnibus eximere, quod quantum afferat momenti pro ipſa negotiorum qualitate extimabitur. Negotia huiuſmodi permulta, magnaq;

gnaq; esse possunt, cuiusmodi sunt res priuatæ, amantium, aliorumque pontificum præterea comitia, hostium consilia, aliaque eius generis permulta, quorum innumeri poterunt casus euenire. Sed vt res exemplis comprobetur, nõ inopportunum existimo hoc in loco materiam ab historicis, tum Græcis, tum Latinis petere, à quibus facilè disci poterit, quantis fuerint in malis versati, qui in magnis rerum negotijs, in quibus oportebat consilia occultari, non ab ijs remedijs sibi cautionem quæsiuerunt, tum verò quanta cum dexteritate impunè res suas peregerunt, qui sibi præcauentes, ad eorum adminicula confugerant. Narrat itaq; Herodotus Histiæum ad Persas, qui Sardibus commorabantur, quique de rebellione antea secum fuerant collocuti, literas misisse, easque tabellario cuidam Hermippo Artaniteo dedisse, verum euenisse, vt is literas, non quibus destinabantur, sed Artapherni redderet, quo factum est, vt Artaphernes dimisso nuncio, & Persarum responso relato, omne proditionis consilium detexerit, & de Persis postmodum supplicium sumpserit. Idem fermè etiam Timoxeno Sicioneo contigit interceptis literis, quas ad Artabazum vulgatis characteribus scriptas dederat: siquidē conuenerat interutrūq; vt exiguus libellus telo suspensus ad constitutū locū emitteretur, cū itaq; sagittam Timoxenus dirigeret, vt Artabazo ciuitatem oppugnanti insidias significaret, frustrante ictu, humerum cuiusdam Potidæatæ percussit, ad quem saucium, cum turba, vt assolet fieri, concurrisset, subito reuulsa sagitta, proditionis fraus detecta est, & grauiter in proditorem animaduersum. Nec minus Tito & Tyberio Bruti filijs non occultati consilij temeritas obfuit, quamuis culpa non in literis solum, sed in negotiorum etiam ostentatione videatur constitisse, postquam literæ, quas ad Tarquinios de consulibus trucidandis, deque vrbe capienda legatis dederant, detecta per seruum fraude, ad P. Valerij, qui & author publicæ libertatis fuerat, manus peruenerunt, si pectoris

enim arcanum inter animi potius septa simulatione, quàm in verborum & signorũ ostentatione posuissent,& literę ignotis characteribus fuissent exaratæ, neque fortasse euentus frustratus erat, neq; illi pœnas capitali supplicio luisset. Paulo verò consultior Suniator opibus inter Pœnos, authore Trogo, sua tempestate primarius, quamq̃ nec eius consiliũ comprobauit euentus. is enim cum aduersus Siculos à Carthaginensibus bellum inferretur, quod grauiter Annoni, qui exercitui præerat, esset infensus, literas ad Dionysium misit, non patrio, sed græco sermone perscriptas, quibus illi apparatum, aduentumq; exercitus, & ducis segnitiem indicabat. Verùm euenit, vt ab Annone græcæ linguæ non ignaro deprehensis literis & Carthaginem remissis, proditionis conuictus, capitali pœna plecteretur. Eadem fermè literarum temeritas effecit, vt non speratus euentus interimendi Macrini, sed Antonini cædes Macrini consilio patrata sequeretur: Refert itaq; Herodianus Maternianum, siue re vera id ex certis coniecturis aruspicum & vatum acceperit, siue Macrinum perosus scripserit, Antonino per literas nunciasse, vt Macrinum, qui imperio insidiaretur, de medio tolleret, verum redditis literis Antonini negligentia contigisse, vt ipse aurigandi studio intentus, literas Macrino legendas traderet, iubens vt si quid in ijs momenti esset, sibi postea renunciaret, is itaque percepto nuncio, qui ad suam perniciem tendebat, veritus Antonini sæuitiam, ne aliàs prius de ea re nuncius veniret, Martialem centurionem, qui fuerat à Principe iniurijs affectus, in eius necem destinauit, à quo paulo post pugione percussus & occisus est, quòd si literæ obscurius fuissent perscriptæ, Macrinus de re fortasse, quia non erat nihil veritus, nec epistolæ sententiam percipiens, Antonino literas reddidisset, eoque modo, neque nuncius in eum damnum vergisset, cui fuit alioquin vtilitatem allaturus. Huc spectat & Carthaginensium clades à Romanis Claudij ductu, quæ eadem negli-

negligentia literarum prouenit, illata. Is enim consul interceptis hostium literis, cum Asdrubalem appropinquare cognouisset, castris sub legati custodiam relictis cum exercitus parte Picenum & Senam peruenit, vbi cum altero collega iunctis copijs propè Metaurum flumen Asdrubalem adortus, tam secundo prælio conflixit, vt ad sexaginta sex hostium millia ea die cæsa referantur. Non dissimile est his, quod Commodo imperatori ab Herodiano eadem ex causa traditur euenisse: hic enim cum in libello, quales de phylira fiunt, quos ea nocte mortis supplicio addixerat, designasset, eumque in cubiculo deposuisset, neminem illuc ingressurum ratus, pusio quidam, qui illo delicatissimo erat oblectamento, inter balnea & crapulas occupato Commodo, cubiculum ingressus, sumptus in manus libellum, foras eduxit, qui cum forte in Martiæ amicæ manus incidisset, agnito illa Commodi scripto, vbi funesta contineri nouerat, ac se primam peti, Lætumque & Electum subsequi, multorum præterea futuram cædem, eos omnes conuocauit. hi veneno primum rem agere decernunt, verùm cum res ex voto minimè contigisset, in ipso postmodum cubiculo statim strangularunt, sic ille negligentiæ suæ pœnas dedit. Liquet ex his exemplis non parum scribentis, & eius ad quem scribitur interesse arcana tuto literis committi, varij enim casus, diuersæque fortunæ solent contingere, quibus secreta consilia possunt in inimicorum notitiam peruenire, eoque modo nec res suos sortiri effectus, nec earum authores impunitos euadere. Placet propterea tot exemplis postremum miri euentus adijcere, quotus enim quisq; existimasset tabellario, qui ad Dionysium proficiscebatur de Dione literas perferente, casum eiusmodi potuisse contingere: vt positas in sacculo literas, in quo & carnis frustum reponebatur, sopito tabellario per noctem in sylua carnis odore lupum inuitatum, literas simul cum

carne extraxisse, & mordicus asportasse, donec Dionis amici in ore lupi literas cognoscentes exciperent & legerent, remque omnem Dioni indicarent. Sed longum esset singula per immensum historiarum corpus diffusa exempla percensere, ex quibus clarum esse possit, quantum literas sine dolo scribentibus obfuerit, quantumque ex aduerso profuerit literas occultatas fuisse. Nobis verò, qui hæc scribimus sępenumero contingit in hoc amicis gratũ officium pręstare, dum interceptis huiusmodi dolosis literis, ijsque interpretatis, eos ab insidijs, quę parabãtur auertimus, alioquin facilè incurrissent.

Capvt. V.
Diuisio furtiuarum notarum, & primo de vocalibus signis.

QVAM vtilis, quamq; necessaria furtiuarum notarum ars semper extiterit, superiori sermone tradidimus, modos nunc occultè animum indicandi exponere, iam tempestiuum videtur. Sed vt quæ discreta sunt, facili ordinataq; serie procedant, primum omnium modorum furtim significãdi diuisionem statuemus, eamque sic in partes secabimus, vt sua cuiq; tractatio reddatur, & accommodetur. Furtim igitur animum indicandi modi, vel exaratis in charta characterum notis, vel signis effinguntur. Signorum nos in præsens tractationem aggrediemur, eorum præsertim, quę memoria suggerit, quod vbi absoluerimus, ad nouos diuersosque characteres effingendos secundo libro procedemus. Signa igitur infinitis propemodum modis, vel vt tempus locus & necessitas exiget, cõminisci possumus: ea Vegetius rei militaris author trifariam diuidit, cuius nos partitione contenti, ad eas partes omnia signa referemus, quæ quantum momenti ad rem militarem afferant, eius verba declarant. Nil magis (is ait) ad victoriam proficere, quàm monitis obtemperare signorum, cũ voce sola inter pugnantium tumultus, neq; quid faciendum, neq;

neq; a quo abstinendum sit, percipi possit. Antiquitus ergo gentium omnium vsu receptũ est, vt tribus signis, vocalibus nempe, semiuocalibus, & mutis in bello omnia significarent duces, quæ ille diuisis copijs cognosci iubet. His signis occultè animum cuiq; indicare possumus, quare furori simile esse videtur sibi aliquem persuadere, tam circumspectum hominem esse posse vt se à furtiuo quouis scripto, abditaque machinatione tueri possit, nam astãs quilibet, vel procul distans loquitur, & factum nunciat, vt non solum a nemine percipiatur, sed ne sic quidem significari quippiam posse qui videat, existimet. Sed nunc ad rem accedamus, & vocalia primum, mox reliqua signa prosequamur. Vocalia igitur signa dicuntur ea, quę voce efferuntur, eaq; multiplices occultę animi significationes exhibẽtur. Huius loci videntur esse schœmata, quibus sensus à proprio sermone, dum in occultiorem transfertur, obscurior fit, quæ quamuis propriè ad Rhetorem spectent, ea nos tamen non vt ab oratore tractantur, sed vt ad præsentem materiam pertinere videntur, indicabimus. Harum loquendi figurarum, & si complura genera esse nõ ignoro, vt ab Aristotele, Cicerone, & Fabio primarijs artis dicendi authoribus est traditum, eas tantũ nos solum attingemus, quę frequentius hac in re solent euenire. Omnium itaq; primum se offert ea transmutandi latini sermonis ratio, quam Græci metaphoram, Latini translationem vocant, ea quoties materia grauioribus postulat verbis exornari, oratores dignitatis causa vtuntur, vt cum ipsa pariter assurgat oratio. Verum nolunt huiusmodi figuras in oratione in longum duci, qui de ea facultate præcepta tradiderunt, contenti vt singularia verba translata solum suis locis tanquam gemmæ orationi aspergantur; nos verò, qui non ornatum orationis quęrimus, sed obscuritatem, vtpotè qui non ea audientem, vel legentem delectet, ambimus, sed vt in scripto vel sermone consilia tegantur intendimus, tam longas esse præcipimus, vt

vel tota oratio (nisi aliæ adhibeantur figuræ) in sola translatione consumetur. Metaphoricus siue translatus loquendi modus erit, vt si quis materia, de qua tractaturus est cum re alia collata, eius membra cum qua comparat, aptè ad rei partes exprimendas, de qua fit comparatio transportet; vt exempli causa, nauis cum castris comparata, pugna cum nauigatione, nautæ cum militibus, procellæ cum hostibus, magister cũ imperatore, clauis cum militari prudẽtia, portum cum victoria, naufragium cum captiuitate aptè cõnectantur, quare fingamus de castris vel de pugna sic velle nos dicere. Nos in castris sumus, & iam pugnam cum hoste committimus; sed maximo timore angimur, quod hostium vires, quæ iam fermè debilitatę videbantur, conualuerunt; satis itaq; firmis viribus indigemus: vt hostilem potentiam superemus; alium itaq; ad nos ducem, qui prudentior sit, nouumq́; militum præsidium mitti oportet, alioquin facile erit, vt hostili manu oppressi superemur. Eam sententiam sic aptè per metaphoram exprimemus. Nos in naui sumus, & iam nauigationem suscepimus, verùm timore angimur, quòd procellæ, quas iam demitti putabamus, acrius vidẽtur sæuire, satis igitur cautos nos esse oportet, vt aduersam ventorum vim substinere possimus, alium itaq; ad nos magistrum, qui regendo clauo aptior sit, nouosq́; nautas habeamus necesse est, si volumus in portum deferri incolumes, alioquin perfacile erit, vt procellarum tempestatibus superati, naufragium patiamur. Ad huius exemplar, qui hac figura, sui sensus occultãdi causa, vti voluerit, poterit suos sermones effingere. Non procul ab hoc loquendi modo μετωνυμία, vel hyppallage, est enim nominis pro nomine positio, vt pro eo, quod dicitur causa, ponatur per quam dicitur, eo modo Vulcanum pro igne, Venerem pro coitu, Liberum & Cererem pro vino & frugibus, Martem pro bello, & sic de reliquis ponimus: solet enim & hac figura non nihil sermo obscurari, vt non facile ab omnibus percipiatur.

Huic ſimilis eſt Antonomaſia,qua vtimur cum appellatiuum nomen,vice proprij excellentiæ cauſa,ponimus: vt ſi Poetam pro Virgilio, Philoſophum pro Ariſtotele, Vrbem pro Roma nominemus. Ad hæc adijcitur ἀλληγορία, quam inuerſionem interpretamur,quæ fit cum aliud, quàm verba innuunt, ſignificamus, ac etiam interim contrarium, dum res non exprimitur, ſed quadam ſimilitudine implicatur. Hæc figura quamuis cum metaphora quicquam commune habeat, eius tamen differens vſus eſſe ſolet. In metaphora enim vel vnum verbum ſatis eſt pro ſimili reponatur,quemadmodum oratores obſeruant, non ſic in allegoria, in qua verba omnia ſimul commutantur. Verùm quando nos in longum tranſlationem duci volumus, hac perinde, vt illa vtemur, eademque fere apud nos allegoriæ erit ratio, quæ ſit metaphoræ. Huiuſmodi fuit priſcorum philoſophorum, & poetarum ſcribendi ratio, vtriq; enim ſacra Naturæ myſteria & naturam excedentia tractaturi, ne ſua ſenſa à prophanis violarentur, ſerio fabularum inuolucris, quaſi quodam velamento obduxerunt. In hũc modum Mercurij, Orphei, Muſęi, Lini vetuſtiſſimorum poetarum & interdum Platonis ſcripta eſſe cenſentur: imò verò etiam plures Platoni plerumq; allegoricum ſenſum exhibendum putant. Veluti illud eſt Timęi principio, Phaetontem Solis filium fulmine terram exuſſiſſe; quod ab interpretibus exponitur, vaſtum cometam natura ſolarem intollerabiles æſtus concitauiſſe, hoc modo multis in locis ille fabulatur, in quibus aliter ſenſus haberi debet, quàm verba videntur innuere: fortè etiã incendia, quæ Moſes diuinitus miſſa narrat. Hac ratione ſunt interpretanda, quemadmodum apud Homerum, catena aurea; apud Maronem ſomni portæ, Iris Didoni capillũ ſoluens, Cerberus triceps, & quæcũq; de inferis ab illo cõficta ſunt, allegoricos.n.habẽt ſenſus. Sic & ſapiẽtes Chymiſtę ſua ſcripta hiſce inuolucris contexerũt, veluti Hermetẽ, Gebrũ, Raymũdũ, & veteres omnes Pythagoricos allocutos

cuto scõperimus. Sed si dictum paulo obscuriùs, quàm allegõriam deceat, ænigma fiet, quod adeò intellectu difficile est, vt nõ nisi ab authore maximo cum labore possit sensus elici. In hunc modum obscurè dicta Gellius putat veteres scirpos appellasse. Horum exemplum illud afferam, quod a M. Varrone secundo libro de latino sermone ad Marcellum scriptum est, de TERMINO Deo, qui ne ipsi quidem Ioui cedere voluit. Verba sunt.

„ Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio.
„ An vtrunq; eorum, vt quondam audiui ipsi
„ Dicier Ioui Regi noluit concedere.

Sic Sphinx prætereuntibus de HOMINE ænigma proponebat in hanc sententiam, vt Ausonius ait.

„ Qui bipes, & quadrupes foret, & tripes omnia solus.

Diogenes author est Cleobolum ænigmatum vatem extitisse, obscurasque sententias ad tria millia versuum perscripsisse, ex quibus vnum illud ex commentarijs Pamphilæ depromitur. In quo de ANNO ita scriptum est.

„ Est genitor, proles, cui sit bis sena, sed horum
„ Cuius triginta natæ, sed dispare forma.
„ Hæ niueis totæ, fuscis sed vultibus illæ,
„ Atq; immortales cum sint, morientur ad vnum.

Proponitur & apud Maronem in Bucolicis à Domoeta Menalcæ dubium in hæc verba.

„ Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
„ Treis pateat coeli spacium non amplius vlnas?

Et à Menalca Domoetæ aliud in hunc modum.

„ Dic quibus in terris inscripti nomina regum
„ Nascantur flores, & Phyllida solus habeto?

Huc spectat & verbi ambiguitas, quæ Amphibolia dicitur, quæ fit, quoties verba duo vel plura habent significata. Chrysippus ambigua natura esse putat, quia ex eodem duo, vel plura accipi possunt. Huiusmodi schoema vel vocibus singulis

accidit, vel connexis. Singulis si idem verbum plura significabit, vt MALVS, nauis arborem, fructum, & eum, qui est improbus, potest significare. Accidere potest non modo integro verbo, verùm etiam diuiso, vt INGENS, vt duplex verbum esse possit, nomen, & præpositio. Euenit & connexioni verborum, eoque modo maior ambiguitas oriri solet, cuiusmodi est illud Apollinis Oraculo prolatum.

„ Aio te Æacida Romanos vincere posse.

& aliud.

„ Quinquaginta vbi erant, centum inde occidit Achilles. Vnde per casus, per flexum & collocationem, aliasque species, quas proferri superuacuum est, ambiguitas poterit euenire. Potest esse & Amphibologia in obscuritate verborum, vt sensus occultetur, & oratio ænigmati ferè similis videatur, cuiusmodi sunt vatum, & poetarum scripta. Possem huc spectantia referre Oraculorum, & Sibyllarum vaticinia complura, quæ ancipites sensus maximè obscuros retinent, vt vix sensus elici possit. quem inmodum ædita sunt Apollinis responsa, quæ ab Herodoto recensentur, quo fit, vt prouerbio receptum sit, vt qui ita obscurè loquitur, Sibyllæ folium promere censeatur. Ænigmatibus etiam similia sunt Pythagoreorum symbola, vetustissimis enim Pythagoræ discipulis & coæuis typo non vulgari neq; cõmuni dicendi mos fuit, propria enim dogmata inter se seruantes, nemini ea prodita volebant: siquidem præceptoris lege cautum erat, vt si quis non per symbola disseruisset, ridicula cuncta & anilia dicere censeretur. Sermones hos obscuros Iamblicus in eius vita, & Plutarchus in libro de liberis educandis & in conuiualibus quæstionibus exponit, cuiusmodi sunt, quos recensebimus.

„ Quæ nigrantes habent caudas gustari non oportere. Quę verba Pythagorei interpretantur, cũ ijs hominibus consuetudinẽ ineundũ nõ esse, quos morũ deprauatio denigrat.

„ Et ignem ferro cædi minimè oportere.

Hoc est furentem irritandum non esse, non enim decet iram augeri, cum potius illi, dum intumescit cedendum sit. Sic

„ Ollæ vestigium ne obliteres.

Ollæ vestigium in cinere videtur, cinere vsus est pro puluere tabularum, vbi mathematicæ demonstrationes conficiebantur: quasi innuat, intellectualibus vti debere demonstrationibus, obliuisci enim corporeas & visibiles. Rursus.

„ Nihil educes, quod vnguibus instructum aduncis sit.

Vbi consulit homines benignos & dapsiles esse; non in retinendo tenaces, & reliqua quæ ab illo symbola perscripta sunt. Isque character apud Græcos & Ægytios occultandis diuinis & sacris aptissimus fuit. Socrates etiam apud Platonem admonet, rerum sacrarum mysteria velanda esse, vt à plecubulæ indignitate seperentur. Plato alibi consulit, indignum prorsus ac fœdum esse, rerum occultarũ mysteria populo aperiri, cum ab hominum genere illa pollutis manibus contrectentur, quę ab hominibus tantum philosophię sacris initiatis tractari fas sit. Quamobrem à Macrobio relatum est, Eleusinas Deas per somnum Numenio philosopho in lupanari prostitutas apparuisse, cum ille earum sacra interpretari ausus esset, ita vt etiam à vulgo noscerentur: Vnde ille suam culpam somnio admonitus, agnouit, cum percontanti causam „ illæ irata fronte respondissent: Ab adyto veteris pudicitiæ abstractas, seque omnibus passim prostitutas eius culpa fuisse. Quod nec Hebræi in tractandis sacris legibus negligunt. Hactenus obscurandi sermonis modos edocuisse visi sumus, quamuis & alia schœmata, quæ ad eam rem facere possint, à rethoribus proponuntur, quæ nobis aliud agentibus prætermittere visum est. Verùm ne quid discẽtibus desideretur, quod ad sermonis obscuritatem faciat, alios obscurè loquendi modos obiter attingemus. Ad hoc igitur spectabit alieni idiomatis vsus, qui minime ijs cognitus sit, quibus rem nostram exploratam volumus, vt si latinus apud

latinos barbaro ſermone vtatur,& Italus hac tempeſtate Italis germanico, vel theutonico, ſeu gallico. Huiuſmodi Cæſar ad Ciceronem epiſtolam ſcripſit, non Romana lingua, ſed græca, ne ea, quæ ſcriberet, Gallis fortaſſe intercepta proderentur, quibus græcus ſermo minime erat cognitus. Identidem vt ſupra dictum eſt Suniator fecerat,qui & græco ſermone ad Dionyſium ſcribens, ne conſilium ſuum de proditione Chartaginenſibus pateret,epiſtolam concinnauit.Ex his ſcribendi emerſit ratio, cuius ſignificatio haberi non poteſt, niſi ſermo vnus in alium transferatur, eiuſmodi non nulla ſcripta oblata, amicis ſæpenumero rogantibus detexi. Exemplum apponemus, vt ſi aliquando inciderit, ita confictum eſſe non ignorent.Nos verba patrij ſermonis interciſa vel duplicata in latinum conuertimus, quæ priſtinæ linguæ reddita idem innuant,etiam permutata ſignificatione.De hac re quoniam minus aptè latinæ interpretationis exemplum efferri poteſt, non indicens erit,noſtri ſermonis thema proponere.

„ Paſſer mai ſolitario in alcun tetto.

„ Tranſibo ſed illi ſolita malus in aliquis, faſtigium.

Aliter quoq; literis & picturis rei ſenſum exprimimus, ſed quoniam latinum exemplum non ſuppetit, vulgare apponimus,ſi dicet quis SEMPRE VIVA nos ſemper viuum pingimus,videlicet magis ſedũ,quod vulgò SEMPRE VIVA dicitur,ſi autem CORE & SOL,nos cor pingimus,muſicisq; rhombis,vel notulis appoſita claue,ſol,confingemus,& reliqua huiuſmodi,quæ quoniam apud vulgares circumferuntur,omittimus.Vſurpatur hac tempeſtate locutio circulatoribus,tabernarijs,latronibus,& qui rudes homines dolis circũueniunt, valde familiaris,qui quamplurimis vocabulis vtuntur, à communi loquendi vſu alienis, ne intelligantur, quæ ſibi magis propria eſſe exiſtiment: in hunc modum multos, & pueros & ſeruos loqui videmus, dum fraudes alicui nectere conantur, vt doli ſuſpicionem vix inferant.

Sunt & qui syllabas permutent, vt quæ vltima prima sit, & ex aduerso, vt si dicturi sint, Hostis Adest Cave Tibi dicant, Stisho Estad Veca Biti, vel aliter vtcunq; libuerit, transuertent. Aliter non nulli dum singulis syllabis inanes & inutiles interserunt, vti Rat, Sis vt idem dicturi dicant aliter, Horat Stissis, Adrat Estrat Casis Verat Tisis Bisis. & aliæ huiusmo di loquendi formulæ, quas cum in infinitum possint euariari, vtpotè tractatu indignas, prætereundas ducimus. Sed de tali significandi modo, qui per vocem effertur, iam satis dictum videtur. Nunc ad reliqua signa transeamus.

Capvt. VI.

Semiuocalia signa, quæ sint, & quomodo per ea animum indicare, & percipere possimus.

Proximvm est vt de semiuocalibus signis verba faciamus, quæ non parum ad rem nostram afferent adiumenti. Sic enim occultiùs, secretiusque rei conscijs proximè, vel longè distantibus animi concepta significabimus. Semiuocalia itaq; signa Vegetius nominat ea, quæ aliter, quàm voce emitti solent: nempe duorum corporum se complodentium ictu, vel flatus spiritu ad instrumentum immisso. Cuius generis sunt sonus campanæ, liræ, buccinæ, vel tormenti bellici, & reliqua id genus omnium signa, quę auribus percipiuntur. Possumus autem eiusmodi signis, non res ipsas modo, verùm etiam verba per literas, quibus illa construuntur significare, vtpotè si pulsatuū numeris suæ literę eo ordine, quo sunt dispositæ reddantur, hoc verò effici poterit quouis instrumento, quo res aptius possit indicari. Legitur patrum nostrorum memoria, obsessam Nouariam cum in dies magis ac magis rerum omnium inopia laboraret, tormentorum sclopis certo ordine & numero æditis, omnibus demum significationibus factis suprema rerum pericula amicis expressisse, & maturam

opem explorasse, eoque inditio habito à socijs ciuitati fuisse subuentum. Sic amici carcere occlusi, nec multum distantes, plagis inter se tacitè loqui possunt, & exaudiri, noctù præcipuè, & si domus continua est, percussa enim parietis parte exiguo quouis ictu totus resonat, ita vt qui aures muro admouerit, vel clauum fixum mordicus tenuerit etiam eminus, ritè plagarum numerum excipiet. Idem etiam præstat & hasta; quamuis oblonga, si occlusis auribus mordicus teneatur, modo lyram tangat: sic enim facilè fiet, vt qui ita hastam teneat, emissum sonum auribus percipiat. Ad hoc valent & parietibus ænea vasa suspensa, & tympana ordine disposita, vt pendentia amicis ad plagas resonent. Tripho Alexandrinus architectus Vitruuio referēte hostibus in mœnia ingressis ea ratione patriæ periculum cauit, siquidem cum eorum irrumpentium vim per clamorem exaudiret, periclitanti vrbi astuto consilio subuenit. Poterit & quisq; lyram, aliudùe id genus in manibus habens, nunc hypate, nunc perhypate, nunc nete, vel mese pulsans, nunc diapason, diapente, vel diatessaron absoluens, donec alphabeti literas necessarias absoluerit, astantibus omnibus amicum de re certiorem facere. De rerum significatione, quæ non fit per literas superfluum esse existimo quicquam dicere, cum omnibus sit exploratum dari certarum rerum signa, quæ per sonos intelliguntur. Hoc de semiuocalibus signis dixisse sufficiat.

CAPVT. VII.

Muta signa, quæ sint, & quomodo per illa quicquam significare possimus, & primum de corporis motu.

SVPEREST de signis, quæ muta sunt, sermonem habere, hanc enim instituti nostri tertiam partem initio constituimus. Siquidem sum policitus vocalibus & semiuocalibus muta signa adijcere. Muta igitur signa appellamus, quòd

tacitè, & sine voce vel sono rerum admoneant significationes, visu vel tactu quodammodo excepta. Hæc itaq; rerum signa esse possunt in nutibus capitis, in frontis silentio, vultus compositione, manuum & pedum motionibus, totius deniq; corporis repræsentatione, rerum præterea motionibus, & demonstrationibus. Nutus in mutis pro sermone habetur, & ex eorum vultu, motuque animorum perspicitur voluntas, animalium enim voce carentium, ira, lætitia, alijq; affectus oculis & quibusdam alijs corporis signis exprimuntur. Nec mirum aliquibus videri debet, cum ita ijs, quæ cum aliquo posita sunt motu, tantum valeant, vt etiam animi voluntatem repræsentent, pictura enim tacens opus est, & eiusdem semper habitus: sic intimos tamen demonstrat affectus vt ipsam vim dicendi nonnunquam superare videatur. Huiusmodi itaq; signorum, quoniam plura sunt genera, quæ si in vnum colligenda essent, materia vt nimis longa, sic magis confusa videretur, eam iccirco capitibus distinguemus, quorum ordo suis locis indicabitur, sed primùm de signis corporis loquamur: de capite igitur initium rectè auspicabitur. Caput (vt Fabius inquit) deiectum humilitatem, supinum arrogãtiam, in latus inclinatum languorem, prædurum ac rigens feritatem quandam mentis ostendit: Sunt quoq; annuendi, renuendi, confirmandi, sunt & verecundiæ, metus, admirationis, & indignationis nutus. Vultu nunc supplices, nunc minaces, nunc blandos & mitos, nunc hilares & erectos, nunc summissos & tristes ostendimus, nunc amorem, nunc odium, quibus signis tacito quodam naturæ indicio internos affectus, & animi nostri voluntatem alijs significamus, quo fit, vt eo indicandi modo sæpe pro verbis vtamur, vnde Ouidius.

„ Sæpe tacens vocem, verbaq; vultus habet.

Sunt oculi, qui plurimum in ipso vultu valent, & per eos maximè animus indicatur, vt citra motum & hilaritatem intumescant, & tristitiæ nubilum ostendant, horum lachrimis, & dolorem

dolorem & tristitiam monstrare possumus, & multis modis variantur in illis affectiones. Siquidem nunc motu intenti, nunc remissi, nunc superbi & torui, nunc hilares & mites, nunc asperi rigidi & extenti, nunc languidi stupidi & torpentes, nunc lasciui & mobiles, nunc natantes & voluptate affusi, nunc simi & venerei, poscentes aliquid & pollicentes, vt actus voluntatis exposcit. Supercilij quoq; variantur indicia, nunc enim erecto, nunc composito multa demonstrantur; nã oculos formant aliquatenus, & fronti imperant, cum contrahuntur tristitiam, cum adducuntur hilaritatem, cum remittuntur pudorẽ ostẽdunt. Sunt in his annuendi, & remittendi notæ, cũ remittuntur, & eleuantur. Ouidius hoc innuens, ait.

„ Multa supercilio, multa loquare notis.

In his, Plinius ait, animi partem consistere, fastus indicare; & superbia alibi conceptaculum, hic sedem habere: nil altius, nilue simul abruptius inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Sic supercilium attolli arrogantiam significat, adduci fastidium indicat, poni dicimus supercilium, cum à fastu recedimus, deniq; semper ipsum supercilium pro fastu & arrogantia ponitur. Vnde multa de supercilio prouerbia tracta sunt, ab ipsis Naturæ significationibus desumpta. Fronte enim multa præfigurantur, nam eam exporrigimus vel explicamus cum hilarescimus, contrahimus autem cum ringimus, hoc est cum aliquid nobis molestum esse indicamus. Hanc quoque Plinius tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, & serenitatis indicem nominat. Vnde Terentius in tristem.

„ Exporrige frontem.

Id est tristitiam dimitte. Genæ habent & quodam his deseruiens ministerium: nam sanguis ille, qui mẽtis habitu mouetur, cũ verecundia cutem accipit, effunditur in ruborem, cum metu refugit, pallore frigescit, & temperatus mediũ quoddã serenum efficit. Faciem vel genã perfricamus, cũ pudorẽ omnem deposuisse videri volumus, velut absterso pudore manu.

Hinc

Hinc euenit, vt effrontes vocemus inuerecundos, vnde prouerbio Frontem perfricare dicuntur, qui pudore carent. Naribus quoq; & labijs multa decenter ostendimus, nares corrugamus inflamus & mouemus. Diducimus labia & manibus resupinamus, porrigimus, scindimus, astringimus, & diducimus: vnde derisus, contemptus, & fastidium ijs significare solemus. Collum contrahitur & tenditur, sic & humeri: horum enim contractione breuiatur ceruix, vnde gestum humilem & seruilem faciunt, atq; eos in adulationis, admirationis, & metus habitum fingere possumus. Manus etiam vix dici potest quot motus habeant, nam & si cæteræ partes, vt rectè loquantur adiuuant, hæ ipsæ primum loquuntur. his poscimus, his pollicemur, vocamus, dimittimus, minamur, supplicamus, abhominamur, timemus, interrogamus, negamus, & annuimus: his gaudiũ, tristitiam, dubitationem, confessionem, pœnitentiam, modum, copiam, numerum & tempus ostendimus; eædem in demonstrandis locis, atq; personis aduerbiorum, atq; pronominum obtinent vicem, vt in tanta per omnes gentes nationesque linguarum diuersitate, hic mihi omniũ hominum communis sermo videatur. Contractis tribus digitis & pollice compressis, digito indice tantum explicato, in exprobando & indicando (vnde ei nomen est) valet: & alleuata ac spectante humerũ manu, paulum inclinatus affirmat: versus in terram & quasi pronus, vrget. Estque inuerecundiæ actioni aptissimus, quo quatuor primis leuiter in summum coeuntibus digitis, non procul ab ore, aut pectore fertur ad nos manus, deinde prona, aut paululum prolata laxatur. Binis digitis distinguimus, sed non inserto pollice, paulum tamen inferioribus intro spectantibus, nec illis quidem tensis, qui supra sunt. Parcè & timidè aliquid loquentibus sunt breues gestus illi, cum manus leuiter pandata, qualis fouentium est, paruis interuallis & sub assentientibus humeris mouetur. Admiratio conuenienti gestu illicò mon-

monſtratur, quo manus modicè ſupinata, ac per ſingulos à minimo collecta digitos, redeunte flexu ſimul explicatur, atq; conuertitur. Approbare, narrare, diſtinguere, & aliquid ſignificare volenti, pollici proximum digitum mediumque, qua dexter eſt, vnguem pollici ſummo ſuo iungens, remiſſis cæteris aptè accommodatur. Dum leuiter admiramur, & interim ſubita indignatione paueſcimus & deprecamur, digitos cum ſummi coierunt, & ad os referimus. Cum manum comprimimus, & pectori admouemus, pœnitentiæ, vel iræ ſignum eſt. Auerſo pollice demonſtramus aliquid. Cum digitum medium oſtendimus, contemptum ſupremum ſignificamus, Diogenes hoſpitibus quibuſdam Demoſthenem videre vrgentibus, non indice digito, ſed medio porrecto demonſtrauit, prauum virum innuens & effœminatum. Sic porrectione digiti medij quippiam obſcœnum ſignificari innuit, cum ait inſanos haberi, qui medium digitum porrigant. Vnde Iuuenalis.

„ Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet vnguem.

Sunt & geſtus alij, videlicet aliqua poſcentes, vel minantes, præſertim ſi prius conſcium amicum feceris, quæ omnia proſequi propè infinitum videtur. De nutibus & ſignis, quæ in vultu exprimuntur, meminit Ouidius puellam admonens, quomodo animum expreſſura, & ſecum præſente viro tacitè locutura ſit.

Cùm premet ille torum, vultu comes ipſa modeſto
  Ibis: vt accumbes, clàm mihi tange pedem.
Me ſpecta, nutuſque meos, vultumque loquacem:
  Excipe furtiuas, & refer ipſa notas.
Verba ſupercilijs ſine voce loquentia dicam:
  Verba leges digitis, verba notata mero.
Cùm tibi ſuccurret Veneris laſciuia noſtræ,
  Purpureas tenero pollice tange genas.
Si quid erit, de me tacita quod mente loquaris,

Pendeat extrema mollis ab aure manus.
Cùm tibi, quæ faciam, mea lux, dicamùe placebunt,
Versetur digitis anulus vsq; tuis.
Tange manu mensam, tangunt quo more precantes.
Optabis meritò, cùm mala multa viro.

Digitorum motibus non solum res significare, sed etiam literas, quibus verba colliguntur, possumus. Quod ne præsens caput longius protrahatur in sequens subijciemus.

Capvt. VIII.

Multa tacitis ambagibus posse indicari.

INTER cætera, quæ facilè innumera excogitari possunt, muta signa quædam noua recensere non pigebit, vt talium exemplorum similitudine, reliqua quisq; possit comminisci. ex quibus illud est, quod à Tarquinio factum proditur. Legitur itaque apud Liuium Tarquinij missum sine voce nuncium à filio interpretatum, fuit autem illud eiusmodi. Tarquinius Tarquinij filius Gabiorum principes interimendos sibi in animum inducens, cùm eos virtute expugnare nequiret, astum viribus potiorem in hunc modum excogitauit. Ad Gabios se contulit, parentisque simulatam sæuitiam conquestus, tanquam è patrijs telis elapsus & gladijs, nihil se vsquam inuenisse tutum, nisi apud hostes refert, ab eisque opem aduersus patrem implorat: Verborum calliditate Gabinis ita persuasit, vt acerrimũ in eius patrem odium alerent: fictis itaq; & compositis blanditijs, adeò sibi primatum beneuolentiam conciliauit, vt potentia apud eos plurimum valeret. Paucis itaq; post diebus Romam hominem patrem sciscitatum misit, quidnam sibi esset faciendum, is nuncij fidem veritus, nemini consilium proditum volens, senili calliditate in hunc modum sine voce respondit. In hortũ ergo ædium transit, & inambulans æditissima papauerum capita

pita vita decussit, tum ea demonstratione facta, nuncium dimisit, hic domum reuersus, nullum sibi responsum factum refert, verùm quod viderat, factum nunciat: adolescens dato signo, sanguinariũ patris responsum tacitis ambagibus percepit: Sic patris consilium secutus, Gabinorũ primores criminatus, aut exilio submouit, aut morte mulctauit. Huic simile est, quod Herodotus tradit de Periandro Gypseli filio, qui cum præconem ad Thrasibulum misisset rogatum, qua ratione rebus tuto constitutis, ciuitatem optimè gubernaret, nullo dato vocali responso ex ijs, quæ sibi visa per nuncium relata sunt (siquidem Thrasibulus satum ingressus editiores & super alias eminẽtes spicas resecauit, donec totam segetẽ æquaret) quid esset faciendum, ex Thrasibuli sententia percepit, & executus est. Legimus & Dario Persarum Regi à Scythis obsessis caduceatorem cum muneribus, aue, rana, mure, & sagittis quinq; missum, quibus vt Gobria interprete significatum fuit, Persas nisi vt aues effecti in cœlum euolassent, aut perinde vt ranæ in paludes prosiluissent, aut velut mures sub terram se abdidissent, Scytharum vim nequaq̃ euasuros, quin sagittis obruerentur. Pari argumento Alexãder lectis ab Ephestione Olympiadis literis, ne quod ijs scriptum erat cuiquam is postea temerè referret, quasi sigillo obsignaret, modestè taciteq; anulo eius ori admoto, silentium indicauit. Non alienum prorsus ab hoc loco esse videtur recensere, quod de Tamerlano Scytharum imperatore patrũ nostrorũ memoria ab historicis est proditum, quamuis res nõ sit adeò obscuris ambagibus inuoluta. Hic quidem, ne diu in debellandis hostibus laboraret, numerosissimo fretus exercitu, vt populis, quos obsidebat, deditionem non in tertium diem differendam significaret, triplici tentorio vtebatur, primo die album tentorium ostentabat, vt intelligerent obsessi, si se dederent, rem pacificè cum illis agendam, altero nigrum tendebat, quo animaduersum volebat, iam ira commotum

Tamerlanum esse, vt si in posterum diem deditio differretur, iam non pace, sed sanguine & ciuium incendijs ageretur, quod tertio rubro tentorio postridie indicabat.

CAPVT. IX.

Per notas Hieroglyphicas, atq; per rerum animaliumque figuras tacitè sermonem exprimi posse.

POSSVMVS etiam commodè aliter sine loquela per rerum animaliumque figuras, quod voluerimus indicare, quæ singula interdum verba, nonnunquam integros sensus significabunt: sic vetustissimos Ægyptios scripsisse comperimus, qui cognita omnium animalium natura, ex peculiari earum qualitate illorum imaginibus res ipsas repræsẽtabant, vnde illorum naturam exploratam habere oportebat, quorum conditionem, quæ essent exprimenda, aliquo pacto imitari viderentur. Hoc erit exemplum: Vt si ingratũ quempiam in eos, qui de se bene meriti sunt, significatum velimus, columbam depingemus, eius enim conditio, quamuis bilis expers sit in vniuersa animantium peste, ab huius tamen morbi contagio non vacat, vt in parentes ingratitudinis nota infamis esse non debeat, quippe cum simul ac mas viribus firmior euasit, patrem à matris consortio pugna expellit, vt cum ea mox ipse coniugio misceatur. Sic & Hippotami, id est fluuialis equi, geminos vngues depingendo iniquitatem & ingratitudinem notabimus: hoc enim animal cum per ætatis florem licuerit, patrem viribus experitur, quem si pugna superarit ac sibi cedere agnouerit, vita tantum concessa, patrem à matris coniungio arcet, quam sibi postea matrimonio coniungit, quod si victus pater minus permiserit cum matre concumbere, tum eum filius viribus & robore nixus impatienter interimit. Vnde illud videtur emanasse, vt in Regum sceptris superius ciconia, inferius Hippotamus pingeretur; sic

ſic enim innuebatur vim iuſtitiæ parere, ſiquidem ciconia æquitatis ac pietatis ſymbolum, Hippotamus verò iniquitatis ſignum eſt. Sic Ægyptij pro mundo ſerpentem reuolutum in caudam os habentem, eamque corrodentem ad exprimendam formam depingunt, & annum per ſolem & lunam, qui tempus metiuntur; menſem per ramum, Deum per accipitrem indicant, & pro fato ſydus, pro Luna & æquinoctijs cynocephalum, pro animi præſtantia leonem, pro corde Ibim, & pro rerum viciſſitudine phœnicem delineant, ſic & per Scaraboeum draconem aliaq; animalia (vt Manethus autor eſt in naturalium epithome, & Hecatheus libro primo de philoſophia) reliquarum rerum Ægyptij ſignificationem præbent. Ratio quare huiuſmodi notas illi excogitaſſent, fuit, quemadmodum dictum eſt, ne indignis hominibus doctorum ſenſa proderentur, ſic enim vulgaribus hominum ingenijs rerum intellectum vario rerum tegmine, operimentoque ſubtrahebant, ne nuda apertaq; rerum expoſitio pateret, ſed velut fabuloſa tractarentur, vt quo magis ridicula viderentur, eo magis ipſa myſteria figurarum nubilo operirentur, at ſummatibus viris ſapientia interprete nuda rerum talium ſe natura præberet, ac veri arcani conſcij redderentur. De his extat Ori Apollinis liber de ſacris & myſticis Ægyptiorum cælaturis inſcriptus, & Petri Valeriani recens ſuper eodem argumento liber æditus. Huc referri poſſunt inſignia, & demonſtrationum commenta, quibus ſępe parietes, periſtromata, lacunaria, fores, & clypei ornantur, equitum etiam capita dum haſta concurritur in feſtiuis ludis ſolet inſigniri, vulgus cimeros, Alciatos vocat Emblemata, hæc enim tacitis rerum demonſtrationibus quicquid velint exprimunt, quæ communiſci mos eſt eos, qui familiæ ſuæ originem volunt præclaro aliquo facinore honeſtare, vel aliter alicuius rei ſignificationem edere, quam tacitè cognitam velint. Amphiaraum Thebano bello in clypeo draconem pictũ geſtaſſe

narrat Pyndarus. Statius Capaneum hydrum, Polinicem verò Sphingem. Plutarchus quoq; Pompeium magnum ensiferum leonem pro insignibus depictũ habuisse, huiusmodi veterum imperatorum numismata celaturas non paucas retinent. In Titi Vespasiani numismate Delphinus in anchora inuolutus spectatur, quasi innuat tardè properandum, neq; vbi præsertim temporis maturitate opus est, rem esse nimia festinatione intercidendam, neq; multa cunctatione in moras protrahendam, sed maturè seruata temporis mediocritate peragendam. Symboli congrua ratio est: per delphinum siquidem festinatio designatur, hic enim piscis omnium non modo piscium, verùm etiam animantium velocissimè fertur, vt Aristoteles & plures testantur, per anchoram ex aduerso retentus, cursus mora intimatur, velocitas itaq; delphini anchoræ firmitate cohibetur, & anchoræ rursus mora delphini pernicitate moderatè excitatur. Eiusdẽ rei pari ratione Echeneis piscis missili telo contorta monumentum dabit, velocitatem telum exprimit, tarditatem remora indicabit, vtriusq; indicio velocitas cum tarditate designabitur, quarum altera, cum alterius adminiculo coniuncta non parum in rebus agendis afferunt emolumenti. Romanis præterea mos fuit, vexillis, quæ ad bella gerebant Minotaurum depingere, ratio erat, vt quemadmodum Dedalus obscuris illum labirinthi ambagibus inclusisset, ita omnes sibi ducum consilia custodienda, & prodita authori obesse intelligerent. Vnde eius rei argumentum tali emblemate notabatur.

Verùm eiusmodi rerum commenta, non obscurè nimis tractari oportet, ne Apolline interprete semper indigeant, sed vt interdum etiam infimæ plebeculæ exposita esse possint, Vnde picturæ sæpe verba ad interpretanda adiungi solent, ne nimis spectatorum intelligendi auiditatem picturæ obscuritas remoretur. huius loci sunt, quæ à Iouio in libello de insignibus tactantur.

CAPVT X.

Noctu igne, interdiu verò puluere posse significari.

RESTAT nunc vt modum indicemus ecquid noctu igne & interdiu puluere rerum nostrarum edere significationem possimus, neq; enim hoc occultandi genus parum vtilitatis in se continet, hac enim tempestate ad aliquid eminus significandum socij de rebus incidentibus indicium prębent. Id autem duplici ratione potest euenire, siquidem vel igne aliquid ex improuiso amicis conscijs demōstramus, vel quoties libuerit, etiam si nulla præcesserit rei significandæ notitia, facum numeris literas ad res denotandas opportunas ostendimus, vt longè videntes numeros annotantes nunciata sentiant. De primo modo legitur Medeam si Peliam occidisset, Argonautis promisisse è specula se noctu igne, die verò fumo illud nunciaturam, res itaq;, cum ex voto successisset, lunæ votum persoluere simulantem, igne facto, accensis lampadibus sub dio è fastigio, vt erat pollicita, significationem dedisse, talique nuncio excepto, Argonautas regiam inuasisse, occisisq; custodibus voti illam compotem effectam. Legitur & Magam occupato Parætonio, vt facem amicam sub vespera, atque iterum summo mane eandem tollerent, cum speculatoribus composuisse, eaque ratione significationem factam esse, vt nuncius eo vsq;, vbi Clius est, processerit. Amicis etiam extra ciuitatem degentibus, redditus, & annonæ qualitas prodente igne potest nunciari. Constat hac arte Annibalem (vt à Polybio proditum est) cum Agrigētini à Romanis obsiderentur, multis crebrisq; per noctem ignibus, intollerabilem exercitus famem indicasse, eaq; de causa multos ex socijs annonę penuria ad hostes defecisse: Cum Sinone etiā Argiui pepigerunt, noctu, Troianis somno solutis.

ſolutis ad Troiam accedentes face venientis claſſis ſignum daturos, vt eo accepto nuncio, Sinon equi laxatis clauſtris milites incluſos exponere. Vnde Maro.

„ flammas, cum regia puppis
„ Extulerat, fatisque Deum defenſus iniquis
„ Incluſos vtero Danaos, & pinea furtim
„ Laxat clauſtra Sinon.

Fuit & veteribus mos, qui etiamnum permanet, vt amicis extra ciuitatem commorantibus, fumo redditus, aliudùe ſignificaretur, vnde factum eſt, vt Amilcaris dolo Agrigentini inter inimicos perſequendum longius ab vrbe diſtracti in inſidiaria loca coniectis hoſtibus, inſenſaq; ſylua magnam cladem paterentur: ij ſiquidem fumo, quem à mœnibus ſurgere exiſtimabant, rati ſe à domeſticis reuocari, cum ſe conuerſo curſu ab vrbem reciperent, Amilcare duce inſequentibus, Pœnis, qui prius fugerant, trucidati ſunt. Poſſunt & ſi quid neceſſarium vrgeat, facum indicio literæ demonſtrari, quod à Polybio in codicibus manuſcriptis eſt traditum, eiuſmodi vſus vtilis multum eſſe poteſt, & hoc ſignificandi remedium obſeſſæ vrbes, villæ, & arces, amantes etiam, vt tutius res ſuas nuncient, habebunt. Edendi ſigna, vel turrium faſtigia, aliaùe editiora huiuſmodi loca, vt faces proſpici poſſint, com modum præſtabunt. Scriptum itaq; præ manibus habeatur, quod amicis nunciari oporteat, literæ deinde bifariam ſeu trifariam diuidantur, vt vndenæ vel ſeptenæ cuiuſq; partis ſint: Si erunt ſeptenę tum primæ ſingulis, alteræ binis, tertiæ ternis facibus demonſtrentur. Poteſt & quadrifariam literarum numerus diuidi, vt libuerit: verùm in earum oſtenſione, motus varietatem attendere debemus, nam vna ſemel erecta, vel oſtenſa A demonſtrabit, eadem bis B, ter C, ſic ſepties poſtremam primi ordinis G: Poſtmodum binæ ſemel H, totidem bis I, ter L indicabunt, ſic & de reliquis eiuſdem ordinis: Tum Q ternis ſemel, R ijſdem bis, demum

mum S ter totidem intimabitur. Quòd si in quatuor ordines alphabetum partiri velimus, vltimus quaternis facibus indicabitur, tum cuiusque ordinis numerus minuendus sit, & ordo aliter distribuendus: ratio autem, quæ dicta est seruabitur, tunc conscij & facum numeros, & vices, quot illæ fuerint ostensæ, accuratè excipient, eaque ratione vel facilè significata percipient. In hunc modum mulier é specula, quæ amantis cubiculum spectat, ternis luminibus quinquies ostensis, mox binis bis, tum ternis bis: Rursùs verò vno semel, eodem quater, & postmodum quinquies, ternis deinde ter, postremo totidem quater, VIR ADEST, significabit. Sed hoc etiam aliter fieri potest multisque modis, quorum duos tantum, qui potiores sunt, recensebimus, Sit itaq; primus huiusmodi, vt quid facilius ostendatur. Alphabeti literæ quatuor in partes disgregentur, vt inferiori patet tabella.

ordines.

numeri ordinum	1	2	3	4
1	a	f	m	r
2	b	g	n	s
3	c	h	o	t
4	d	i	p	u
5	e	l	q	z

Nouem itaque faces haberi oportet, quatuor à dextris, à sinistris quinque disponantur, quaternarius numerus sectionum ordines, quinarius verò literarum cuiusq; ordinis indicabit, sic viginti notæ erunt, quę minus necessariæ sunt omittantur. Literas igitur demonstranti, vtrinq; faces attolli oportet, à dextris & à sinistris, vt si A velit ostendere, vnam à dextra fa-

cem ordinem literæ, alteram à læua numerum, in quo litera collocatur, designantem erigat, sic etiam si B, vnam à dextra, à læua duas. Si C vnam item à dextra, tres à sinistra, & in reliquis eodem modo. Exemplum tale erit, vt si mulierem idem hoc modo significare velimus, quatuor primum à dextra faces, totidem à sinistra, duas deinde a dextra, quatuor à sinistra, tum quatuor à dextra, vnam à sinistra attolli oportet. Rursus vnam à dextra, aliam à sinistra, iterum vnam à dextra, quatuor à sinistra, tertio quoq; vnam à dextra, quinq; à sinistra, quatuor deinde à dextra, duas à sinistra, sic & postremo quatuor à dextra, tres à sinistra, eaque ratione VIR ADEST significabit. Possumus & aliter vitandæ confusionis gratia omnes alphabeti literas bis ternis facibus in hunc modum demonstrare. Duo statuantur locorum fastigia, quæ ex æquo sibi alphabeti notas partiantur, vt vndenas singula pronuncient, ternæ cum singulis adhibeantur faces, quarum vnaquæq; quaternas literas enunciet, quæ pro motus qualitate distinguentur. Tres autem characterum statuantur ordines, primum ordinem fax vna significabit, secundum binæ, tertium ternę: fax verò tertiæ, ternas tantum notas demonstrabit, eoque modo numerus duarum & viginti literarum exprimetur. Motuum discrimina, quibus cuiusq; ordinis notæ demonstrentur, tali modo confingemus. Erecta fax A, depressa B, in dextrum declinata C, in sinistrum D significabit: quaternas alias eodem modo indicabimus. Sic & tertias, vt binæ sursum erectæ E literam designent, summissæ F, & sic de reliquis, & rursus tertiæ sublatæ I, depressæ L literam indicabunt. Idem fiet in vndenis alijs alio de loco demonstrandis.

CAP-

CAPVT. XI.

De computo & loquela per digitorum gestum, quo maiores supputarint, & in cautè loquendo vsi sint.

NVNC per digitorũ flexũ computandi loquendiq; morem ex maiorum nostrorum vsu libet hoc loco demonstrare, vt ad ea perdiscenda, aliaq; denuo reperienda prõptiora spectantium ingenia reddantur. Legimus apud Plutarchum Orontem Artaxersis Persæ Regis generum, cum se a socero inhonoratum & contemptum animaduerteret solitũ dicere, principum familiares cómputorum digitis similes videri: Quemadmodum enim computando nunc myriada gestu conficere possunt, nunc verò monada, pariter & regũ amici modo plurimum pollent, modo verò minimum, & omnibus derisui esse solent. Ad hoc facit, quod est à Plinio etiam de digitis numeros significantibus memoriæ proditũ. Ianum à Numa Rege dicatum digitis ita figuratis effictum stetisse, vt trecentorũ sexaginta quinq; dierũ nota per similitudinẽ temporis & æui se Deũ indicaret, quod est à Macrobio quoq; annotatũ in Saturnalibus. Nos igitur de tali cõputo & loquela id demõstrabimus, quod doctissimus Beda literis mandauit. Monada igitur digitorũ computator significaturus minimũ lęuæ digitũ inflectens arctum in medium palmæ figat. Simili modo si duo velit indicare, à minimo secundũ ibidem imponat. Si tria tertium. Si quatuor itidẽ minimũ eleuet. Si quinq; secundũ à minimo similiter erigat. Si sex tertiũ nihilominus solo, qui medius appellatur, volæ medio apposito attollat. Et minimũ super palmæ radicẽ cęteris erectis imponat, si septẽ. Iuxta quem octo significanti medius apponatur. Nouẽ vero si impudicum è regione componet indicabit. Decem si indicis vnguem in medio pollicis arctum infiget. Viginti si impudici apicem inter nodos indicis, & pollicis arctè apponet. Triginta si indicis & pollicis vngues mutuo coniũget ample-

„ xu: Vnde Hieronymus ait, trigenarium numerum ad nuptias referri, nam & ipſa digitorum coniunctio: quaſi molli oſculo complexans ſe & fœderans, maritum pingit & coniugem. Idq́; Apuleius in oratione pro Magia his verbis inſinuat. Si triginta annos per decem dixiſſes, poſſes videri pro computationis geſtu erraſſe, quos circulare debueras, digitos aperuiſſe. Quadraginta verò ſi interiora pollicis dorſo indicis ſuper inducatur. Item quinquaginta ſi pollex curuatus inſtar græcæ literæ Γ ad palmam inclinetur. Et ſexaginta ſi idem digitus itidem curuatus indice circumflexo diligenter à fronte præcingatur. Ideo hunc numerum ad viduas Hieronymus referri dixit, quod in anguſtijs & calamitate poſitus eſſe videatur, dum pollex à ſuperiori digito deprimitur. Septuaginta quoq; ſi pollex in longum extenſus indicem ſupra circumflexum adimpleat, vngue illius dumtaxat erecto trans medium indicis arctum. Octoginta quoq; ſi index vt ſupra circumflexus pollice in longũ tenſo impleatur, vngue videlicet illius in medium indicis arctum admoto. Nonaginta etiam ſi indicis inflexi vnguis radici erecti pollicis infigatur. Numerum verò centenarium, qui voluerit indicare, in dextrum transferat, iiſdem vtendo digitis, quibus in læua ad decem vſq; ad centũ vſus eſt. Proinde Nicearchus facetè in vetulam nimio plus viuacem, quæ annorum ætate etiam cernos ſuperabat, ita ludit, vt iterum iam dextra annos ſcribat.

„ Η γραὺς ἀθρήσας ἐλαφὸν πλεον ἤχρι λαιῆ
„ γῆρας ἀρθμεισθαι δευτέρον ἀρξαμένη

& Iuuenalis.

„ Atque ſuos iam dextra computet annos

Idem ſacræ paginæ interpres centenarium numerum ad virginitatem refert, nam in læua nuptæ & viduæ notabantur. Ducenta igitur expreſſurus eadem ratione vtetur, qua ad viginti ſignificandum vſus eſt. Sic & de reliquis ſentiendum eſt

numeris

numeris vltra centenarium nonaginta, vt eodem procedatur ordine,quem ad decem vſq; ad nonaginta ſeruari debere diximus.Deinde mille etiam in dextra, eo modo, quo vnum in læua deſignabitur. Et deinceps bis mille in eadem quemadmodum duo in læua, ſic & in reliquis numeris multiplicato millinario ſtatuetur: donec ad nouem millia perueniatur, quo cum ventum ſit,tum myriada(quo nomine decem millia deſignantur) læua medio pectori in ſupinum admota indicabit, digitis tantum in altum erectis. Quod ſi viginti millia eadem expanſa.Si verò triginta millia eadem prona ſed erecta, & pollice medij pectoris chartilagini appoſito denotabit. Sic quadraginta millia ſi eandem in vmbilicum erectam ſupinabit, exprimetur. Et poſtmodum quinquaginta ſi eiuſdem prona ſed erecta pollicem vmbilico imponet. Sexaginta deinde millia eadem prona læuum fœmur deſuper comprehendet, denotabit. Mox ſeptuaginta millia ſi ſupina fœmori ſuperponetur. Octoginta de hinc millia ſi eadē prona fœmori ſuperponetur. Tum nonaginta millia ſi lumbos pollice ad inguina conuerſo comprehendet.At centum millia,& de hinc ducenta,vſq; ad noningenta millia eodem,quo diximus ordine in dextra corporis parte notabuntur. Sed decies centena millia ambæ manus complicatæ in rectis inuicem digitis indicabunt.Hic eſt veterum computandi mos, & inde prouenit,quod apud ſcriptores legenti ſæpè fit obuiam, vt in digitos mittere, pro eo eleganter etiam dicatur, quod eſt accuratè numerare.Diximus de ſupputandi modo, qui per digitos ſolet indicari, ſupereſt nunc de loquendi ordine, qui per digitos etiam tradi poteſt, aliquid dicere. Prima igitur alphabeti nota eodem modo,quo vnum digito demonſtrari diximus deſignabitur. Secundo eo etiam modo, quo duo,ſic & tertia ea ratione,qua tria: ſic deinceps vſq; ad alteram & vigeſimam,quæ alphabeti poſtrema eſt, per ſuum vnoquoq; elemento numerum denotato: eo ordine, quo in

alphabeto illud diſpoſitum ſit. Huiuſmodi digitorum flexu, & geſticulationum ſolertiæ amans puellæ, cuius amore deperit, coram eius parentibus huiuſmodi digitorum indicio ſic loquitur. Primo tria, inde vnũ, mox vndeuiginti, poſtmodum quinq; oſtendit. Rurſus vnum diuiſim, deinde ſex, poſtea ſexdecim, inde vnũ, tum duodeuiginti, poſtmodũ ſexdecim, poſtremo quinq; indicat, taliq; ordine CAVE A FRATRE inſinuat. Huiuſmodi notarum amantium Ouidius meminit.

„ Nil opus oſt digitis per quos arcana loquaris

&alibi

„ Nec in digitis litera nulla fuit.

Huc refertur quod ab Ennio in quandam impudicã dicitur, cuius nulla pars corporis ab impudico munere vacaret.

„ Quaſi in choro pila ludens, datatim dat ſe ſe, & commu-
„ nem facit, alium tenet, alijs nutat, alibi manus eſt occupa-
„ ta, alijs peruellit pedem, alijs dat anulum expectandum à
„ labris, alium inuocat, cum alio cantat, attamen alijs dat di-
„ gito literas. & Solomon ad idem. Annuit oculo, terit pede,
„ digito loquitur. Verum idẽ alia ratione haberi poteſt, vt ea quis facilius promptiuſq; loqui diſcat, in græco alphabeto velit idem facere. Græci ſiquidem non quemadmodum latini paucis ad exprimendos numeros literis vtuntur & geminatis. Sed vniuerſo alphabeto ſingulis notis quoſlibet numeros indicant. Sunt & alij aliter digitorum indicio ſermonem fingentes, quod faciunt, dum corporis eas partes oſtendunt, vel digitis contingunt, ad quas ſcribendas primum literæ exiguntur, quas rei noſtræ exprimendæ, neceſſarias eſſe cognoſcimus, donec totum id quod velimus expreſſum ſit. Exemplum erit, vt ſi A indicare ſtatuimus, Aures contingamus, ſimiliter ſi B Barbam indicemus, ſic Caput pro C, & de reliquis huiuſmodi, vt Dentes, Epar, Frontem, Guttur, Humeros, Ilia, Linguam, Manum, Naſum, Oculos, Palatum, Quinque digitos, Renes, Supercilia, Tempora, & Ventrem oſtendimus

dimus pro ijs literis demonſtrandis, quæ ijs inſcribendis primæ requiruntur. Poteſt & ſimiliter ſcribi, vt ſcriptum occultetur, id fiet ſi clanculum, velut aliud agenti vino, vel alia quauis materia ad rem apta literæ ad id, quod volumus exprimendum, neceſſariæ protrahantur. Docet hoc Naſo.

Hinc tibi multa licet ſermone latentia recto
Dicere, quæ dici ſentiat illa ſibi.
Blanditiaſque leues tenui præſcribere vino
Vt dominam in menſa ſe legat illa ſuam.

& Tibullus.

Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem
Ne trahat, & menſæ ducat in orbe notas.

Huiuſmodi Paris Helenæ amoris ſui ſignificationem daturus, Menelao coram vino literas protrahit, vnde ipſa queritur in epiſtolis.

Orbe quoq; in menſæ legi ſub nomine noſtro,
Quod deducta mero littera facit AMO.
Credere me tamen hoc, oculo renuente negaui.
Hei mihi, iam didici ſic quoq; poſſe loqui.

Sed quis modorum omnium meminiſſe poteſt, cum infiniti ferè ſint, vt hominum excogitantium ingenia? Neq; enim ſanæ mentis exiſtimo, in hoc ſerio tempus conterere. Sed redeamus ad rem, longius fortaſſe digreſſi ſumus.

CAPVT. XII.

De literis clandeſtinis ex veterum ſcriptis.

QVONIAM igitur eo paulatim ventum eſt, vt de ijs ſignis meminerimus, quę ſcripto noſtra conſilia occultant, qui characteres appellantur, proximum eſt, vt eorum obſcuritatem duplici modo partiamur.

Scripti itaque obſcuritas, aut ex literarum perplexitate, aut

aut ex alia ſcribendi ratione proueniet, de characterum inuolucris ſecundo libro tractabitur: nunc de obſcuritate, quæ à ſcribendi modo inducitur, verba faciamus. Non inutile igitur videtur fore rationem tradere, qua ſic ſcribi poſſit, vt nemini ſcriptum, niſi cum voluerimus poſſit agnoſci. Sed quia nonnulla veterum in hũc modum cõmenta ab hiſtoricis memoriç prodita ſunt, eorum prius in ea re vſum proſequamur. Teſtis eſt Gellius in libris noctium Atticarum Lacedęmonas cum ad imperatores ſuos ſcriberent, ne literæ interceptæ occulta hoſtibus conſilia indicarent, hoc ſcripti genus ex induſtria excogitaſſe, quamuis alij eius rei commentum ad Archimedem Syracuſanum referant. Surculi duo teretes longiuſculi, & torno perpoliti æquabantur, vt par vtriq; longitudo & latitudo eſſet, eorum alter imperatori ad bellum proficiſcenti dabatur, alter domi penes magiſtratus diligenter ſeruabatur, quoties itaque vſus neceſſitas incidebat, pagina, quanta rei ſatis erat, ſurculo circumuoluta, vt rotundum volumen efficeret, & oræ bene adiunctæ in modum lori aptè ligno cohærerent, ne rimæ interponerentur, tum in chartam ſic circũuolutam literæ à ſummo capite per tranſuerſum ad imum in eo loro inſcribebantur. Perſcriptum inde lorũ ſurculo prolixum, & anguſtum eximebatur, & ad imperatorem dabatur, exiſtimabant enim ſi in hoſtium manus illud forte interceptum incidiſſet, truncatas literas, ſyllabas, dictioneſque, & eorum partes longè diſtractas intuentes ſcriptum nequaquam percepturos, nec ſpem fruſtrabatur euentus, quoties enim illud in hoſtes incidebat, nihil in loro ſcriptum poterant coniectari, ſed velut inconditè & fruſtra ſcriptum dimittebant, is verò, cui illud deſtinabatur, applicato loro, in eumque modum circumuoluta, quo antea fuerat, cum ſcriberetur, ita vt continuata ſcripti ſeries ſequeretur, nuncium agnoſcebat. Huiuſmodi ſcriptum σκυτάλην Græcè appellabant. In hunc modũ ſcriptam epiſtolam Liſandro ad Helleſpontũ allatam

Ius Plutar-

Plutarchus author eſt. Alium quoq; ad hanc rem aſtum in veteri hiſtoria ab incerto Pœno, alioquin illuſtri, vt refert Gellius, excogitatum legimus. Herodotus tum idem à Demarato factum meminit. Is vt ille refert, Suſis commorans, cum Xerſem aduerſus Græciam expeditionē ſumere ſtatuentem accepiſſet, eam rem cenſuit Græcis nunciandam: ſed occupatis per cuſtodies itineribus, cum res aliter fieri nequiret, ne nuncius interceptus deprehendetur, rem in hunc modum comminiſcitur. Pugillaria noua accepit non dum cæra illita, inde literis in ligno exaratis regis conſilium prodit, tabulam deinde, vt mos erat, cæra colliniuit, ne ſcriptura detecta ſibi quid negotij apud viarum cuſtodes exhiberet, eamq; tabellam veluti ſcripto vacuam domeſtico ſeruo perferendam tradidit, verùm nulla prius commenti ſignificatiōne facta, Lacedæmones, cum quid ea perlata ſibi vellet, nequirent interpretari, nihil ſcriptum intuentes, verùm rem (vt erat) non fruſtra factam ſuſpicantes, Cleomenis (vt ego accipio) filia, eademque Leonidæ Gorgo vxori, detracta è pugillaribus cæra, nuncium accēpere. Ex huiuſmodi pugillaribus cæra illitis, in quibus ſcribi mos erat, literæ ethymon datum Grammatici aſſeuerant, quod à litura literæ nomen deductum putent, quod à veteribus incæratis hoc modo tabulis ſcribi ſoleret, & ſcriptum poſtea deleri. Fuit & alia imperſcrutabilis techna barbarico aſtu digna, cuius Herodotus ſub perſona Hiſtięi authoris meminit. Is imperante Dario in terra Aſia non ignobili loco natus, cum in Perſide apud regem ageret, & Ariſtagoræ, vt ab eo deficeret, vellet furtiuo ſcripto nunciare, veritus, ne ſi non accuratè nuncium miſiſſet, res prodita maximum ſibi periculum afferret, huiuſmodi aſtum comminiſcitur. Seruo ſuo diu oculorum ægritudine laboranti capillum ex capite, tanquam medicari voluiſſet, deradit, & eius capiti leui attramento literarum formas impreſſit, quibus id ipſum, quod nunciare in animum induxerat, ſcrip-

tum erat, secum deinde, donec capilli renascerentur, domi retinet, quod vbi factum est; illum ad Aristagoram dimittit, iubens cum ad eum venisset, illum admoneret, vt quemadmodum ille nuper fecerat, sibi caput deraderet, seruus cũ ad Miletum ad Aristagoram venisset, domini iussus memor, Aristagoræ rem significat, ille rem frustra non fore (vt erat) ratus, commissum exequitur, sic nuncium percepit.

CAPVT. XIII.

Furtiuæ literarum notæ, quibus maiores in scribendo vsi sint.

EXPOSITIS ijs, quæ de characteribus, qui sine artificio cerni non possunt, proximum est de ijs verba facere, quæ per se sub visum cadent, alioquin technis impliciti. Sed quoniam hac in re non nullos prisci modos inuenerunt, qui multum à nostri temporis dolis & inuolucris differunt, veterum primum huiusmodi scribendi rationem prosequemur, occultos mox nostri temporis scribendi modos in secundum librum differemus. Maiores itaq; cum res, vel tempus obscuritatem exigeret, varijs in scribendo ambagibus vsi sunt: testes sunt Suetonius & Gellius, qui hac scribendi ratione C. Cæsarem in epistolis ad C. Oppium, Cornelium Balbum, Ciceronem, & cæteros familiares, qui res eius domesticas, vt absentes curabant, vsum esse meminerunt. Occultè scribendi modus hic erat, vt literarum potestas commutaretur, & primas literas quarta quæq; succedens indicaret, quo fiebat, vt scriptum sæpissimè sine coagmentis syllabarum componeretur, ita vt inconditè literas positas putes, inter eos verò interpretandi clandestinum commercium erat: Res exemplo dilucidior fiet. Pro A litera D ponebatur, E pro B, F pro C, & de reliquis in hunc modum, sic in legendo sonus cuiq; suus, & potestas reddebatur, & occultè

cultè ſcriptum legebatur. Extat de hoc ſcribendi modo Probi grammatici ſatis curioſus commentarius, in quo de occulta literarum ſignificatione à C. Cæſare ſcriptarum pertractatur. Aliter verò literarum poteſtatem Auguſtus commutabat, cuius extat ſcriptum ad filium huiuſmodi. Quia innumera incidunt aſſidue, quę ſcribere alterutrum & ſecreta eſſe oporteat, habeamus inter nos notas ſi vis tales, vt quicquid ſcribendum ſit, pro vnaquaq; litera, ſuccedentem ſcribamus hoc modo, vt pro A ponamus B, & C pro B, & de reliquis in hunc modum, & pro Z duplex A A, vt à nouiſſima ad primam duplicatam redeamus: hic fuit Auguſto ſcriptum obſcurandi modus. Aliter Cicero, (vt aliquibus videtur) qui inſtar dictionarij librum conſcripſit, in quo ſingulis verbis ſingulas notas, quibus illa ſignificarentur præfixit, tantaq; erat notarum & verborum copia, vt quæcunq; latino ſermone ſcribi poſſent, ſuis notis exprimerētur. Vnde character hic M MVNDVM ſignificābat, hic M MODVM, hic ij HOMINEM, & hic ⊢ TEMPVS, alius in hunc modum h' SYLLABAM, alius verò ſic ↄ ACCOMMODABAT, huius generis reliqua erant, quæ in eo libro commentus ille fuit, quibus pro exprimendis occultè animi concepta vterentur, nec defuerunt, ex priſcis autoribus, qui pro notis verba ſcriberent.

CAPVT. XIIII.

Antiquorum ſcribendi modos noſtra tempeſtate vanos & inutiles eſſe.

HÆc priſci commenta ad ſcriptum obuelandum inuenerunt; verùm vt de ijs verba faciamus à ſchythala initium auſpicabimur. Quotus igitur quiſque noſtra tempeſtate erit, qui maximis & arduis in rebus, quæ deſiderant occultari, capitis ſui & fortunarum diſcrimen

in ſcythale ſecuritatem reponendum tutò exiſtimabit, quin potius à quouis vel minimum curioſo id genus ſcripti artificium cenſeat facilè poſſe deprehēdi? quis autem rurſus nō intelligat, non alia ratione illud, quàm in eū modū, quo ſcriptū fuit cōpoſitum, debere interpretari? in ligno verò cum ſcriberetur circumuolutum non agnoſcat, quòd ſi digitis vel ſurculo æquatæ craſſitudinis complicetur, quis non videat iterum coeuntibus partibus ſtatim facillimè ſcriptum aperiri? Iam verò quàm vanum in pugillaribus ſcriptū ſit, videamus. Ego quidem meo iudicio exiſtimo in hunc modū moleſtius eſſe ſcribere, quàm cuiquam, qui vel mediocris iudicij ſit, latens ſcriptum indagare, parumq; conferre hanc ſcribendi rationem noſtra ætate fuiſſe ſublatam, vt eo minus occulta fraus prodi poſſit, ſiquidem etiam ſi nulla priſci moris notitia haberetur, certè rem ipſam ſuſpicio detegeret. Sed neq; illud ſatis tutum eſſe poteſt, vt deraſis capillis capiti inſcribantur literæ, ſiquidem ſudore, cui caput eſt obnoxium, facilè poſſunt aboleri, quod ſi acū etiam cutis perforetur, ne hoc quidem ſatis ad ſuſpicionem ſufficiet, ſi is, qui inſcriptionem gerit intercipitur, tum enim diligentiſſima fit inquiſitio, metus & neceſſitas vigilantiam præſtant, nec prius ſatis ſibi factum putant, quàm cuncta penitus, quibus veritas eruatur, exquiſierint, nunc pollicitationibus quæruntur illicia, nunc minis terror incutitur, quod ſi hæc parum proſint, ſupplicijs & tormentis res agitur, at ſi ne hoc quidem prodeſt, ne interim literæ furtim perferantur, non ſolum calligæ & ſoleæ perquiri ſolent, veſtes eximi, & ſuturæ diſſolui, ſed ne à veſceribus quidem perſcrutandis abſtineatur, tantum abeſt, vt illi ab inquiſitione intactum caput relinquant. Sed hactenus de huiuſmodi literarum velamento, nunc ad notas, quibus ijdem vſi ſunt, verba conuertamus, de quibus ne ſermo nimis in longum in re ludicra protrahatur, nil eſt, quod dicam, niſi vaniſſimas eſſe, quæq; vel à pueris poſſint facilè agnoſci, obſeruata enim characte-

characterum potestate, qui sæpius repetuntur, nemo est quin videat, parum conferre ad scripti obscuritatem characterum potestatem immutari, neq; solum potestatem, sed etiam figuram, siquidem ne latens scriptum mentis inquisitione eruatur, parui videtur referre characterem vel barbaricum esse, vel aliam quamuis formam pro charactere depingi, modo compertum sit, quo sermone charta concinnetur, isque sermo interceptori minimè obscurus existat. Sed vt de Ciceronis inuento loquamur, quis eius laborem in eiusmodi notis perquirendis citra nauseam subibit, vt tot sibi characteres effingat, quot rebus singulis, quæ vsu venire possunt, vt singuli aptentur sufficiant, quibus quamuis tuto scribi possit, quomodo tamen paucis diebus, ne dicam horis idem conscius interpretabitur, qui hunc verborum indicem retineat? Abeant igitur cum sua vetustate tam copiosa veterum commenta, nos animi occulta consilia scripto commissuri, nequaquam ijs tutos existimabimus, longe alios astus, longeq; aliam vafritiem hæc ætas videtur exposcere, in qua vel infantes non dum verba balbutire cognouimus, cum subdolæ mentis quædam signa, veluti malitiæ primitias ingerunt, quasi à nutricis vberibus simul cum lacte illam suxisse, ne dicam à matris vtero contraxisse videantur, quare in vsum, qui velint hęc admittant, nos certè sicubi res occultissimas necessario latebras exposcit, pro rerum occasione, illis nequaquam vitæ & fortunarum discrimen committendum ducimus, nisi res minoris esse videatur, vt in re occultanda nimis laboremus, cuiusmodi igitur ad hæc astus ætas nostra protulerit, nunc in medium proferamus.

CAPVT XV.

Furtiuas literarum notas fieri, quæ cerni non possunt, tum earum ratio & vsus.

DIXIMVS, quæ ad scriptum sic operiendum, vt locus, in quo facta sit inscriptio, scriptum occultet, commenta priscorum ætas induxit, nunc inuisibiles scribendi modos, quos eorũ vice nostra solertius indagauit videamus. Scribendi modum inuisibilem nuncupamus, quod nisi ratio adhibeatur, qua scriptum indicetur, characteres intuentis omnino visum effugient, ita vt is, cui scriptum destinatur, notas exponendi modum ab eo, qui scripsit præcognitum habere oporteat. Porrò hoc scripti genere, quoniam multum habet obscuritatis, in maximi momenti rebus, quas non parum intersit occultari, potius quàm quouis alio vti expediet, præsertim si sub eo scripti etiam perplexitas occultetur, quare ne quid omissum videatur, quod ad præsentem materiam possit pertinere, ea de re aliquot modos præscribemus, quos è nostris naturalis Magiæ antea exprimento comprobatos, huc transtulimus, nihil enim ibi commissum est, quod verum antea non indicasset euentus, quos repetere hoc loco non inoportunum videtur, quorum quamuis aliqui etiam lippis & tonsoribvs noti sint, eos tamen exigente materia non prętenibimus. Fiunt itaq; literę, quæ interdiu delitescant, noctu verò luminis abscessu vel tenebris conspicuæ fiant, quarum scribendarum ratio est huiusmodi: Nitedulæ capiantur, ex quibus humor stillatorijs vasis accuratius extrahatur, quemadmodum in Magia docuimus, tum ea ex aqua graphicè supra chartam notæ exarentur, qua in re si seduli fuerimus, nequaquam interdiu characteres apparebunt, noctu verò igneo colore nitentes videbuntur. Alij verò secus salicis corruptum aqua lignum distillant,

distillant, & extracto liquore characteres describunt: licet hic scribendi modus à subtilitate potius, quàm à facilitate & vtilitate commendandus sit, neque enim sine fastidio sic res perfici potest, & facilè fit, vt opus laborem frustretur, nam si ab intercipiente igni exponitur, statim scriptum detegitur. Possumus verò aliter consequi, vt in alba charta, aliauè corporis parte inscriptæ notæ delitescant, & cum opus fuerit detegantur: Super brachium vel dorsum, aliudue membrum aceto vel vrina clanculum fiat inscriptio, eaque exiccetur, vt ne vestigia quidem appareant: Vt verò scriptum exponatur, fuligo vel combusta papyrus exteratur, sic enim literæ internitebunt. Vel aliter si adipe vel sepo, alioùe pingui, vel gummi delineentur notæ, & carbonis inde, vel combustæ chartæ pollis inspergatur, vt detegat. Hoc fortasse astu (vt Polyœnus græcus ait) Attalus victimæ inscriptione impressa vsus est, hic enim vt suos milites ad fortiter agendum cum Gallis hostibus, qui multo plures erant, impelleret, non parum referre arbitratus, si eorum animis indubitatæ victoriæ fiduciam proponeret, ludicram rem, alioquin vtilem, huiusmodi cum sacrificaturo vate comminiscitur. Ante conflictus diem victoriam parat, tum Sudinus vates sacra faciens, deos precatus libat, & victimam dissecat, at Rex contrito gummi in dextram manum inscribit REGIS VICTORIA, inscriptionem hanc à dextris ad sinistra producens, cumque viscera extrahentur, manum in calidiorem ac fungosum locum supponit, abstergitque inscriptionem. Sed vates reliquas partes percurrens, & sua munera obiens, conuertit particulam, qua inscriptio continebatur huiusmodi, Regis victoria, hæc res vulgata ingenti cum militum gaudio, plausuque excepta est, vt alacriores, promptioresque ad pugnam animos indicarent, sic quasi non dubiæ spe victoriæ adducti, ac pollicito numine freti,

ti, acriter pugnantes Gallos superarunt. Sed ad rem redeamus. Id etiam præstabit lac ficulneum, si eo alba charta describatur, & postmodum ab amico scriptum carbonis polline inſperſo confricetur, & detergatur: fit enim vt literæ statim nigrescant. Ad id etiam confert (vt Plinius refert) tithymali lac ad deſignādas notas, & ſuper illud inſperſus cinis ad detegendas, eoque modo multi, vt ille teſtatur, adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Confirmat hoc Ouidius admouens in arte amandi puellam, quemadmodum cum amantibus tutò per ſcriptum colloquatur.

Tuta quoq; eſt, fallitque oculos è lacte recenti
Littera, carbonis puluere tange, leges.
Fallet & humidili, quæ fiet acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas.

Literæ autem, quæ igne conſpicuæ fiunt, quamuis ferè vulgatum ſit, quemadmodum efficiantur, earum tamen rationē hic tradere non videtur abſurdum. Epiſtola ab eius rei, quæ ſcribitur, ſuſpicione prorſus aliena ſumatur, tum omiſſis ſpacijs minimè neceſſarijs, literæ, ſyllabæ, & dictiones oportunè humenti ſucco citrij, vel medici mali, vel cæpæ, vel omnium ferè acrium ſucco iterum declineentur, nam ſiccato humore inconſpicuæ fiunt, & eæ tantum, quas ſolum atramentum delineauit, apparebunt, cæteræ deliteſcent, ita, vt qui legat tabellam, inutiliter ſcriptam & vanam opinetur: at ſi pagina igni admota incaluerit, literarum rurſus lineamenta clariſſimè indicabit. Eſt & ſalis genus, quod ammoniacum vocant, hoc contuſum, & aquæ immixtum literas quidem ſcribenti albas reddit, quæque cum papyro colore vix internoſcantur: verùm ſi admoueantur igni, nigræ apparebunt. Succus autem ceraſorum ſi calamo adhibeatur, viridi colore, ſi cyclamino, ruffo literas deſignabit: ſic varij fructuum ſucci, varios quoq; igne colores indicabunt. Hac ratione acceptis, remiſſiſque amatorijs tabellis, puellæ amantes ſæpe paren-

parentum custodiam frustrantur. Fiunt quoq; characteres, qui non nisi combusta papyro interniteant: Modus talis est: Literæ gummi, vel quouis salis genere, vel calce in papyro producantur, quæ cum per ignem apparere nequeant, combusta denigrataque statim papyro characteres albicant. Fieri quoq; possunt literę, quę nisi charta aquis mergatur, legi non possint, eas delineandi modus talis est: Alumen aqua dissoluitur, eoque dissoluto characteres describuntur, qui cum siccescunt, conspici desinunt, vt verò legi possint, charta aquis immergitur, sic immersa characteres conspicuos reddit. Idem etiam aliter fit: In vitreis Chymistarum vasis è calcantho humor distillatur, eoque in papyro characteres formantur, & sic fallent intuitum: Vt verò cerni possint in omphacitis gallæ aquam charta, vel in vinum, in quo ea inferuerit, mergitur. Vt verò alibi magis quàm in charta scribi possit, hoc modo scriptum fiet, quod lactis candorem imitabitur: Lithargiris primo teritur, tritus in fictile, vbi sit aqua aceto commixta immittitur, & decoquitur, & per colum traijcitur, mox seruatur, tum in limonis citrigeri succo in lapide, vel aliqua corporis parte, vel alibi exarantur notæ, illæ siccato humore minime apparebunt, sed vt legi possint, ea lithargiri aqua madefactæ, conspicientur. lactis candorem imitari. Potest etiam epistola hoc modo concinnari, vt ea, quæ volumus latere medijs interuersus, qui cernuntur spacijs scripta delitescant, cumque opus sit, aboletis, quæ prius apparebant, cerni possint: Modus hic erit: Stillatitio calcanthi liquore (vel affusa in illud feruenti aqua, dum illud solutum fatiscat) super papyrum arcana literarum lineamenta designentur, cum arefactæ sint, illicò celantur, cæterum vt inane scriptum deleatur, hac ratione fiet. Combusta palea, vel salicis carbones super porphyreticum marmor triturentur, tum omphacite galla in alba vino decoquatur, sicque eo humore in spongiam attracto, vernaculus color ater obliteratus

delitescet, pristinus verò, qui delituerat, refricatus apparebit. Fiet idem, si commune atramentum tantum aqua diluatur, quantum illa occultandis literarum lineamentis satis sit, eoque modo totum id, quod volumus latere, describatur, tum atramentum ex carbonis, salicis, vel paleę combustę polline paretur, eoque super albicans scriptum inania, quæ velimus describantur, huiusmodi atramentum parum aut nihil à vero differt colore: cæterum vt arcanum scriptum legi possit, vino in eadem galla decocto, spongia pagina detergitur, sic quod prius apparebat scriptum, delitescet, quod verò cerni non poterat, indicabitur. Verum si libuerit characteres sic designare, vt nisi lumen vel syderis vel candelæ interponatur, cerni non possint, in hunc modum fiet: Cerussa aliusùe color gummi liquefacto immiscebitur, ex eaque immixtione materia chartæ concolor parabitur, vt nihil ab ea discernatur, tum qui nuncium sit excepturus, charta oculis & lumini interposita, subobscuras characterum formulas cõspiciet: fit enim ratione optices, vt ea materia parum densa, dum opposita externo lumini, impedit, quo minus vlteriores radij ad intuitum nostrum perueniant, conspicuam nobis lineamentorum vmbram efficiat. Fieri etiam potest, vt nigra charta albos characteres conspicuos reddat: Ratio est hæc: Oui luteum albumenque commiscentur, vt instar scriptorij atramenti liquescat, eo liquore literarum figuræ in papyro protrahuntur & exiccantur, tum super exiccatam chartam color ater inducitur, eaque iterum exiccata mittitur, verùm vt literæ conspici possint, lato ferro chartæ superficies eraditur, sic enim fiet, vt sublato inde atramento, vbi literæ erant, earum albi coloris signa conspiciantur. Maximè quoq; tutum fuerit ouo literas inscribere, quod sua nõn carebit fallacia: Alumen ex galla tunduntur, pollis aceto immiscetur, donec atramenti instar liquescat, hoc modo parato liquore characteres super oui cortice designantur, & exiccantur.

exiccantur: inde muriæ vel acri aceto imponitur illud, vbi cum quadriduum permanſerit, poſtmodum eximitur, & exiccatur, ad amicum mittitur, tunc enim literæ amplius foris non apparent: Vt verò is ſcriptum legat, igni illud admouebit, & toſtum emundabit, ſic intus characterum ſigna conſpiciet. Fit idem alia ratione: Cæra ouum circumlinitur, in eaque ſtylo ferreo literæ delineantur ad corticem, tum humore ex aceto, & gallis comparato fatiſcentes rimæ complentur, & exiccantur: per diem ſubinde ouum in aceto ſeruatur, mox ablata cæra ad conſcium mittitur, at ille eo decocto & mundato, in peruio cortice & duro albumini impreſſos characteres inueniet. Sed quoniam ea, quæ obſcuras characterum notas præcedere viſa ſunt, ad iuſtam metam produximus: proximum eſt, vt hoc clauſo volumine, inſtantia, quæ noſtri muneris magis propria ſunt, ſecundo libro proſequamur.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE FVRTIVIS Literarvm Notis.

LIBER SECVNDVS.

Proemivm.

QVid olim notæ & quorſum a maioribus earum vſus inductus ſit, primo volumine indicauimus. Proximum nunc eſt occultè ſcribendi, iiſque vtendi modos: vt tutò epiſtolis arcana committantur, tum ne illæ intercipiantur proſequamur. Huius voluminis materiam quatuor in partes diuidemus, eos primùm modos, qui artificioſa legentes ſimulatione deludent indicabimus: notarum deinde inuolucra, quę non niſi magno cum labore interpretari poſſint ſuggeremus: mox ea proſequemur, quæ tanta doli perplexitate inuoluuntur, vt ne Oedipi quidem conatus non fruſtrentur: tum ad ea procedemus, quæ non modo perueſtigari nequeant, verùm etiam nullam doli, aut rei ſub adulterinis literis contentæ, ſuſpicionem relinquant: ſed vt alterius propoſiti ſcriptum negligendum præbeant. Verùm dicet aliquis, quorſum in re tam friuola tantum laboris impendium? quotus enim quiſq; tam rudis & obeſi ingenij erit, qui in his componendis, poſtquam huic negotio aliquandiu operam dederit, peritus nō euadat, vt ad effingendos id genus nouos & diuerſos ſcribendi modos ſine magiſtro facilè idoneus non exiſtat? qui præterea tam multi eſſe poterunt, vt ijs, neq; volumen capiendis, neq; quiſq; percenſendis ſatis eſſe videatur? Non diffiteor nouas poſſe horum characterum figuras ex arbitrio quemlibet confingere, verùm non omnes eiuſmodi

erunt,

erunt, vt & ſcribenti & interpretanti nauſeam non pariant, at qui nos eos modos tradere conati ſumus, quorum præter multiplices literarum characteres in omni ferè ſcribendi ratione, cum facilis erit vſus, tum verò facilior exemplum habentibus ad percipiendum interpretatio, eo enim penitus ſublato, omnino perdifficile erit, vt ſcriptum legi poſſe nullo planè modo videatur. Sed quoniam innumeris penè modis hæ ſcribendi rationes poſſunt variari, nos ex ijs aliquas, quæ inſigniores viſæ ſunt, attigiſſe ſatis erit, ad quarum exemplaria quiuis nouas & præſtantiores poterit comminiſci. Sed ne longius ſermo protrahatur, ad eas præceptiones oportunum fuerit accedere.

Capvt. I.

Quid ſit furtiuis literarum notis ſcribere.

NIL aliud furtiuis literarum notis animi ſenſa committere appellamus (quod in hoc volumine præcipuum intendimus) quàm eo ſcribendi vti artificio, vt quod per epiſtolam nunciare velimus, ita occultemus, vt non alia ratione, quàm ea, quæ à nobis inducta eſt poſſit interpretari, quo fit, vt huiuſmodi ſcriptum nemini niſi amico, cui res noſtras percipi volumus, facilè cognoſcatur. Huius verò artificij tria potiſſimum ſunt genera, tria enim præcipuè accidunt literæ, ordo, figura, & poteſtas: quare alia ſcribendi ratio ordinis permutatione obſcuratur, vt ſi Roma pro eo quod eſt Amor ſcribatur. Alia figuræ commutatione, vt ſi pro formis noſtrarum literarum quiduis aliud ex arbitrio depingatur, & ſua queq; literę poteſtas forma exprimatur. In hunc modũ Eſdras ſcriba & iuris peritus (vt Hieronymus in libri Regum præfatione teſtatur) cum eum librum ſcriberet, in quo leges continebantur, nouis characteribus vſus eſt, qui poſtea à Iudæis vſu recepti, omnibus temporum ſucceſſione per-

ſpicui facti ſunt, vt non alius apud Hebræos characteris vſus etiamnum perduret, quàm eorum, qui tunc nuper reperti, erant obſcuri. Alia permutata figurarum poteſtate obſcurior redditur, vt ſi pro vna Tyriorum litera, alia Palamedis, & pro Palamedis vna Simonidis Melici pariter alia reponatur, vel ex aduerſo: Nam ſi veterum monumentis fides habenda eſt, Tyrij apud Græcos literas induxerũt numero ſexdecim, poſt hunc Palamedes quatuor, demum Simonides totidem adiũxiſſe traditur, ita vt omnes quatuor & viginti numerum abſoluant. Hæc ſunt præcipua occultè ſcribendi genera, verùm ex ijs multæ ſpecies emanant, quæ pro diuerſa eorum compoſitione variantur, nam & ordinis tranſpoſitio, figuræ forma, & poteſtatis functio multiplex eſſe poteſt, & ea ſimul poſita diuerſiſſimam obſcurandi ſcripti perplexitatem efficiunt, vnde tam multa, diuerſaque eſſe poſſunt genera, quàm varia excogitantium in omni tempore ingenia. Sed hæc ſuis locis inter legendum fient clariora, quare velle hic ea percenſere, abſurdum eſſe exiſtimo. Nunc ad reliqua tranſeamus.

CAPVT. II.

Quod per literarum tranſpoſitionem occultè ſcribi poſſit.

VT igitur ad occultè ſcribendi modos accedamus, ratio poſcit, vt ab ordinis tranſpoſitione, & in hoc genere à ſimpliciſſimis & ſcriptu facillimis exordiamur, initijs enim ſimpliciora magis conuenire videntur, talique ordine omnes ad diſciplinas commodius prouehimur, vt primum cognitu facilia, mox aliquanto difficiliora, & minus ſimplicia diſcamus. Quare inter cæteros talis ſcripturæ modos, qui ab huius rei non ignaris circumferuntur, hic primum occurrit, qui eo artificio contegitur, vt literæ certo ordine ſeruato, in ſcripto tranſponantur. Huius generis duplex

ratio esse potest, altera erit, quæ suspicione prorsus carere videbitur, altera, quę licet suspicionem afferat, se tamen sua obscuritate tuebitur, nisi nimis curiosus interceptor, obseruato literarum ordine, quomodo literarum nexus transferatur deprehendat. Prioris modi ratio hæc est. Proposito primum vestræ sententiæ exemplo, vt tutius scribatur, duæ statim lineæ capiantur, in quibus literæ collocentur, prima tum litera in superiori versu, proxima in inferiori, rursus tertia in superiori, quarta item in inferiori alternatis vicibus reponatur, quoad tota spacia literis compleantur, mox ijs perfectis binæ aliæ sumantur lineæ, quæ pari modo literis occupentur, donec totus sensus expleatur, quo fiet, vt binæ extremæ lineæ aliquando ambæ dimidiatæ remaneant. Hæc sententia notata primum nostris characteribus subijciatur exemplo.

TVI PRIDEM ARDENTISSIMO AMORE INCENSVS SVM, VERVM SIGNIFICATIONEM ADHVC NVLLAM DEDI, HABITA RATIONE VERECVNDIÆ TVÆ, ET PARENTVM, QVARE NISI AMANTI SVBVENTVM SIT, TVA VICTVS SÆVITIA COGAR VITAM DIMITTERE.

Hæc verba si ad eam formam scripto committenda sint, transposito literarum ordine tale scriptum indicabit.

t i r d m r e t s i o m r i c n u s m, e u s g i i a i n m d u n
u p i c a [illegible] n i s m a o e n e s s u u r m i n f c t o e a h c u
l a d d h [illegible] r r t o e e e u d æ u e p r n u q a e i i m n i u u
l m e i, a [illegible] a r n u r c n i t æ, t a e t m, u r n s a a t s b e
n u s t, u [illegible] e u s u t a o a u t m i i t r
t m i t a [illegible] s æ i i c g r i a d m t e e.

Sed perplexius & inuolutum magis scriptum erit, si numerus versuum adhuc duplicabitur, vt quatuor primum lineis constitutis, literæ eo ordine collocentur, vt prima primi

versus

versus initio, proxima quarti, tertia in fine primi, quarta in fine postremi, quinta deinde initio secundi versus, sexta initio tertij, septima in calce secundi, octaua demum in calce tertij disponatur, & idem postmodum ordo seruetur, vt subiecto exemplo res clarius suggeretur.

tmsruùimlhteunennui iueuobadassi iri
reocmgiudtedpqiustumaræerd nnienmtd
inaeunoceauiauabitearetrai uefrsoie
uase smcalai cætn ttmssmtnnimhtiunmdp
usomr iauu
ctui ttau
tiit eacs
aægdemrii

Sic variata semper literarum transpositione, complures inuolutos scribendi modos nanciscemur, quos poterit quisq; suo more inducere, nobis enim hæc attingere videtur satis. Fiet etiam aliter, vt eæ literæ in principio & medio tantum designato ordine, vel principio & fine tantum, vel in principio medio & fine simul collocentur: non tamen facilè erit ad hoc significantes semper dictiones suppetere, atqui quoties id commodè fieri non poterit, nō ab re erit, tale scriptum componere, vt nullum verbum, quod aliquid significet contineat, vt alienus interpres ignoti idiomatis opinione ambiguus teneatur, quod & si suspicione non carebit, artificij tamen nequaquam admonebitur, præsertim si epistola græci, vel barbari alicuius sermonis, cuius cognitio interceptori futura non sit, sonum imitetur. Exemplum subscripti thematis subijciam, vbi significantes literæ in initio, medio, & fine collocantur.

CVM DIVTIVS INTER NEAPOLITANOS ET HOSTES PVGNATVM ESSET, SPE OMNI SE ABDICARE COACTI, RETRO ABIERVNT.

Cheurim

Cheurim drisu trasiberu sin thimelior nieba perosil iutla nos eliteteblah orset ersip, vlogeon, astiu mes ssett stepole olmin irsilesonimie asbid ica, rec ostaric tir estur oab imenr vrnot."

CAPVT. III.

Occulta literarum transpositione aliter sine suspicione interpretem deludi posse.

PROXIMVM nunc est alios occultos scribendi modos, qui quodam verborum velamento obducti, interpretem artificiosa simulatione deludent, quod ad hanc partem videtur spectare prosequamur. Huiusmodi sunt lepida non nulla epigrammata, aliaque poetarum carmina, quæ lectores dulci quodam artificio deludunt, quæ ne quid prætercam, quod ad rem facere posse videatur apponam: nam & hæc suum dolum habent, vt cum amicis liceat suauiter interdum sic iocari, & interpretem velata verborum imagine ambiguum detinere, quod iucunda vrbanitate non carebit. Ad hanc rem nullæ afferri certę præceptiones possunt, sed authorum exempla satis erit afferre, vt si quis in hanc formam ludere velit, ea imitetur, potest enim sibi quisq; multiplicem sic iocandi rationem ex arbitrio confingere. In hunc modum amicus ad amicum scribendo iocatur.

En tibi mitto caput Veneris, ventremque diAnæ
Latronis caput, & posteriora canE.

Quibus versibus salutationem mitti significatur per verbum VALE, cuius scribendi literæ primæ, mediæ, & vltimæ in dictionibus Veneris, diAnæ, Latronis, & canE requiruntur. Est & nonnullorum labor huiusmodi versuum capitibus literas præfigere, quæ sententiam absoluant. Talia sunt Erytreæ Sybillæ, quæ græcè de venturo Christo circumferuntur carmina, quorum sentētia latinè, ijsdem nume-

ris ea ratione seruata, vtcunque fieri poterit, sic expressa est.

„ Iudicij signum tellus sudore madescet,
„ E cœlo rex adueniet per sæcla futurus,
„ Scilicet in carne præsens, vt iudicet orbem.
„ Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis,
„ Celsum cum sanctis, æui iam termino in ipso.
„ Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipse,
„ Cum iacet incultus densis in vepribus orbis.
„ Reijcient simulachra viri, cunctam quoq; gazam,
„ Exuret terras ignis, pontumque polumque,
„ Inquirens tetri portas effringet Auerni.
„ Sanctorum sedes, cunctæ lux libera carni
„ Tradetur: sontes æterna flamma cremabit,
„ Occultos actus retegens, tum quisq; loquetur
„ Secreta, atq; Deus reserabit pectora luci.
„ Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes,
„ Eripitur solis iubar, & chorus interit astris:
„ Soluetur cœlum, lunaris splendor obibit,
„ Deijciet colles, valles extollet ab imo.
„ Non erit in rebus hominum sublime, vel altum,
„ Iam æquantur campis montes, & cærula ponti,
„ Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
„ Sic pariter fontes torrentur, fluminaque igni
„ Et tuba tunc sonitum tristem demittet ab alto.
„ Orbe gemens facinus miserum, variosque labores,
„ Tartareumque Chaos monstrabit terra dehiscens.
„ Et coram hoc Domino Reges sistentur ad vnum.
„ Recidet è cœlo ignisque, & sulphuris amnis.

Hos versus Augustinus in libris de ciuitate Dei scriptos reliquit, quos à Flactiano clarissimo viro grecè scriptos se accepisse tradit, in quorum capitibus ordinata singularum literarũ

serie

ſerie hæc verba legebantur, ἰησοῦς χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτήρ, quod latinè eſt IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. Verùm in ijs latinè vtcunq; redditis, hac de cauſa (vt Auguſtinus inquit) non potuit bene is ſenſus occurrere, quod in græco verſu υ initio dictionis poſita, in latino ſeruari nequiuit, nulla eſt enim latina dictio, quæ à tali litera inciperet, & ſententiæ congrueret, pari modo de cætero ad hanc rem peccatum eſt. Horum quoq; verborum græcè primæ literæ coniunctæ ἰχθύς efficiunt, id eſt PISCIS, quo nomine myſticè Chriſtus interpretatur, qui in huius mortalitatis abyſſo, velut in aquarum profunditate, viuus, hoc eſt expers peccati eſſe potuit. Iocatur pari modo Plautus in argumentorum verſibus, dum comœdiarum titulum in eam rationem ſic exprimit AMPHITRVO.

„ Amore captus Alcumenæ Iupiter.
„ Mutauit ſeſe in formam eius coniugis,
„ Pro patria Amphitrio dum certat cum hoſtibus,
„ Habitu Mercurius ei ſubſeruit Soſiæ,
„ Is aduenientis ſeruom, & dominum fruſtra habet,
„ Turbas vxericiet Amphitrio, atq; inuicem
„ Raptant pro mœchis, Blepharo captus arbitrer,
„ Vter ſit, non quit Amphitruo decernere,
„ Omnem rem noſcunt, geminos Alcumena enititur.

In hunc modū itaq; literis furtim ingeſtis ſenſus occultatur. Poſſunt & alio modo ſcripti literæ occultari, vt per initia dictionum diſpergantur, quare totidem dictiones eſſe, quot literas neceſſe erit, eæ tamen quò magis rem ſeriam videbuntur innuere, eo minus ſuſpicionis habebunt, vt quando hic ſcribendi modus facili interpretationi eſt obnoxius, ſimulatione muniatur. Huiuſmodi erit, ſi mulier amanti CAVE A FRATRE ſignificatura ſic ſcribit.

Carmina autem Vergilij erũt à Francisco recitata ante tuum Regem Eusebium.

Possunt & in eum modum deligi verba, quę oportunas scripti literas non primas, sed postremas, vel medias, semper tamen vnico seruato ordine ex arbitrio contineant. Aliter Priapus, qui simili ferè verborum ambage sententiã nõ literis sed syllabis celãdo, sic in fures PÆDICARE se velle minans iocatur.

PEnelopes primam, DIdonis prima sequatur,
Et primam CAni, syllaba prima REmi.
Quodque fit ex illis mihi tu deprensus in horto
Fur dabis, hac pœna culpa luenda tua est.

Est alius scribendi modus, vt cum perlegeris te laudari, vel ritè ominari; easdem deinde dictiones si præposterè leges, contrarium percipies sensum. Adsunt cuiusdam versus.

Sors mala, non mala mens, fatum, non crimina vitæ,
Visere iusserunt te loca Thesiphones.
Supplicio tibi sit facilis, nec verbere multo
Tundere compellat te Dea Thesiphone.

Si autem conuersis dictionibus leges, dicet.

Thesiphone Dea te compellat tundere multo
Verbere, nec facilis sit tibi supplicio.
Thesiphones loca te iusserunt visere vitæ
Crimina, non fatum, mens mala, non mala sors.

Suppetunt in hanc rem plura exempla, quæ ne prolixior sim, prætermittam. Sunt & alia transponendi genera, quæ quoniam obscuriora, & sine suspicione videntur, ea suis locis quemadmodum polliciti sumus, indicabimus.

CAPVT. IIII.

De furtiuis characterum notis effingendis.

DIximvs de ijs scribendi modis, qui ordinis transpositione interpretem artificiose deludunt, quod ad primum membrum partitionis nostræ pertinere videbatur.

Proximum est iam illos prosequamur, qui non nisi maximo cum labore possunt interpretari. Verùm antequam de illis verba faciamus, non absurdum erit (tametsi id nemini difficilè fortasse videatur) componendi, & scribendi huiusmodi characterum notas rationem tradere, quòd non tantum efficiam, quia existimem id aliter difficilè futurum, quantum vt demonstrem ad reliquas notas rectè effingendas hæc ipsa, quæ nunc tradimus præcipuè desiderari, vt quod de vno characterum modo præscribimus, id & de cæteris perscriptum intelligatur. Quare exemplum in hoc simplici tantum scribendi modo præposuisse satis erit. Scribendi itaq; ratio quatuor in rebus præcipuè videtur consistere, figura, contextu, proportione, & facilitate, de quibus singulatim suo ordine dicemus. Sed primum de characterum figuris, & lineamentorum ductibus dicamus. A itaq; potestatem, si velimus occulta characteris figura exprimere, maiusculum græcum thita figurabitur in hunc modum Θ, B talis character demonstrabit. Recta fiet linea, è cuius capite alia transuersa in dextrum producatur, & inferiori dimidiato minor fit, vel paulo minor, ita vt gamma inuersum videatur ꓶ, C huiusmodi erit, vt Z nostrum maiusculum inuersum imitetur, hoc tamen discrimen erit, quod huic quarta linea, quemadmodum prima ducta, tertiæ cohærebit Σ. D character diuaricatis cruribus, in fastigio coniunctis depictus demonstrabit, ita vt græcæ literæ lamdæ similis sit: in cuius capite recta linea sursum ducatur, quæ sua longitudine corpori characteris adæquetur sic λ. E duabus lineis transuersis, & in summa coniunctis, quarum altera sinistra crassior, altera paulò subtilior sit, tali figura λ exprimetur. F proximus character inuersus, vt superius lineæ hiatum habeant, & inferius coniungantur, designabit hoc modo V. Pro G iustæ rotunditatis circulus describetur sic O. In aspirationis locum recta linea, quæ proximam figuram æqualiter pertranseat, desi-

gnabitur, & ſupernè & infernè excedat, & à tumore æqualiter vtrinque diſiungantur hoc pacto ⌽. Pro I duæ lineæ in longum ductæ, quarum capita alia tranſuerſa coniungat, vt nihil excedat, & longitudo latitudine duplo maior ſit, vt ſeruetur characteris decus, depingetur ſic ∏. L linea recta in cuius calce alia tranſuerſa in dextrum ducatur, vicem ſupplebit: ſed inferior linea, quemadmodum in reliquis characteribus dictum eſt, ſuperiori dimidiato minor ſit ⅃. M columna, è cuius medio duæ lineæ in dextrum producantur, quarum altera deorſum, altera ſurſum feratur, demonſtrabit hoc modo ꟺ. N munus talis figura explebit. Recta linea depingatur è cuius pede alia tranſuerſa in dextrum à ſiniſtro ducatur vt T inuerſum eſſe videatur ⊥. O noſtrum C inuerſum exprimet Ɔ. P proxima figura duplicata indicabit, ita tamen, vt alterius fagiſtium alterius calcem comprehendat in hanc formam Ʒ. Q græca litera delta inſtar triangularis formæ deſignabit Δ. Pro R noſtri S inuerſi figura depingetur Ƨ. Pro S noſtrum D inuerſum deſignabitur ſic ᗡ. T omega græcum inuerſum demonſtrabit hoc modo ʊ. Pro V recta linea in longum ducta depingetur, è cuius medio ſpacio aliæ duæ vtrinq; æqualiter hiantes in calce producantur huiuſmodi ⋏. Pro X. recta linea depingetur, è cuius faſtigio altera tranſuerſa in ſiniſtrum producatur in hanc formam ꓕ. Z inuerſa figura, quam I diximus indicari munere fungetur in hunc modum ⨿. Hæc ſunt quæ de literarum figura dicenda videbantur: Proximum eſt, vt de cõtextu agamus, neq; enim parum refert literarum contextum obſeruari, vt in eadem dictione, quę nexum deſiderant, ſimul connectantur: Huiuſmodi contextus, ſiue nexus, ne ignoretur, id apud nos debet intelligi, quod eſt vnius literę finis cum alterius initio ſocietas. In hunc modum erit ſi Λ cum V iungere velimus, N ſic enim ſeruabitur rectè contextus, eodem modo T cum Γ hoc exemplo T

ſocia-

ſociabitur, ita vt vnius literæ pars alterius initio detrahatur, modo id non incommodè fiat. Poteſt & aliter nexus eſſe, nempe vt literarum confinia tangantur, ſic pro duobis his ʃ[ɔ. fiet contextus huiuſmodi TD Quæ nexum & contextum amant, omnes characteres erunt, prǫter hos quatuor ⊙ O ⊕ Δ. Literarum proportio in figurarum partibus, prominentijs, & interuallis poſita eſt. Partes figurarum æqua dimenſione & craſſitudine decentes eſſe debent. Prominentiæ in longitudine, quǫ ſurſum & deorſum producuntur, excedens corpus literæ conſiſtunt, exceſſus hic corporis quantitatem debet æquare. Interualla conſiderantur in literarum & dictionum inter ſe diſtantijs, vt elementum ab elemento literæ interpoſitione, verbum à verbo o literæ magnitudine iungantur. Facilitas in characteribus debet eſſe, vt eorum formǫ ſimpliciſſimǫ ſint, ne nimia lineamentorum figuratione moleſtiam ſcribenti afferant. Quòd ſi initio nouorum characterum figuratio ſcribenti videbitur moleſta, parua conſuetudine facilitas comparabitur. Hæc in omnibus characterum figuris decenter ſeruanda ſunt, quæ potuiſſem omittere, niſi aliquid, quod ad ſcribendi exactam rationem ſpectat, prætermiſſum eſſe videretur.

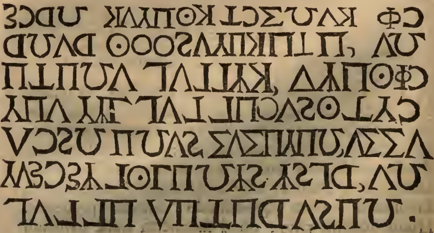
CAPVT V.

De ſimplici furtiuarum literarum modo.

VT igitur ad ſcribendi modos veniamus, in quibus figuræ permutantur, non immerito videtur initium hic etiam à ſimplicibus id genus ſcribendi modis, & facillimis ſumi debere: tum vt diſcentibus, & adhuc rudibus in hac re ingenijs commodius conſulatur, tum etiam vt inde auſpicemur, vnde reliqua huiuſmodi inuenta quodamodo videntur prouenire. Huius nominis ratio, quod ſimplicem hunc ſcribendi

modum appellem, ne illud temere videatur induxiſſe, vnde ducta eſt apparet, quod ſic etiamnum rudes & in hac ſcribendi ratione parum exercitati ſcribere conſueſcant, iiq́ue ſcribēdi modi inter id genus reliquos omnium primi occurrere ſolent. Vel aliter adhuc ſimplices dicuntur, quia ocioſarum, & inutilum literarum, vel dolorum poſitione defraudantur, nec fuco vel fallacijs conteguntur. Hæc occulta ſcribendi ratio eſt huiuſmodi. Totius primum ſcripti ſententia decernitur: mox furtiui omnes primorum elementorum characteres, quibus ſimplex ſcriptum occultemus, ſtatuuntur, vt ſua cuiq; literæ nota ſubſtituatur, tum ijs ſuppoſitijs ſubſtitutis, pro proprijs admittantur, donec totum id quod velimus, in hunc modum perſcribatur. Res quamuis perſpicua ſit ex ſe, exemplo tamen clarius indicabitur. Hæc itaq; verba ſtatuantur ea ſcripturæ ratione contegenda.

Post Mediam Noctem Hostes Aggredimini, Et Inite Bellvm, Qvia Hodie Dvx Belligerando Fortiter Cecidit, Ecce Depopvlabitvr Vrbs, Et Belli Finis Erit.

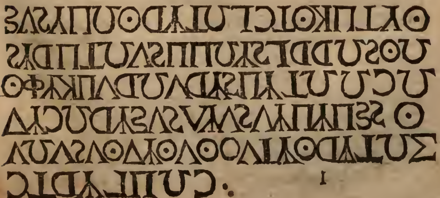

Capvt. VI.

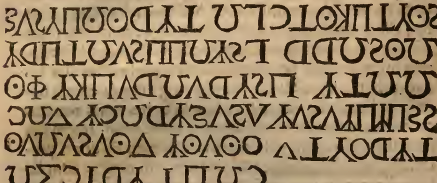
De dolis & fallacijs, quibus hæc scribendi ratio muniatur, vt scriptum difficilius interpretetur.

Qvomodo ab ijs occultè scribi mos sit, qui parum se adhuc in excogitandis hisce notis exercuerint, dictum est, sequitur vt non nihil de fallacijs, quibus tale scriptum potest implicari, vt tutius scribi possit, & sæpè interpretum conatus irritetur disseramus. Sed quia tales astus plures ferè esse possunt, quàm vt numero comprehendantur: nos aliquot ex his præcipuos attingemus, vt ijs propositis aliorum ingenis nouos perquirendi ansam præbeamus. Ex his itaq; primum hoc artificio vtuntur magnates & eorum notarij, qui epistolas exarant, vt simplices has notas tenebris offundant, quominus inuestigentur, nullis nanq; interuallis dictiones distingunt, sed perpetuo contextu dictiones producunt, vt verborum fines & initia non nisi magno cum labore dirimantur, quæ res scriptum magis obscurare videtur. Verùm hunc scribendi modum iccirco coniunctum, & continuum appellamus, quod scriptum coniunctim, & continuè in chartæ latitudine procedit, vt tali patet exemplo.

Perdita Svnt Bona, Mindarvs Interiit, Vrbs Strata Hvmi Est, Esvrivnt Tot, Qvot Svperfvære Vivi Præterea Qvæ Agenda Svnt Consvlito.

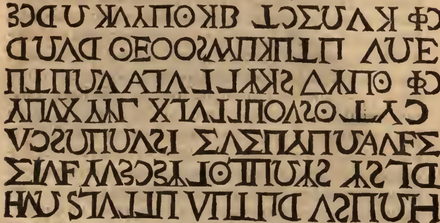

His & cognata fraus esse potest, dum versuum series non continuatur, sed interualla verborum suis terminis minimè distinguantur, & alia verba cum alijs miscentur, alia interciduntur, quod ex arbitrio ea tantum ratione, quæ commodior fiet, scriptum occultabit, vt si idem scribendum sit, in hunc modum characteres disponantur.

In his etiam adiectitiæ literæ suum locum sortientur. Solent igitur ad hanc rem scribæ extra numerum primorum elemẽtorum superfluos sibi characteres effingere, quos seriò inter scribendum vel initio dictionum, vel in fine, vel ijs medijs interserant, vt eorum ociosa adiectione interpretantium labor irritus reddatur, quare ex arte OCIOSAS & ADIECTITIAS notas appellamus, quod non alia ratione, quàm characterũ superfluitate interiectę decipiant, vnde etiam NVLLÆ appellantur, quia nullam habent literæ potestatem, nulloq; in dictione literæ funguntur officio. Hæc scribendi ratio pluribus modis obscurior fit. Prima est, quòd talibus interiectis notis verus literarum dictionis numerus irritatur. Altera quod sic ordinata vocalium & consonantium series (quam maximã esse necessariam inferius docebimus) auferetur. Tertia additur, quod eæ crebro repetitæ vocales, & frequentes consonãtes existimẽtur. Hûc accedit & alius dolus ex ignoratione initij, & finis dictionis inductus, prouenit enim hoc modo, vt inter-

interpres verbum ab ociosis literis auspicetur, & in easdem positas terminet. Ad hęc additur, quod interpres plurium literarum scripti, quàm in alphabeto sunt, opinione decipiatur, possunt & aliæ causæ esse, quas omittimus. His itaque rationibus sic potest scriptum implicari, vt nō maximam interpreti, vel non parum in hac arte exercitato interdum difficultatem pariat, huius traditionis hoc erit exemplum.

Ad hæc literarū, quibus carere possumus detractio accedit, huiusmodi literæ sunt Q X Z Y, sine quibus quidlibet etiam commodè scribi potest. Pro Q ponatur C V, pro X primæ literæ, quarum loco illa inducta est, assumantur C & S. Similiter pro Z duplici SS scribatur, pro Y nostrū I reponatur. Sunt & aliæ literæ, quas data opera euitabimus, vt H B D F G P V, pro quibus fugiēdis verba etiā fugiemus, quibus notādis earū vsus necessarius sit, earū vice alias dictiones, quæ tantundē valeāt, adhibebimus ratio est: tum quia id nō admodū molestum erit, parcius enim in scriptura solent euenire, tum etiam, vt interpreti orthographiæ modum, qui in earum positione obseruabitur, vt scriptū intelligi minus possit, adimamus. Orthographia enim facilè potest sensus viam aperire. Præterea non solū literarū, sed verborū etiam breuitas ad hoc maximè

cõmendatur, vt ſi alibi illud Horatianũ BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS FIO, ſuã vim habet, hic maximè quadrare videatur, neq; ſolũ in verbis breuitas, ſed in tota oratione amica ſit, vt etiã ne dum vnica periodo, ſed (ſi fieri poſſit) ſimplici verbo ſcripti ſenſus concludatur. Fiet enim, vt nullo modo in tã breui ſcripto characterũ poteſtatẽ interceptor poſſit experiri, & in verborũ indagatione, quę paucis illis characteribus aptari poſſint, ambiguus laboret, quare data opera expediet, in eũ modũ characterũ contextũ diſponere, vt verborum ſignificatus omnino ſit ambiguus, dum plura verba pari modo ad characterum figuras referri poſſunt. Ad hoc valebit ſi præter orthographiæ contemptũ ſic perperã ſcribetur, vt nec numerus, nec ordo literarum, nec vera ſeruetur litera, cuiuſmodi erit ſi INGNIS vel INGIS pro IGNIS ſcribatur, FILIPPVS pro PHILIPPVS, FVROS pro FVROR, & huiuſmodi alia, ita vt non orthographiæ modo, ſed vulgatæ ſcripturæ prorſus neſcius, qui ſcripſit exiſtimetur: ſatius enim eſt rudẽ ſcribam exiſtimari, quàm deprehenſo conſilio negligentiæ pœnas luere, huiuſmodi ſunt multa veterum vocabula, quorũ mos poſtea temporum ſucceſſione reiectus eſt. Eos enim ſæpenumero S pro R, vt fit in LABOS, & HONOS, VALESIVS, & FVSIVS, pro LABOR & HONOR, VALERIVS & FVRIVS vſos eſſe comperimus. Item T pro D, ſiquidẽ ALEXANTER pro ALEXANDER ſcribebãt, & CASSANTRA pro CASSANDRA & huiuſmodi reliqua. O etiã pro V, vt in HECOBA pro HECVBA, & NOTRIX pro NVTRIX indicatur, & E in vſum pro I admiſiſſe, vt MENERVA pro MINERVA, & LEBER pro LIBER, & alia huiuſmodi multa. Huc pertinet vocaliũ & cõſonãtiũ, quę crebro ſcripto interueniũt, figuras duplices, triplices, & quadruplices, vel pluribus modis ſi libuerit formatas habere, vt modo vna, modo alia pro eadẽ figura variè vti poſſimus, & alienus interpres diuerſarũ figurarum, pro eadẽ literæ poſitione decipiatur. Ad obſcuritatẽ etiã id genus ſcripti cõfert monoſyllabarum

ſyllabarũ dictionũ euitatio, cuiuſmodi ſunt Nos, Non, Nam In, Et, Vt, à, è, i, o, & alia in hunc modum verba, illa ſiquidem rariora ſunt, poſſunt interpretem ad cognoſcendas literarũ poteſtates non parum adiuuare. Ad hoc etiam faciet, ſi ab eiuſdem verbi repetitione cauebimus, ne ſępius poſitum interpretẽ ſcripti poſſit admonere, quare ad vſum verborum eandem vim habentiũ, quoties neceſſe ſit, confugiemus, vt ſi Qvoniam ſemel dictum eſt, poſtmodum Enim, Qvia, nam, Nanqve, & reliquas dictiones priores verbi vice admittamus, & pro Cito reponamus Statim, Confestim, et Illico, ſic & de reliquis. Nec indecens diciſarum dictionũ aliquas notulas effingere, hinc enim & ſcribendi facilitas & prõptitudo, et interpretandi difficultas cõparabitur, ſiquidem & ſcriptũ cõpendioſius erit, & interpretanti plus afferet obſcuritatis: huiuſmodi erit ſi talis nota &, quæ à nonnullis pro Et admittitur, quare eius notæ etiam vſus recipitur, ſi Etenim, Planeta, et Amet ſcribendum ſit, hoc modo &enim, Plan&a et Am&, vt non modo initio ſed medio et fine dictionis illius vſus admittatur, ad cuius exemplar nos ſignificandę cuiuſq; dictionis partium gratia notas poterimus comminiſci. Huic ſimile erit, ſi pro ſignificandis dictionibus, quæ crebriores eſſe ſolent, primas tantum earum notas deſignabimus; quem in vſum multarum huiuſmodi dictionum notæ, quibus vti poſſumus, decernentur. In hunc modum veteres multas notas induxiſſe comperimus, vt C Caivm, et P P Patrem Patriæ, et S C senatvs Consvltvm indicaret. Ad obſcuritatem erit, ſi vernaculi ſermonis Itali; qui ſemper in vocalem deſinit, extrema vocalis interdum expungetur, vt verbum imperfectum maneat: huiuſmodi ſũt & reliqua, quæ ad obſtruendum ſic ſcriptum valere poſſunt. Hactenus de ſimplici ſcribendi ratione in permutatis characteribus, eiuſque formis dictum eſt, nunc ad alios ſcribendi modos ſuccedamus.

CAPVT VII.

De circulari ſcripto, cuiuſmodi illud ſit, & quæ inſtrumenti deſcriptio, quo in ſcribendo vti debemus.

EXPOSITIS ſimplicibus furtiuarum notarum formis, quantum ſatis eſſe viſum eſt, nunc aliam ſcribendi rationem, vt ad Rotæ ordinem ſcriptum diſponatur, proximum eſt attingam. Hunc ſcribendi modum huius artis periti propterea quod ad Rotæ diſpoſitionem componatur, circularem nominant, ſiquidem diſpoſitis ad Rotam characteribus circularis charta ad literarum indiciũ rotatur. Primum igitur antequam huius inſtrumenti proſequamur officiũ, quę ad eius conſtructionem pertinent, præſcribere operepretium videtur. Diligens itaq; artifex eiuſmodi Rotam conſtructurus, tabulas quærat cupreas vel aurichalceas, vtraq; enim materia facilè ductilis ſit, & alia quauis magis idonea, nam ſi ex ferro confectæ ſint, ob ſuam duriciem aduerſus malleum cõtumaces minimè pertractari poterunt, ſi ex plumbo vel ſtanno contactu manus defædabunt, diuturnitatem pręterea non habebunt, & facilè atteruntur, ſi ex papyro leuiſſimę cuiq; iniuriæ maximè erunt obnoxiæ, quauis pręterea aeris permutatione facilè exacta forma commutabitur, quæ illis in primis eſt neceſſaria. Hæc de inſtrumenti materia ſatis: nunc qualis forma eſſe debeat, ſupereſt indicamus. Ex hac igitur materia duæ laminæ diligenter complanatæ & exequatæ comparentur, in cuius medio circini pes infigatur, vaguſq; alter circũagendo rotundam lineam quæſita futuri inſtrumenti amplitudine deſcribat, mox circino contracto, adhęrente eidẽ puncto pede alius circulus deſcribatur, qui tãtum à primo diſtet, quantum ſatis fore in ſcribendis numerorum characteribus videbitur. Rurſus contracto circino ex eodem centro alia circumagatur linea, tanto interuallo à ſuperiori diſtans, quantũ capiendis noſtrorum elementorum characteribus ſatis eſſe cenſebitur: mox eodem circini hiatu, mediæ alterius laminæ

puncto,

puncto, altero circini pede infixo eiusdem quantitatis circulus describatur, sub hoc deinde alter, astricto circino aliquanto, minor delineetur, vt in circulari spacio, quod intra lineam est, characteres aptè accommodentur. Hoc facto laminæ partes, quæ circularē lineam excedunt, vndiq; exactissimè in orbicularem formā recidantur, exigua parte relicta, quæ denti indici assimiletur. In hanc formā minori parata lamina, intra primam contacto vtriusq; puncto includatur, tenuissimo deinde terebello earum puncta perforentur, tum axis eiusdem materię pertranseat, quo minor lamina ad maioris circularem lineā æquali vndiq; spacio coarctetur, vt parua rota versatilis huc illuc circumagatur, & alueo maioris laminæ firmiter inhæreat, ne facilè egrediatur, vt si circumuolueris, angustè potius, quàm largo hiatu spontè moueatur. Hoc facto vniuersū vtriusq; circuli ambitū in quatuor æquas partes partiemur, & applicata bis ibi regula rectas lineas ad diametrū, quæ omnes circulos pertranseant, protrahemus. Verùm vt experiamur an circuli recta facta sic partitio, lineæ si se in pūcto laminę intersecabunt, minimè erratum fuisse admonebunt, singulæ deinde quartæ quinas in partes æquales dissecētur, & puncto applicata regula per omnes circulationes ducantur lineæ, ita vt vniuersus Rotæ vtriusque ambitus in viginti partes exactissimè dissecetur, & circūuoluta inferior rota, per omnes lineas adamussim priori respondeat, vt nihil eius lineæ à superioribus distent: alioquin opera frustrabitur. Hoc peracto singulis primæ intercapedinis areis singulas numerorū notas ab vno ad viginti progrediendo, & vndelibet inchoando collocabimus, postmodum inferiori circulo, qui primis areis est proximus, nostræ sic supponātur literæ seruato ordine, vt sua cuiq; numero reddatur litera, in eum modum vt A singularitatis notæ subijciatur, B duplicitatis, & huiusmodi reliquę, exempta X litera, tum quia raro nobis est vsui, tum etiam quia (vt Quintilianus ait) ea carere potuimus, si non quæsiuissemus,

nam

nam si eius vsus interdum acciderit, pro ea C & S vti poterimus, in quarum locum autore Augusto eius vsus successit: Antiquitus enim pro ALEXANDER, ALECSANDER scribebatur, nos autem id postea fecimus, vt facilius ambitum partiremur, parum autem vel nihil refert, viginti ne, an vna, vel duæ & viginti sint. Mox per inferiorem rotam ignoti characteres assignatis areis, vt libuerit distribuentur, siquidem propter rotæ volubilitatem nihil interest characterem hunc ignotum huic literę potius, quàm illi supponamus. Hoc tamen animaduersione dignum est, vt tales notæ nusquam omnino diuersam figuram, sed ferè eandem vbiq; præ se ferant: huiusmodi erit, si characteres habentes hiatum ex vna parte rotæ non apponantur, hiatus enim, qui modo sursum ascendit, mox deuoluta rota, vel deorsum vel ad latus inclinabitur. Postremo vbilibet in interiori rota surrectus denticulus, vti monuimus aptabitur, vel incisio, vel tenuis punctus, vel index quoquomodo aliter designabitur, qui initium demonstret, & rectæ vel falsæ scripturæ index futurus sit. Poteris etiam, si mauis, ex aduerso ignotos characteres in immobili rota, nostras verò literas in mobili collocare, quamuis res, quemadmodum fecimus, præstare videatur: firmata enim nostrarum literarum rota, vbi quæq; litera sit, facilius notarius intelliget, & scriptum citius absoluet, alioquin oculos circumducendo magis in quærendis elemẽtis elaborabit, tametsi id etiam minimum interesse videatur. Huic deinde instrumento vbilibet manubrium supponetur, quo manibus illud aptè capi, tenerique possit, & absolutum erit instrumentum. Id tamen meminisse debes, quòd duo instrumenta eodem modo cõposita, & fabrefacta esse oportet, alterum enim rei conscio, & peregrè eunti relinquetur, alterum domi continebitur. Hactenus de instrumenti constructione, nunc vt res melius cognoscatur, & operis facilior in ære, vel ferro fiat imitatio, in pictura rem commodè exprimemus.

CAP-

1

2

A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V Z
I II III IIII V VI VII VIII IX X XI XII XIII XIIII XV XVI XVII XVIII XIX XX

Capvt. VIII.

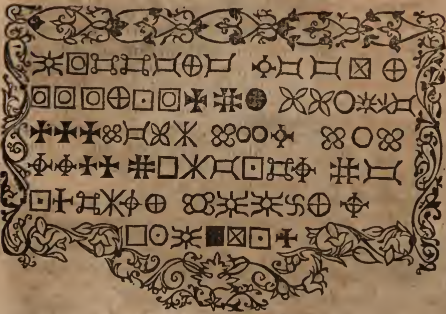
Qua ratione ad ſcribendum inſtrumento vti poſſumus.

ARtificem ſuperius Rotæ compoſitionem admonuimus, ſequitur nunc, vt quo modo vti conueniat, aptè indicemus. In primis itaq; ſcriptum, breuiter quod ſententiam contineat ob oculos ponatur, mox Rotæ denticulus ſub A litera, vel qualibet conſtituatur, modo id abſenti innoteſcat, litera inde neceſſaria per Rotæ ambitum requiratur, ea inuenta characterem, quo vti deceat, ſuppoſitum indicabit, tum illum ſcriptor in tabellam ſuam referat. Aliam deinde literarum quæſiturus, Rotam à loco amoueat, vt ſpacium tantum vnum pertranſeat, & pari ratione ſuppoſitum characterem in eius locum accipiat, eumque in charta reponat, ſic & pro tertia litera tertio Rotam à loco in proximam aream conuertat, hic ſemper ordo ſeruetur, donec totum ſcriptum abſoluatur. Verùm animaduertendum eſt, ne in Rotæ reuolutione ſpacium aliquod prætereatur, vt à primo ad tertium, vel mox ad quintum veniatur, ſic enim & qui ſcribit, & qui nuncium accepturus eſt, facile decipietur. Vt verò abſens ſcriptum poſſit interpretari, indice Rotę A ſuppoſito, vel alteri literæ, vnde notarius nuncium ſumpſerit, & debitis inde tranſitis ſpacijs, pro qualibet litera è characteris inuenti regione epiſtolam aucupabitur. Nec prætereundum eſt in læuum non minus, quàm in dextrum Rotam poſſe circumferri, modo de ordine abſens certior factus ſit: Sed ſi noſtræ elementorum figuræ in mobili Rota diſpoſitæ ſint, & ea in dextrum moueatur, idem erit àc ſi immobili eſſent, & illa retrograderetur. Sciendum tamen eſt, qui tali inſtrumento vſurus ſit, eum poſſe more ſuo bina pertranſire ſpacia, terna etiam ſi libuerit, nunc ante, nunc retro circum-

ferendo

ferendo Rotam, modo idem ſemper ordo ſeruetur, vt trepidationis motum octauæ ſphæræ imitari videatur. Iſthæc, & ſi videntur minimi, vtpote nullius eſſe momenti, tamen quia poſſunt diſcentis animum ambiguitate remorari, placuit exemplum tradere.

HOSTIVM COPIÆ DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

CAPVT. IX

An liceat experiri vtrum ſcribendo Rotam peccatum ſit.

CÆTERVM non parui momenti eſſe exiſtimo, nec cognitu indignum, rationem tradere, qua cognoſci poſſit, an in ſcribendo erratum ſit, poſſet enim euenire, vt Rotę,

circulatione, vel ſpacium aliquod prætereatur, vel repetatur, vnde in errorem deueniri neceſſe eſt, vt non modo is, qui nuncium excipiat, ſed etiam, qui ſcripſit, quid ſibi ſcriptum velit, non ſatis intelligat, quare vt ei rei obuietur, oportunum erit ſcire, quo pacto rectè ſcripturo conſulendum ſit, dum in ambiguo eſt, rectè ne, an perperam ſcriptum fuerit exaratum. Res eadem apud Arithmeticos nouenario & ſeptenario numero in multiplicando, & partiendo experitur, vt ſi error commiſſus ſit, eo modo palàm fiat. Ratio talis erit: Characteres omnes, qui vniuerſo in ſcripto erunt poſiti, computabuntur, tum à toto numero (ſi Rota viginti areas contineat) vicena toties ſubtrahentur, quoties in illo comprehenſa ſint, tum ſi minor numerus ſupererit, is in Rota quæratur, ad quem ſi index minoris Rotæ conuerſus ſit, nihil peccatum eſſe admonebimur: alioquin eius indicio facilè lapſus deprehendetur, niſi bis aut pluries erratum ſit, & quantum de numero prius ſubſtractum eſt, tantum poſtea ſuperaddatur, vt vnius numeri defectus, alterius ſuperfluitate penſetur. Res exemplo clarior fiet: Si in toto ſcripto numerati characteres ad ternarium & ſeptuagenarium numerum peruenient, ex hoc numero vicenis ter ſubtractis, quoties continentur, treſdecim ſuperſunt, hic numerus in Rota requiratur ſi ibi conſtiterit index, nihil peccatum eſſe eius indicio demonſtrabitur, quare videndum erit, ne interior rota inde moueatur, vbi cum ſcriptum abſolueretur conſtiterat.

CAPVT. X.

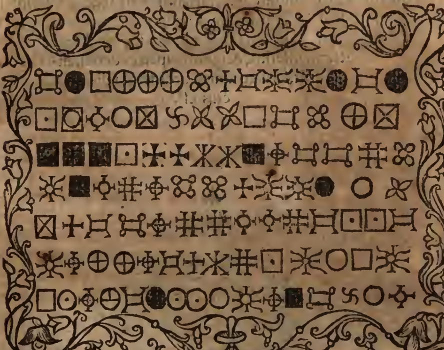
De dolis & fallacijs, quibus huiuſmodi ſcriptum Rotę indicio indiſſolubile fieri poſſit.

SED videamus nunc ecquid ſcriptum inuolucris, quemadmodum ſuperius de alio ſimplici occultè ſcribendi modo dictum eſt, occultari inuoluique poſſit, & hoc primo

in

in continuato ſcripto requiratur, nam ſi (quemadmodum in ſimplici ſcribendi modo dictum eſt) verborum nexus continuetur, ſenſus interpretem circa verborum fines, & initia remorabitur. Exemplum erit huiuſmodi.

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, ISTI PLORANT, NOSTRI NON RIDENT, QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

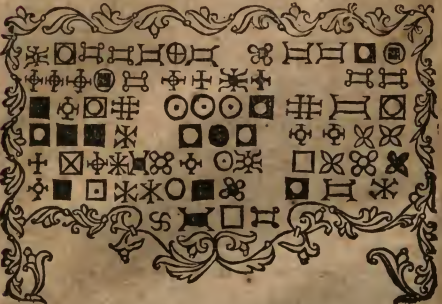
Secundo in vacuis, adiectitijs, & ocioſis literis quæramus. Duplici ergo ratione hoc ſcribendi modo vti poſſumus. Poſſunt enim adiectitij & ocioſi characteres vel Rotæ limbo præter neceſſarium numerum noſtrarum literarum accommodari, vt ea reuoluta illi pro vtilibus admittantur, vel aliter extra Rotam annotari, vtriuſq; vſus ratio ad ſcribendum

diuerſa eſt, quare primum poſt huius inſtrumenti diſcrimen, quomodo ijs in Rota diſpoſitis, poſtmodum qua ratione aliter vti conueniat, docebimus. Compoſita itaq; inſtrumenti forma, qualem ſupra fore deſcripſimus, tot ſuperfluas in inferiori Rota ſtatuemus areas, quot præter neceſſarias ſcripto notas adijcere velimus, vt ſi octo futuræ ſint, cum noſtrarum literarum bis decem characteribus ſpacia ſint, erunt octo & viginti, tanto in ſuperiori rota relicto interuallo, in quo nihil ſit, quantum inutilibus notarum ſpacijs inferioris reſpondeat, in ea tum totidem deſignati characteres ſpacia implebunt. Poterit id ex aduerſo fieri, vt latini characteres inferius, & ignoti ſuperius deſignentur, ſeruato tamen ordine, qui dictus eſt.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28
A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X

Huius artificij tabula expressa est, ea qui vsus fuerit, interpretem rei minimè conscium prçter characterum obscuritatem, superfluis notarum figuris ambiguum remorabitur, vt facilius sit credere, nullo pacto, quod scriptum sit intellecturum, quàm aliqua ratione id ipsum posse percipere, eius rei formam exemplo clarius indicabimus.

Hostivm Copie Deficivnt, Tv Enim Hilaris Esto, Iam Abde Timorem, Et Armato Milite Irrvito.

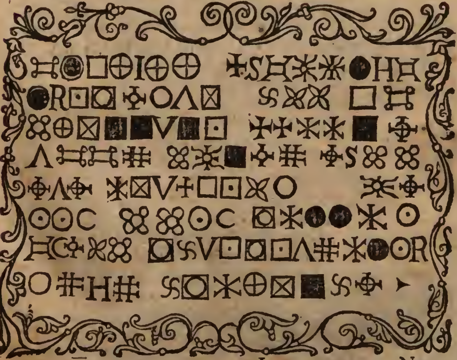
Quemadmodum vno modo hac ratione vti deceat indicauimus, altera eius vsus ratio est, vt superflui eiusdem characteres non aliter in scripto literis & syllabis passim interserantur, quàm in simplicissimo scribendi modo superius monuimus. Sciendum itaq; est obscuritatem augeri, si tales notæ ijsdem figuris, quæ aliter cohærere debuerant inserantur, ex earum enim cohærentia scripti interpretationem facilius

nanci-

nanciſcimur, præterea ſi alibi diſponántur, Rotæ reuolutione inhibebitur, quò minus, quod ſcriptum ſit intelligatur, dum interpres ocioſæ literæ poteſtatem fruſtra conatur aptare. Hûc accedit, quod in eadem characteris figura permutata poteſtate, & è conuerſo neq; conſonantium, neq; vocalium certa cognitio poteſt obſeruari, ita vt ſi idem verbum repetendum ſit, diuerſis characteribus exprimatur, eaque ratione multo laborioſius, quàm in ſimplici ſcribēdi modo fiebat, ocioſorum characterum cognitionem quiſq; aucupetur. His de cauſis difficilius in hac ocioſorum characterum poſitione interpreti ſcriptum efficietur. Ocioſæ literæ tales erunt.

ISHRAVC.

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, HI PLORANT, ET HI NON RIDENT QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

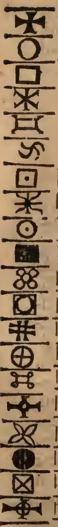
Nec ab re erit in Rotæ reuolutione spacia inæqualia pertransire, vt si modo in vno charactere ad secundum transitum sit, in alio mox ad tertium, vel quartum, inde ex arbitrio transeatur, poterit etiam si libuerit, modo à sinistro latere in dextrum, modo à dextro in sinistrum transitus variari, eadem ratione in omnibus characteribus in Rota quærendis esse poterit, modo artificium absenti amico palam fiat. Hęc vt suo loco videbimus solerti interpretum cura facilè inuestigabuntur. Sed huiusmodi scripti alia ratio, quæ Oedidipo, vel Apolline potius, quàm homine interprete indigebit, nec indecorum erit tam ingeniosum inuentum obscuriori velamento obducere. Artificium tale erit: Nostrum alphabetum in Rota disponatur alio tamen, vt libuerit ordine, quàm vt communis vsus induxit, vt ab alia quauis litera pro prima ordinis initium sumatur, & in aliam, quàm quæ in nostro alphabeto extrema est, alphabetum desinat, & de cætero prorsus literarum dispositio inuertatur. Ordo erit huiusmodi, D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V. Ordo enim literarum talis scripti interpretandi, vt tertio libro dicetur, ibi modum præstabit, quo sublato omnino necesse est sensus perplexitas indissolubilis fiat. Huius Rotæ forma tali schœmate proponetur.

I II III IIII V VI VII VIII IX X IX XII XIII XIIII XV XVI XVII XVIII XIX XX
D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V

CAPVT. XI.

Eodem Rotæ artificio, quomodo aliter literis per tabulam expanſis vti poſſimus.

OMITTI poterat hoc planè, ſed ne quid præteritum videri poſſit, non reticebo. Poteſt igitur Rotæ artificium (ſi ſphærico inſtrumento vti non libuerit) in planam tabulam referri, quæ tabula præter obſcuritates, quas Rota ingerebat, multiplices & perplexiores nobis ſcribendi modos importabit: Siquidem viginti characteres, qui noſtris literis ſuppoſiti, volubilis ibi Rotæ limbum circumibant, hic omnes deorſum ducti à latere noſtris literis adhærentes conſpicientur, quæ rurſus ibi literæ ſub numeris ſuo ordine procedebant, hic & in tabulæ fronte pariter ſuperpoſitis numeris in læuum tranſuerſæ, & à latere characteribus adhærentes deorſum ductæ protenduntur, quo fit, vt tabula fiat, quæ noſtrarum literarum, modo à prima, modo à ſecunda, modo à tertia ſumpto initio, & de reliquis eodem modo, numerum à fronte & à latere pro verſuum ordine oſtentet, & literarum ordo in ſuis ſpacijs ſeruetur. Tabulæ huius forma ſic erit.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z
b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a
c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b
d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c
e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d
f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e
g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f
h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g
i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h
l	m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i
m	n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l
n	o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
o	p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n
p	q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o
q	r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p
r	s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q
s	t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r
t	u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s
u	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t
z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v

Huius ſchematis vſus talis erit : Initio prima litera ſcripti ſingularitatis numero ſubiecta perquiretur, character deinde, qui illi è regione erit annotabitur, mox altera in ordine ſub duplicitatis numero coniuncta inquiretur , & pro ea pariter character è regione poſitus ſumetur, ſic & in tertia verborum litera,& in reliquis fiet, quæſito charactere oppoſito in tabu-

la eiuſdem ordinis, ſic quartus pro quarta: donec pro vigeſima litera ſcripti pariter ad vigeſimum & nouiſſimum ordinem ventum ſit, mox ad eundem ordinem numerorum redditus fiet, eoque modo animi ſenſa non aliter, quàm ſi Rotæ artificio ſcriptum ſit, reponentur: tum amicus interpres eundem ordinem, quem diximus, in ſcribendo ſeruabit.

Capvt. XII.

Quomodo quinq;, quatuorùe, vel tribus tantum notis quodlibet ſcribi poſſit.

Iam vt ad reliqua tranſeamus, ea nunc ſcribendi ratio ſe offert, qua ſolis quinq;, quatuorùe, vel tribus tantum literis quodcunq; ſcribi poſſit, quæ ſua obſcuritate non carebit, vt interpres vniuerſo in ſcripto non niſi tres inſpiciendo characteres omnem inueſtigandi ſpem irritam faciat. Duplici itaq; hæc ſcribendi ratio fraude tegitur, notarum enim numerus & in ſcribendo duplicatur, & ſoli ijdem ſemper characteres cernentur. Sed quoniam locus hic ſubiectam tabellam videtur poſtulare, ideo primo illam concinnabimus. Quatuor itaq; lineis, quæ ſuis finibus occurrant angulis rectis quadrangula exprimatur forma, quæ in latitudine longius ducta quinq;, in longitudinē breuius quatuor lineis interſecetur, vt intra tabellam viginti areæ continendis literarum notis aptè comprehendantur, vt ſua vnicuiq; literę area reddatur, foris verò è regione quinq; literæ communes, ſeu mauis alij characteres ſuperponantur, à latere verò quatuor, & parata erit tabella: vt inferius indicabit exemplar.

A	B	C	D	E	
a	e	i	o	t	A
b	f	l	p	b	B
c	g	m	q	v	C
d	h	n	r	x	D

Eius

Eius vſus talis erit ſcribere volenti. Scriptum ob oculos ponatur, litera deinde prima in area tabulæ vbicunq; ſit quæratur, mox è regione illius notæ ſupra, & è latere poſitæ annotentur, eo tamen ordine, vt primum literæ, quæ ſuperius, poſtmodum quæ à latere repertæ ſint reponãtur, aliter enim ſcriptum fruſtrabitur, vt nec qui ſcripſerit intelligat, id fiet donec omnes ſcripti literæ fuerint conſũptæ, nec inutile erit, vt ſi ſcripto dictiones nimis longæ euenient, ex arbitrio eius partes ſeiungantur. Angulares verò quatuor literæ ſi vno charactere ſiue à fronte, ſiue à latere poſito diſcrimine ſignabuntur, occultius ſcriptum erit, vt interceptor rei nouitate magis ambiguus teneatur. Hoc igitur ſtatuemus exemplum.

PATRIA HOSTILI OBSIDIONE LABORAT, NEC PRIVS CIVES ARMA CAPERE VOLVNT, QVAM EXPVGNABITVR.

Dbaae bddeaa abddaeaebcacb cadaabeacdadcadac dbacba aabdad daaeb, cdb aacdbddcaecea acca ecbaeaaa ddccaa acaadbba ddbaecdacb eccdebdc ecaaceba eddbecbccd aaabcaebecdd.

Huiuſmodi itaq; ſcriptum ſi quis velit interpretari, duabus literis vna de longitudine, altera de latitudine tabulæ acceptis, in communi angulo quæſita litera vera demonſtrabitur, pari deinde modo ad cæterarum literarum inueſtigationem procedatur. Vt verò quatuor characteribus ſcribi poſſit, in tabulæ longitudine, vbi E fuerit, duplex DD accommodabitur, vt ſcriptum obſcurius fiat. At ſi tribus tantum characteribus ſcribendum ſit, quadrangulus efficiatur, qui pro re ſeptena in latitudine, breuique in longitudine terna contineat ſpacia, ſupra mox ſic duplicatæ literę diſponantur AA, BB, CC, AB, AC, BC, CB, à latere verò ſingulares A, B, C, vel aliter vt placuerit. Sic characterum numerus in

in ſcribendo augebitur. Huiuſmodi ſcripti perplexitate inuolutum Ariſtotelis de Magicis opuſculum interpretati ſumus, quod qui latinè reddidit, ex induſtria hac ratione contexit, ne intelligeretur. Poteris etiam ſi mauis & aliter ijſdem tribus notis quicquid volueris ſcribere, ſed huius inſtrumenti primum exemplum, deinde vſum explicemus. Bractea plumbea, vel aurichalcea, vel papyracea capiatur, in ea quadrangulus pariter deſignetur, per cuius longitudinem ſeptenæ lineæ pertranſeant, vt octona à fronte includantur ſpacia, quæ ſingula vnam literam capiant, latitudo verò terna contineat, duabus lineis pari magnitudine interſecata. In hunc modum paratis areis A B C à dextri lateris fronte diſponentur, hæc bractea ſupra A literam faſtigium habeat, quod vnius elementi capax ſit, tum ſingula ſpacia ſingulæ literæ complebunt, quæ vna & viginti erunt: hoc tamen ordine, vt quæ vſitatior fuerit, ad primas literas à latere poſitas propriꝰ accedat, in hunc modum i e o a u s t r l c m n f d g p h b q x z. Sic parata erit bractea.

·							
A	i	a	t	c	f	p	q
B	e	v	r	m	d	h	x
C	o	s	l	n	g	b	z

Ea ſic vti poterimus. Primo punctus in charta præponatur, vnde ſcribendi initium ſumendum ſit, is deinde bracteæ faſtigio ſupponatur, mox ſuprema chartæ linea ad ſummam tabulæ oram adæquata, quæſita litera in tabulæ arca reperietur, in cuius locum vna ex tribus notis, quæ illi è regione poſita ſit, ſubſtituatur, eaq; ſuper ſpacium imminens illi ordini, in quo litera primum fuerat annotabitur, Idque firmata tabella, ne huc, illuc feratur (hoc. n. maximi refert) feliciter ſuccedet, tum vno notato charactere tabula antededucta rurſus

areola prominens illum occupabit, vt denuò alius pari ratione character in quæſitæ literę eodem modo locum ſuccedat, donec totum id quod voluerimus, chartæ commiſſum ſit, ne verò dolus deprehendatur, characterum intercapedines oportunum erit ocioſis characteribus impleri. Vt verò ſcædulam amicus intelligat, idem modus ſeruabitur. Id etiam aliter ſic abſq; tabella effici poterit. Circino tantum ſpacij tribus literis A B C aſſignabitur, quantum earum vnaquæque vt maximum ſeptenas literas certas aſſignandas ſuo quoque ordine contineat, vt omnes vna & viginti ſint, & quoties aliqua litera ſignificanda ſit, ea loco vni ex tribus illis literis aſſignato, denotabitur. Res quia minus obſcura eſt, exemplo illam non putamus indigere.

Capvt XIII.

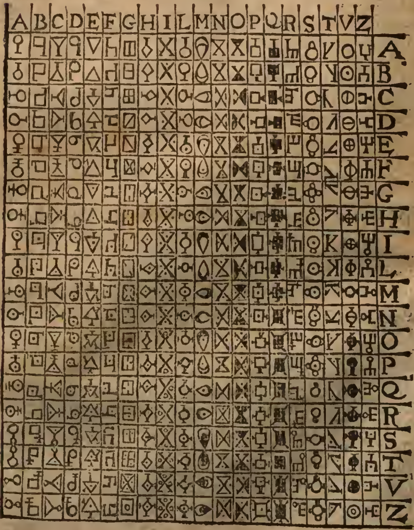
Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus ſcriptum euariabitur.

Contrariæ autem diſpoſitionis prædicto præſens ſe habet ſcribendi modus, ſi ibi enim characterum numerus duplicabatur, hîc ex aduerſo dimidiatus euenit: rurſus ibi tres, vel quatuor characteres vniuerſo in ſcripto conſpiciebantur, hic quadringenti, quot in tabula ſunt diuerſi, numerari poſſunt, raroque accidit, vt bis character vnus in ſcripto repetatur, dum binæ literæ ſingulis characteribus exprimuntur, quare admodum arduum & difficilè puto, vt epiſtola abſque exemplari, quo ſcripta ſit, aliquo pacto interpretari poſſit: ratio verò cum facilis erit ſcribenti, tum facilior interpretanti videbitur. Sed antequam ſcribendi modum tradamus, tabellam primò, qua ſcripturi ſumus conſtituemus. Quadratum itaque tali latitudine diſponatur, vt vtriuſq; latera in vicenas partes poſſint diſſecari, vnde mutuò ex aduerſis partibus in ſe tranſuerſæ lineæ ducantur, vt quadringenta ſpacia comprehendat, quibus ſin-

 gulis,

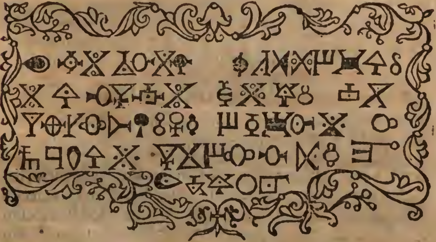
gulis, singuli characteres includantur, inde in fronte tabulæ nostrum vnum alphabetum, alterum verò à latere descendẽs disponatur, & parata erit tabula, cuius forma est hæc.

Tabulæ cum omnibus characteribus plenæ descriptio.

Ea ſic deſignata, pro binis epiſtolæ literis character in arca tabulæ poſitus, qui priori literæ ſubijcitur, & alteri è latere occurrit accipiatur: vel ſi ita libuerit è conuerſo, vt alius character ſit, re tamen amico explorata, idq; fiet donec tota ſententia perſcripta ſit. Vbi charta ſic fuerit exarata, tam erit ſcripti affectata obſcuritas, vt Delio inſigni natatore opus ſit, ne interpres in ſcripto, tanquam in mari mergatur & ſuffocetur. Sed exemplo res clarior fiet.

Mvltis Cladibvs Vltro Citroqve Datis Et Acceptis, Vniversa Pene Civitas Occvpata Est Reliqva Non Scribam, Sed In Congressvm Nostrvm Reservabo.

Amicus interpres, quemadmodum & vbiq; alias dictum eſt, eandem rationem ſeruabit, quam in ſcribendo debere eſſe pręcepimus. Sed vt id facilius eueniat, gnomonis angulus inuento characteri, cuius crura oportunas literas hinc inde ſpectent applicetur. Vt verò characteres, cum opus fuerit, facilius inueniantur; & moleſtæ inquiſitionis labor abſit, nos omnes, quæ ſimiles ſunt ferè, eodē ordine appoſuimus: quare eò interpres ſe conferat, quò notarum ſimilitudo traxerit,

neq; verò tam ſimiles notas effecimus, quin aliqua parte inter ſe diſſimiles clariſſimè videantur, vt non niſi cæcus diſcrimen eſſe non videat: quare admoto per totum ordinem indice, interpres facillimè characterem inueniet. Hinc paruo cum labore ingenioſis patere poteſt ecquid tota epiſtola, quamuis bene longa, vnico charactere comprehendi poſſit, quod fiet ſi numerus toties dimidio diminutus fuerit, quoties opus ſit, vt fit in pariter pari, & in tabulam toties characteres reducantur: Quod equidem perfeciſſem, ni in immenſum opus creuiſſet, & faſtidium, in re præſertim minus ſuperſtitioſa legentibus fuiſſem allaturus: poterit tamen eas quiſque, cum libuerit componere. Huic ſimilis fit tabula gradibus formata, vt à primo gradu vbi A, vſq; ad vigeſimum, vbi Z ſit, indifferenter aſcendatur & deſcendatur, vt pariter omnis literarum combinatio poſſit euenire. Cuius rei figuram, vt minus neceſſariam prætermittendam duximus.

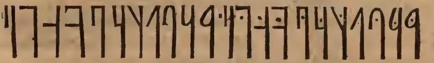
CAPVT. XIIII.

Varij ſcribendi modi, quibus omnes ferè vulgo vti ſolent, tum alij ad idem exemplum à nobis excogitati.

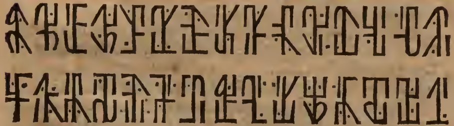
ATTENTIOREM quæ hactenus ſcripſimus curam deſiderant, nunc quæ minori cum labore in vſum recipi poſſint, vt etiam vulgo præter vſitatos modos aliorum demonſtratione conſulatur, ſuggeremus, ad quorum vſum quoties opus ſit, negotio moram non patiente, celeritatis, & facilitatis cauſa quilibet confugeret. Sed primùm quibus modis vulgo vti ſolet, deinde quos ad id nos induximus, referemus. In Agrippæ igitur occultæ philoſophiæ libris traditur hic breuiter numerandi modus, quem cum ad occultanda animi noſtri ſenſa oportunum exiſtimarem, hic annectere nõ piguit. Character vnus multarum poterit literarum fungi poteſtate, & alter diuerſus ſemper ab altero ſpectabitur, quòd niſi

niſi quis doli fuerit conſcius, non parum in interpretando elaborabit. Scribendi modus talis erit: Characteres viginti vel plures reperiantur, qui ſi ſummo & imo, dextris & ſiniſtris erectæ virgulæ adhæreant, eandem ſemper & figuram & poteſtatem retineant, & primum in capite virgulæ depingemus, qui ſiniſtram noſtri corporis partem ſpectet, ſecundum dextram, tertium in calce virgulæ etiam ad ſiniſtram, ſed quartum ad dextram. Nos nunc quatuor perſcribere contenti erimus, & ſubiecto exemplo rem clarius declaramus. Hi ſunt characteres.

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

Scriptũ iam ſuperiori exemplo literarũ numerum, in quartã partẽ deducemus hoc modo: erunt ergo triginta characteres.

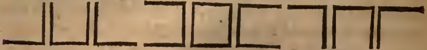
Alius etiam tritus eſt ſcribendi modus, quo ruſtici, mulierculæ, & pueri etiam vtuntur. Duæ per chartæ longitudinem rectæ lineæ deſignantur, mox totidem per latitudinem ad angulos rectos tranſuerſæ, & iuſtis ſpatijs diſiunctæ, vt diuerſarum figurarum nouem areas conſtituat, per has omnes alphabeti noſtri literæ diſtribuantur, vt in aliquibus ternæ, in aliquibus verò binæ collocentur, & omnes vna & viginti

 ſint,

ſint, vel ex arbitrio, quorum ordo vel ſucceſſiuus, vel interſitus ſit, nos verò intermixtum diſpoſuimus. Figura erit huiuſmodi.

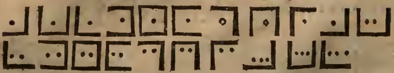
a l v	b m x	c n z
d o	e p	f q
g r	h s	i t

Tali propoſito ſchœmate, eius areæ ſingulæ iuxta faciem, quam gerent depingentur, vt exemplum indicabit.

Sed quia earum ſingulæ ternas, vel binas literas pro earum diſtributione complectuntur, earum vnaquæq; ſuo charactere pūctis diſtincta pro ordine, quemadmodum collocata ſit, deſignabitur, vt ſi in charactere prima collocetur, vnico tantum puncto diſcernatur, ſi ſecunda duplici, ſi tertia triplici. Res exemplo clarior fiet.

a b c d e f g h i l m

n o p q r s t v x z

Hunc ſcribendi modum chabaliſtæ, & ſacrarum literarū ſcriptores induxerunt, & nunc in omnibus ferè rebus vulgares homines vtuntur, vt per tabernas paſſim circumferatur, ne dum inter prophana locum habeat: Eius vſus ab illis contra-

ctior

ctior magis obſcuratur, vt vni nomini vnius character, ſed implicatus reſpondere videatur, quod quia ad noſtram rationem minime videtur pertinere prætermittimus. Verùm ne quid præteream, pueris peculiarior & magis proprius ſcribēdi modus talis eſt, vt obſcuritas ſolùm in vocalibus non expreſſis, ſed in p litera, tot lineis interſecta, quot occultè vocalis ordinem demonſtrent deſignatis: vt ſi A ſignificanda ſit, quæ prima vocalis eſt, p litera vnica linea in pede interſecta huiuſmodi p deſignetur: Si E, quæ ſecunda, eadem litera conſonans duabus lineis pari modo interſecetur. Aliter verò paſſim vulgus hoc ſcriptionis exemplo vtitur, dū præpoſtero alphabeti ordine literæ exprimuntur, vt quæ vltima ſit, primæ poteſtatem habeat, & quæ illam proxime præcedit, ſecundæ, & quæ tertia ab illa eſt, tertiæ, vt pro A, Z, pro B, X, pro C, V, & pro O, P reponatur. His vulgus paſſim modis vtitur, nòs alios in eundem modum adijcimus, quorum vſum ſi amantes, vel alij alijs in rebus in epiſtolis admittant, tutiùs ſibi conſulant, vt illæ etiam interceptæ, parentibus vel alijs potius vanæ exiſtimentur, quàm animi conſilium detegant. Tres itaq;, quatuor, vel plures, ex noſtris literis, quibus in ſcribendo rarius vtimur (cuiuſmodi ſunt H K Q X Y Z) inter ſyllabarum, & literarum coagmenta, & dictionum intercapedines interſerantur, vt nulla prorſus dictio vel ſyllaba ſit, quæ ocioſis literis vacet, ſic enim dictionum, verborumq; ſenſus maxime perturbabitur: vt non ita facilè, qui rei conſcius non ſit intelligat. Huius rei erit exemplum.

VRVNTVR MISERO PRÆCORDIA, ET NISI SVBVENTVM SIT, COGOR EMORI.

huxryquntkurh mhykiſxeqzrzo phxræxkcozrhdiæx hext nhixzſi kshubuzqenthxzum ſxizt cxhogzohr exmzorhix.

Huic affinis alius tutior modus eſt, vt aliquādo ſcripti perplexitas ab amico ſine exēplo ſolui poſſit, quod non inutile erit,

cum

cum sæpe accidat, vt quæ gestentur, vel alicubi seruentur decidant, & amittantur, idque non parum obesse possit, si quãdo literis, quæ ad eam formam scriptæ sunt intercipiantur. Tria igitur, vel quatuor, vel plura verba quærantur, quibus notandis omnes alphabeti literæ exigantur, quæ amicus absens meminerit, vt inde diuersam omnem obscurorum characterum potestatem prima literarum elementa possint elicere, ea deinde designato in epistola loco, siue in fronte, siue in calce constitutis notis scripta committantur, tum tota epistola ad eam characterum rationem concinnetur. Potest & hoc aliter perfici, vt totum alphabetum in epistola punctorum interpositione dissimulatis dictionibus reponatur: Hic scribendi astus inter cæteros nullo modo videtur contemnendus, vt interdum nouis scribendi modis, etiam amico de ijs non admonito vti possimus.

Capvt. XV.

Quomodo aliter transposito literarum ordine scriptum indissolubile fiat.

IAm paulatim ad eos scribendi modos ventum est, in quibus credibilius erit interpretum curã frustrari, quàm quicquam proficere, quod tertio loco facturos huius libri initio polliciti sumus. Primum itaq; se offert, vt hoc in literarum transpositione, quæ hic aliter fiet, quam proximis dictum est capitibus exigatur. Hæc scribendi ratio sic se habet. Posita primum thematis sententia, duo, vel tria, vel quatuor ex arbitrio verba deligantur, quæ medijs interuersus scripti spacijs ita supponantur; vt horũ singulæ literæ epistolæ singulis æquatis interuallis occurrant, quare oportebit versuum, & literarum spacia oportunè ad rei commoditatem distincta collocari, quod si earum dictionum notæ nostræ sententiæ literis numero non respondebunt, ea verba toties repetentur,

tentur, donec poſſint adæquari. Si aliter enim fiet, numerorum notæ pro ſingulis earum literis ſupponentur, quæ ordinem cuiuſq; literæ earum iuxta alphabeti diſpoſitionem innuat, charta deinde in qua ſcribendum ſit, tot punctis iuſtis interuallis, & ſe recte intuentibus diſtincta deſignabitur, quot noſtram ſententiam literæ complebunt, mox prima thematis litera primæ verborum, quibus ſcriptum occultatur, accepto numero, quota in alphabeto fuerit, reſpondenti punctorum ordine reponatur, vt ſi noſtræ ſententiæ prima litera ſit A, vel B, verborum verò, quæ extrinſecus ſumuntur prima pariter ſit C, vel D, quorum altera tertio, altera quarto loco in alphabeti ordine collocatur illud A, vel B tertio ad earum rationem, vel pari modo quarto puncti loco in charta diſponatur, idque fiat donec totius epiſtolæ verba abſoluantur. Aduertendum tamen eſt, vt rectus in ſcribendo ordo ſeruetur, vt vna litera, vel charactere poſito poſtmodum in numerandis literarum ordinibus inde ſumatur initium, vbi nouiſſimus character relictus eſt, donec ad poſtremum verſus punctum peruentum ſit, tum relictis initio ſpacijs, retro vt ordinum numerus compleatur, redeundum eſt, hoc tamen cauebitur, vt occupata punctorum interualla prætereantur, ne iterũ ſumerentur. Verùm totum hoc ſubiecto exemplo clarius indicabitur.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQVE CONFLATO, ET MVLTIS INSVLIS MARIS CAPTIS VEXATISQVE, EXTERNAS ET NOSTRAS REGIONES SVBIGERE CEPERVNT.

Hæc verba, vt in hoc modo ſcripto occultentur, talis ſententia pro claui ſtatuetur. CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS, cui ſubiungatur ALGAZEL, vt barbarum nomen, vt non ita facilè menti occurrat.

N POS

POSTBELLOMAXIMOACERRIMOQVE
c a s t u m f o d e r a t l u c r e t i a p e c t u
CONFLATO,ETMVLTISINSVLISMAR
s a l g a z e l, c a s t u m f o d e r a t l u c r e
ISCAPTISVEXATISQVE,EXTERNAS
t i a p e c t u s a l g a z e l c a, s t u m f o d e
ETNOSTRASREGIONESSVBIGERECE
r a t l u c r e t i a p e c t u s a l g a z e l c a s
PERVNT.
t u m f o d.

Poſſunt & horum verborum cuiuſq; literæ numeri in clauis locum (vt dictum eſt) facilitatis cauſa ſuccedere.

P O S T B E L L O M A X I M O A C E R R I
3 1 17 18 19 11 6 13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1
M O Q V E C O N F L A T O E T M V L T I
14 5 3 18 19 13 1 10 7 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6
S I N S V L I S M A R I S C A P T I S V E X A
13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7
T I S Q V E E X T E R N A S E T N O
1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6 13 14 5 16 1 18 10
S T R A S R E G I O N E S S V B I G E
19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7 1 21 5
R E C E P E R V N T.
10 3 1 17 18 19 11 6 13 4.

Tum in hanc rationem centum & vndecim punctis conſtitutis, ſic ſcriptum concinnabitur.

i a p o x . . . f l . . . . m . s . . i . o . . q .
. . . m . . a . . t . . . t . . . . . u . . . . o o . . a b . e t
. . . . e . . . e . . l c . . . . e . . . . l . . . . o .
e o . m . . . . r . . . . n . . . . r

Puncto-

Punctorum omnium ſpacia non impleuimus, vt eorum pariter & literarum rationem exemplo commodius redderemus. Hactenus enim hæc tantum verba ſcripta ſunt.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQVE CONFLATO Et Verùm ne, quod reliquum eſt prætermittam, thema inſeferius integrum reponam. Ratio interpretandi. Cognito clauis themate in eandem formam amico interpreti facillime liquebit. Sed quoniam dictum eſt hanc rationem ſcripti aliter, quàm ſuperiora ſe habere, diſcrimen tale aſſignabitur, qui ibi curioſè obſeruatus, literarum ordo facile deprehendi poterat: clauis cum quo ſcriptum claudebatur, ſimul cum ſcripto erat, hîc verò aliter interpretem propè diuinum eſſe neceſſe eſt, vt rationem, qua ſcripto occultatur intelligat, aperiendi ſenſus claue tantum apud amicum ſeruata, quæ ſcriptionis formula pro clauis commutatione, ſemper commutabitur.

Iapoxaeqflprruexsimnsneiioalqaltomaraet
sistttiseuniebootabsetcirsctneesceilcciso e
ummuralsrnoecopmtxturegsgnnsur.

CAPVT. XVI.

Quomodo aliter claui vtendum ſit, ſine qua ſcriptum non poſſit aperiri.

PRÆDICTO affinis eſt hic alius ſcribendi modus, qui inter cæteros alienus circumfertur, quem (quia parem aſtum præſeferre videtur) hîc ex multis vnum duxi reponendum, eſt etiam adeo inuolutus, vt quàmuis etiam furtiui ſcripti ſpecies non lateat, nequaquam ſit, qui proprius eius cognoſcendi modus intelligatur, fietque potius, vt quò magis eius perplexitatem quis explicare conetur, eò magis inter-

interpretando ambiguus feratur. Scribendi ratio talis eſt. Tabella primo in hanc formam parabitur: Vndecim per chartæ latitudinem ſectiones accommodentur, quarum omnes elementorum characteres in duas æquas partes diuiſos contineat, quorum ordo ex arbitrio diſponatur, modo nullum elementum prætcritum ſit: modus tamen ſeruabitur, vt inferiores ſuperioribus mutuò reſpondeant, mox horum ex latere per vndecim ſectiones totius rurſus alphabeti clauis diſponatur, vt literæ duæ & viginti collocentur: poterunt tamen viginti eſſe modo numero pares ſint, vt minus neceſſariæ eximantur, & quibus quoquomodo carere poſſimus careamus, vt quemadmodum ſuperius factum eſt, & hîc fiat, quod ſi viginti erunt, tum ſectiones decem fient, poterunt & ſectiones ſeptem fieri, & literæ vna & viginti ſint, vt ternas ſingulæ recipiant, ſiue binæ, ſiue ternæ huius alphabeti literæ ſint, vel ſimul in eadem linea, ſiue ſuperiori, ſiue inferiori coniungentur, vel quoquomodo in vtraquæ linea diſponentur.

LITE-

LITERÆ SCRIPTI

LITERÆ CLAVIS

AB	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z
CD	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y
EF	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x
GH	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v
IL	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t
MN	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s
OP	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r
QR	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q
ST	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p
VX	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o
YZ	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n

In hanc formam parata tabella, quæ amico cognita sit, verba extrinsecus, quæ scriptum aperiant, vt in superioribus factum est, vtrinq; nota capiantur, hæc quo magis ab hominum cognitione remota fuerint, tutiorem scripto cautionem præstabunt, quare ad hæc fugienda sunt prouerbia, quæ in ore vulgi versantur, ne si furtiui scripti species cognoscatur, modus inde pariter aliquo modo cognosci possit. Huius loci est referre superioribus diebus in hunc modum missam epistolam a sciolo quodam, qui Romæ agebat, cum eius admiratione eadem hora, qua literas accepi, me fuisse interpretatum, cuius rei causa fortasse esse potuit, quod dictum index scripti hoc erat. OMNIA VINCIT AMOR, quæ sententia prouerbij vice, nemini ferè non cognita est. Tabellæ itaq; huius, & indicis vsus sic se habet: Epistolæ verba in prima charta interpositis literarum spacijs per totum lineæ versum componantur, sic deinde & alij versus fiant, donec omne id quod scribendum est perficiatur, relictis tamen (vt in proximo capite admonitum est, iustis interuersus spacijs, quibus dictũ est ad eãdem rationem inseri possit. In hunc modum arca simul & claue parata, ea tali ratione occludetur: Primum clauis prima litera in suo quæratur alphabeto, ea inuenta deinde scripti litera in illius sectione requiratur, pro ea tum, si superius posita sit, inferior, quæ mutuò occurrit ex aduerso, si superius inferior assumatur, ea sic chartę commissa, in alijs pari modo procedetur, donec tota epistolæ sententia perfecta sit. Res exemplo clarior liquebit. Epistolæ verba sunt hæc.

BELLA FORTISSIME GESTA SVNT, ET BELLIS PARTIM COMPOSITIS, PARTIM ETIAM CONFECTIS PAX EST SEQVVTA, SED HANC FELICITATEM DVCIS MORS TVRBAVIT.

Post hæc dictum index statuatur.

CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS ALGAZEL.

Illud

Illud in hunc modum sub scripti verbis disponatur.

BELLAFORTISSIMEGESTASVNTETB
castumfoderatlucretiapectus
ELLISPARTIMCOMPOSITISPARTIM
algazelcastumfoderatlucreti
ETIAMCONFECTISPAXESTSEQVVT
apectusalgazelcastumfodera
ASEDHANCFELICITATEMDVCISMO
tlucretiapectusalgazelcast
RSTVRBAVIT.
umfoderatl.

Vt vero clauis scripto eximatur, proposito tabellæ indicio sic fiet. C prima litera indicis in secundo sui ordine inuenta, primam scripti literam, quæ B est, & pro ea suppositam N indicabit, tum hæc pro B obscuræ epistolæ reponatur: In hunc modum totum occultè scriptum ex aperto elicietur: & hoc erit.

Nroop ndınhtbfntt sxhdu fcch ve rrstxe eufgnp rgxichogul azaint rbtzp rlaoopftl duf vda hyel dgq ltp hyiy synuszdumoz rlynf plcm icfzrhum.

Modus hic quàm multiplicem scribendi varietatem suggerat lector poterit intueri, vt nunquam ferè pro eadem litera eundem characterem positum agnoscat, amicus in interpretando eundem modum (vt in multis dictum est) seruabit. Scribendi hæc ratio cum proxima hoc commune habet, quòd dicto aliunde assumpto, vtraque occluditur, in hoc verò differt, quòd illa proprias scripti literas, hæc verò non literarum positione, sed substitutione etiam obscuratur.

CAPVT. XVII.

Modus, quo dictio vna alteram significat.

SVPEREST nouissimum scribendi genus, quo scriptum præter difficultatem, qua se satis tueri possit suspicione etiam carebit, quod quarto loco polliciti sumus indicare. Hoc absoluto, nil amplius erit, quò minus huius libri expectationi pro viribus satisfecisse videamur. Quæ pars quoniam inter cæteras maximè cautionem præstat, non immerito ea nobis in hunc locum reseruata, vt recto ordine processum esse videatur: quare in arduis, maximisque rerum negotijs eius vsus præcipuè sibi locum vendicabit, vbi scriptum sua se obscuritate, & simulatione tuebitur. Id genus scripti, quemadmodum & aliæ res, plures sunt species, ex quibus nos aliquot, quæ præcipuæ videbuntur apponemus. Earum prima occurrit, quæ varijs fabulosisque verbis inuoluitur, quippe cùm vocabula quædam amici sibi confinxerint, tutò inuicem loquuntur; quod & si literæ intercipiantur, quotquot ingenia fuerint, non solum tot applicabunt sensus, sed vnum tantum infinita quadrare faciet, & quanto subtilius inuestigabit, eò à re longius abibit. Nam de Apolline, Daphne, pharetris, corollis, & floribus enunciata, de regibus, ciuitatibus, telis, arcubus, militibus, & cladibus intelliget: euenitque vt epistolam scriptam si quis reperiat, verbis delusus, multa, eaque loqui faciet, quæ nunquam scriptor putauerat. Quare antequam vlterius progrediamur, exemplum edocebimus. Apollinem itaque Regem vocabo, Galliam Scorpionem, hostes caudam, musas pro militibus, pro decade vnitatem, & osculari pro interficere ponam. Iccirco si scripturi erimus.

„ Scito Regem consueto itinere ad suam se conferre vr-
„ bem è Gallia longe, veritum hostium insidias ne proda-
„ tur, noscit enim eos sibi fore infestos, sceptum nanque
perdere,

„ perdere,ciuitatem depopulari,& omnes in ſui exitum con-
„ ſpirare. Nonaginta milites, qui caſtri portam cuſtodiunt,
„ necabuntur, eaque primo capta facile traducto exercitu
„ ac ſtrato ponte arx capietur. Claſſis enim ſecundo vento
„ concitata, magnaque vi remigantum ſubibit portum, ca-
„ pientur mulieres, & homines, & ciuitas funditus eruetur,
„ vt nunquam erigatur. Ipſe autem meo nomine tabellari-
„ um mactato.

In talem formam conuertemus.

„ Scito Apollinem ſignorum ordine Leonem ſubire, longe
„ a Scorpione, ſuæ vim caude noſcens, ſenſit enim alium ſuo
„ lauro tempora præcingere, & monte potiri: oſculabuntur
„ tacitè nouem Muſæ, quæ pendicibus præſunt, & facile ad
„ fontem deuenient. Vnde montẽ totum perambulabũt, ve-
„ niet enim rapacium auium turba ſecunda, aura ſic flores,
„ herbaſque deſtruet, fons ita exareſcet, vt verear an alius vſ-
„ quam poeta labra profluat. Tu verò pro me tabellionem
oſculator. Quod ſi forte non familiarum, & neceſſariarum re-
rum, videlicet Apollinis, fontis, muſarum, vel ſimilium me-
miniſſe intuentes faciat omnes de rei ſuſpicione ſollicitos,
poterit idem ad familiares res traduci, vt minus dolum, vel
fucum redoleant. Huiuſmodi aliter exemplum.

„ Scito Marcelle dulciſſime Fabricium Neapolim venturũ
„ longe à nemoribus, graſſatores & fures timentẽ, cum bona
„ ſua hîc audiet ſubrepta, ancillulas amari, ſic ad ſorores &
„ coniugem deuenturos, multi enim ſuperueniunt, cum faci-
„ lem rapinã audient, ſic domus, coniux, & ſorores diſpergẽ-
„ tur, vt nunquã amplius ſimul ſint, tu meo nomine tabella-
riũ amato. Quotus autẽ erit quiſq;, qui ſi Caſtalij fontis, mu-
ſarum, ſororũ, & coniugum mentionem factam audiet, putet
præliorum, ciuitatũ, & arcium expugnationes ibi recenſeri?
Quis enim humanorũ cordiũ latebras aperiat, & ea perſpici-
at quę ſunt duo inuicẽ ſecretò collocuti, verbis nõ exprimẽ-

tibus? ſcio equidem qui literas intercipient, ſibi videre videri, dum talia perlegent, ibi ſomnia recenſeri. Poterit ſi quis velit dictiones literarum elemento vel ſigno deſcribere, dummodo abſens exemplum habet, hoc ſcribendi modo omnes ferè huius ætatis homines vtuntur. Amantes etiam ſæpe pluribus præſentibus aut hiſtoriam, aut eorum amorem narrant, ac alienis nominibus de ſe & amica loquuntur, ne eorum amores deprehendantur. Paris apud Ouidium in epiſtola ad Helenam hoc teſtatum reliquit.

Ah quoties aliquem narraui potus amorem,
Ad vultus referens ſingula verba tuos.
Iudiciumque mei ficto ſub nomine feci,
Ille ego, ſi neſcis, verus amator eram.
& alibi.
Neue aliquis verbis odioſas afferat aures,
Quam potes ambiguis callidus abde notis.

Etiam alio vti poterimus occultandi modo adhuc vſitatiſſimo, cuius regula talis eſt. Eiuſdem typi duo parentur libri, cuius alterum amicus apud ſe, alterum nos domi contineamus, in hoc charta aliqua ex vniuerſo erit eligenda, in qua ſcribere volumus, eiuſque numeri prius conſcium amicum reddamus, vel dierum menſis, & anni, vel alterius rei numero, qua habita, vbi noſtram ſententiam breuiter perſtrinxerimus, in ſtatutis illius paginæ locis, ea vel ſimilia verba reperiemus: & tandiu paginas vel lineas permutabimus, donec totum ſcripto tali commutemus, quod vbi fecerimus, denuo à ſummo capite rem aggrediemur, & verbum eadem linea præcedens, vel ſubſequens, vel numero diſtans aliquo accipiamus, ac denuo ſcribemus, alia conſurget epiſtola, ſed diuerſę ſententiæ. At cum ſine ordine, & ſine vera aliqua ſignificatione veniet, ſic eam accommodabimus. Multa inſeremus verba, vt ordine aliqua ſignificent, & vt ſuperuacua noſcatur ab amico, linea notabimus, vel ſigno aliquo in calce,
vel

vel inter duas parentheſes, accentu, maiuſcula in primis litera, vel aliquo ſigno: reliqua verò verba permutare poſſumus, tempora, numerum, caſus, perſonas, & genera peruertendo & accommodando, vt congrua magis conſurgat oratio. idq; tandiu faciemus, dum totam conſarciamus. Libri, quibus vti poterimus, verborum omnium generibus ſcateant, vti Cicerone, Plinio, Rhodigino, Ouidio & cæteris ſimilibus. Sed exemplo res fiet clarior.

„ Africam abſterreri clementia infantium audiui, fœminam
„ indignam mulceri pœna, generoſiſſimum iracundia flagellari, generoſitatem ſolam in periculis ſpectari. Auguſti.
„ XVI. hora VIII.

Si Plinium legimus octauo libro capite XVI. Baſileæ ex officina Frobeniana impreſſum, id reperiemus ſequentibus verbis peruertendo.

„ Vrbs eadem in ſupplices non (iratos) multorum profugit,
„ ea alloquitur verum cuique eorum vi maxima, & tuetur
„ ſe, coacta poteſt capi.

CAPVT XVIII.

Modus quo vna oratio ſub alia bracteis perforatis occultatur.

ALIVM quoq; docebimus modum ſcribendi cautiſſimum, qui nec cuiq; erit veſtigabilis, nec videntem quenquam occultæ fraudis conſcium reddet, qui feneſtrata erit lamina, & interpoſitis literis, & ſyllabis & dictionibus ocioſis ſcripti partes hinc inde diſpergentur. Ratio talis erit. Duæ ex ferro, vel ex ſtanno, vel plumbo, vel membrana bracteæ comparentur, quarum magnitudo pro ſcripti quantitate eſſe poterit, quare expediet eam ad latæ chartæ magnitudinem æquari, ne ſi prolixius ſcriptum futurum ſit, eadem lamina ſæpius applicetur, eadéq; ſemper ſpacij mēſura inter opportunas

tunas literas interſit,vtranque altera alteri ſuppoſita, & firmiter inhærente,ne error ſit,binis per latitudinem literis deſignabitur, inter quas iuxta corporis lineæ intercapedo ſit,quibus interuerſus ſpacijs hoc facto lamina ex arbitrio paſſim incidatur, vt tantum inſit vacuum, quantum ad continendas ſimul oportuni ſcripti partes eſſe velimus, hoc tamen inane ſpacium ſemper(vt ſignificatum eſt) variabitur,vt modo maius, modo minus,modo literam vnam,modo ſyllabam, modo dictionem,modo eas plures capere poſſit, idque fiat,quouſq; ſic tota lamina hinc inde vacuetur. Ea in hunc modum formata typographi vtuntur, dum nigris impreſſis literis, alias rurbi coloris inducunt, ne tota charta eo colore occupetur: Vtraque confecta lamina,altera retinebitur, altera penes amicum ſeruabitur. Scripto itaque,quo anguſtius eſſe poterit confecto (breuitas enim furtim ſcripturo maximè conuenit) bracteæ vſus talis erit. Ea papyro ſuperpoſita & firmata, per feneſtras & vacua literæ inſcribētur,dum totum id,quod ſcribendum ſit,illis poſitum ſpacijs abſoluatur.Scriptum ſublata lamina tale erit, vt verba hinc inde diſperſa accipiantur, tum earum literarum quæ caudatæ,vel criſtatæ fuerint,cuiuſmodi ſunt p & d lineamenta ſurſum & deorſum protrahentur. Hoc peracto chartæ inania ocioſis literis, ſyllabis, & dictionibus complebuntur, ita tamen totius ſcripti neſcius fuerit,vt verba perfecta ſint,quæ, quò magis ſimulata erunt, eò vt aliud longè diuerſum dicere videantur, & eò meliora videbuntur, quò minus ſuſpicionis habebunt, quare tandiu ſcriptum delebitur & accommodabitur, dum totum perficiatur, vt congrua & continuata orationis ſtructura eſſe videtur. Vt verò interpreti paginæ occultæ ſcriptum reddant, quatuor punctis, quæ ſignatæ bracteæ finibus firmiter inhæreant, deſignentur. Sed vt exemplo res melius indicetur, noſtri ſcripti verba ſubijciamus.

MILITVM INFINITVS EST EXERCITVS, AC

PRO-

PROPE DIEM INIBVNT BELLVM, EXPLORATORES OMNES DEPREHENSI SVNT, CAPITE POENAS DEDERE. Apertæ bracteæ forma hæc erit.

Commiſſo ſuper eam ſcripto, ſic epiſtolæ partes poſitis interuallis diſpergentur.

Mili tu m infin
i tus eſt exerc itus
ac prope diem ini
bunt be llum, ex plo rato
res omnes depreben ſi ſu nt,
capite pœn as de dere.

Verum impletis ocioſarum literarum ſpacijs, in vtrunque ſic prodibit oratio, duplicis orationis ex induſtria exemplum appoſuimus, vt commodius liqueret, quilibet ad omnia verba ſeruato etiam literarum nexu poſſe accommodari.

Gratæ *Mili* ſic *tuæ* fuêre literæ, preſerti*m* cum *infini ſcriptus eſt* ludus, quo ſe *exerc*et T*itus* noſter familiaris, *ac prope* modum in *diem ini*micus, propterea ama*bunt be*ne i*llum*, ſi is *ex*em*plo* eorum, *rato*que modo *res omnes depreben*det, at *ſi ſu*mu*nt* alij rem ꝗ ſummo *capite*, cum *pœn*itebit ill*as* amplius *deridere*.

vale.

Idem aliter etiam sic.

Honor *Militiæ tuus* fuit Carolus pater, *nam* cum *infini*to *victus est*, cum minima *exercitu inuitus* parte hostis fugit, *ac prope* vltimum *diem iniu*rius peribit, ne*cabunt Bere illum*, atque *extemplo* puer *Arato* peribit, *res omnes deprehensæ* bonæ *si sunt*, arte Syllam, & optimo *capite* non *pœnitentias* amplius *decidere* sperabit. vale.

Amicus verò interpres superposita bractea per fenestras occultatam sententiam conspiciet, cuius exemplum, vt in posterum seruetur, ea amota alio transcribet. Poterit & hoc aliter fieri in constituta cuiusuis libri pagina magis opportuna, eæ tantum literæ, syllabæ & dictiones, quæ primæ occurrunt, & ad id explicandum quod voluerimus necessaria sint eligantur: quousq; tota epistolę sententia eliciatur, oleo deinde vel cera pellucida charta comparetur, ea libri folio superposita, omnia selectarũ partium emicantia spacia lineolis attramento ductis designentur, hæc tamen charta mitti poterit, quod si eam oleo vel cera pollutam mitti non libeat, eius loco alia capiatur, quæ sub eam firmiter inhærente aliquo stylo ad indicandas literas comprimatur, & earum deinde signa atramento protrahantur, eam deinde interpres, vt diximus, vel oleo vel cera pellucidam faciet, quę supposita & firmata subiectas partes indicabit: Sic quod significatũ est agnoscetur, hoc etiam ante circino vacua primum, deinde plena spacia dimetiente efficietur, vel aliter vt commodius fieri poterit.

CAPVT XIX.

Abditissimus per synonyma, vel paria verba scribendi modus.

INTER cęteras scribendi technas, quę in vsum esse solent, nequaquam contemnendæ subtilitatis cuiusdam abbatis Tritemij

Tritemij astus est, in quo absoluendo ingens ferè totum volumen simul absoluit, cuius rationem, ne quid instituto operi desit, à me prius cognitam, quàm alibi tractatam scirem, nolui prætermittere, tum quia res negligi minimè digna visa est, quod ad euitandam suspicionem valeret, tum etiam quia id ipsum aliter nos & cõmodius, quàm ille sumus prosequuti, nam quemadmodum is rem in religiosè orationis formam redegit, nos in epistolæ modum magis opportunum, quod minus præterea suspicionis habebit, concinnauimus, linearum præterea, punctorum, & aliorum signorum, quæ in epistolis fieri solent, alphabeta adiecimus, vt scriptum angustius esse possit, ne semper pro litera verbum poneretur. Verùm in hoc nobis tanto breuiores esse licuit, quanto pauciores ille id genus scribẽdi modos excogitauit. Vt ad rem itaq; accedamus. Proposito seriæ epistolæ themate, cuius verba concinna tot numero sint, quot à nostro iudicio adiectis lineis, punctis, alijsque id genus signis, quæ in epistolis fieri solent, seriæ totius epistolæ literarum numero plus minus videbuntur respondere. Nostræ sententiæ nos dictiones paulo plures quinquaginta induximus, quod eum numerum satis esse existimauimus, qui cum lineis punctis, & alijs signis sexagenarium perficeret, tum cuiusq; verbi vicena tantum, vel vicena singula, vel bina & vicena synonima vel paria verba, quod literarum numerus in alphabeto satis esse videbitur componantur, neq; enim vt aliâs dictum est, multum in furtiuis scriptis circa orthographiæ modum laboramus, dum in hoc interdum peccandi nobis licentiam permittimus, modò maius rerum discrimen euitemus, quam etiam merito excusationem in synonimis exposcimus, si proprietas & ratio latini sermonis seruata non fuit, quod ea res parum nobis debuit facessere, tum quia id ipsum non facilè fuerat, tum etiam quia quęrimus potius quomodo quid vtcũq; significare possimus, quàm vt per propria verba rectè explicemus: ea itaque synoni-

ſynonima vel paria verba in ordinem pro epiſtolæ concinnitate diſpoſita in tabulas, rite præpoſitis à latere literarum alphabeti characteribus, vt ſingulæ verbis paribus ſingulis adhæreant referentur, donec id in omnibus dictionibus abſoluatur, & tota epiſtola ſuis partibus perfecta ſit. Hoc facto prius religionis noſtræ ſignum, vnde mos eſt ſcribendi initium ſumi, mox principij notam, puncta, & alia non inoportuna id genus ſigna ſuis locis in epiſtola collocanda in vicenas pariter formas præpoſitis literis eadem ſimulatione variabimus, vt ne illa quidem ocioſa ſint, ſed literarum poteſtatem furtim mutuentur. Tabulæ itaque eo ordine procedant, vt primùm religionis noſtræ ſigna, mox principiorum notæ, tum ſimulatæ epiſtolæ verba, & inter hæc puncta, aliaque id genus diſponantur, earum exemplum abſoluto capite proſequemur. Sic confectis & ordine compoſitis tabulis ſcriptori in hunc modum vti conueniet, prima ſeriæ epiſtolę, ſeu ſchedulæ litera in primo indice, vbi crucis ſignum variabitur, quæſita, quæ in eius locum figura erit poſita, pro ea ſimulato crucis ſigno primum epiſtolæ fronte ſuo loco collocabitur, mox in ſuccedentis locum eadem poteſtas in ſequẽti tabula inuenta, cum appoſito initij indice commutabitur, ſic tertia in tertio tabularum ordine litera, & quarta in quarto requiretur, & ſcripto collocabitur, donec in hunc modum tota epiſtola perſcripta ſit. Verùm videndum eſt, ne duæ literæ in eadem columna requirantur, neùe aliqua tabella omittatur, quòd vt commodius euitari poſſit, proderit ſingulis primùm ſeriæ epiſtolæ literis, mox etiam tabulis ſigillatim numerorum notas apponere, quod ſi ſerij ſcripti literę tabulis numerorum erunt æquales, tabellarum numero repetito epiſtolę literas æquari debere. Quod ſi tabulæ ſemel poſitæ non erunt ſatis, & repeti erit neceſſe, alia epiſtola in alia charta reponatur, ne ſuſpicio ſit in verbis paribus in eadem charta poſitis. Res vt liquidior fiat, exemplo comprobabitur

babitur. Quarè nostri propositi verba sunt hæc.

HOSTIS IN ITINERE OBVIAM FACTVS EST, CVMQ. DIV PVGNATVM ESSET, TERGA DEDIT.

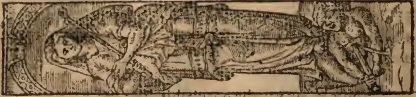
Epistola, quæ verba occultabit, hæc erit.

Accepi literas tuas dilecte & charissime Pōpeie Seuerine idibus Feb. per Tiburtium tabellarium tuum, Illico percepi voluntatem tuam, equidem gratulabundus prudenter parui, præbui ea ratione tuo nomine Lelio creditori tuo mille & quinque aureos ex emptione, si quidpiam vacat, exposcito, & obtemperabo permotus suaui, iucundaque beneuolentia amicorum tuorum. iube sim certior de tuis rebus, vt simul congratuler vel dolorem sentiam. Vale.

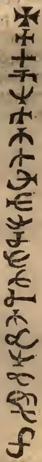
Datum Neapoli. 5. Februar.

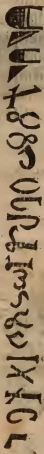
1560.

Tuus fidelis Baptista porta Neapolitanus.

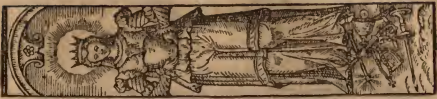
Variatæ tabellæ per numerum literarum.

	1	2	3
a		a	a Recepi
b		b	b Aſpexi
c		c	c Percepi
d		d	d Habui
e		e	e Nactus ſum
f		f	f Cognoui
g		g	g Concepi
h		h	h Perſpexi
i		i	i Intellexi
l		l	l Sumpſi
m		m	m Aſſumpſi
n		n	n Percurri
o		o	o Suſcepi
p		p	p Reſumpſi
q		q	q Proſpexi
r		r	r Vidi
s		s	s Accepi
t		t	t Perlegi
u		u	u Legi
x		x	x Reſpexi
y		y	y Conſpexi
z		z	z Noui

a literam

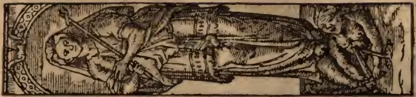

4		5	6
a literam		a dulcis	a et
b epiſtolas		b honorate	b atq; etiam
c ſyngraphas		c amate	c perinde ac
d paginam		d ſuauis	d &
e paginas		e lepide	e idemque
f literulas		f humane	f ac etiam
g ſchædulam		g probe	g ac
h ſchædulas		h ſpectate	h atque
i epiſtoliũ	TVAM TVAS TVVM	i dilecte	i æque ac
l tabellam		l magnanime	l atq.
m ſcripturam		m iucunde	m que
n ſcriptum		n magnifice	n q;
o chyrographum		o ornate	o que
p chartas		p honeſte	p q;
q chartulam		q exculte	q q.
r chartam		r docte	r q.
s epiſtolam		s prudens	s &
t literas		t prouide	t atq;
u tabellulas		u ſincere	u et ſimul
x chartulas		x manſuete	x ſimul ac
y tabellas		y ingenioſe	y ac ſimul
z ſyngrapham		z optime	z ſimulet

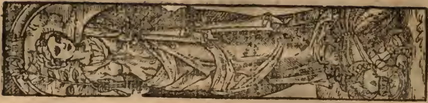

7	8	9
Illuſtriſſime	a Fabrici	a Porta
familiariſsime	b Vincenti	b Penna
chariſsime	c Baptiſta	c Caracciole
ampliſſime	d Federice	d Seuere
feliciſsime	e Iacobe	e Leone
ſplendidiſsime	f Petre	f Carafa
excellentiſſime	g Alfonſe	g Valla
celeberrime	h Franciſce	h Belle
clariſsime	i Antoni	i Seuerine
munificētiſsime	l Cæſar	l Vrſe
m acutiſsime	m Hieronyme	m Benigne
n grauiſsime	n Pompeie	n Capua
o integerrime	o Dominice	o Profecto
p benigniſsime	p Scipio	p Marate
q clementiſsime	q Nicolae	q Miline
r modeſtiſsime	r Carole	r Venuſine
s eruditiſsime	s Nute	s Vicine
t ſolertiſsime	t Alberte	t Venete
u morigeratiſsime	u Ioannes	u Poeta
x præſtantiſsime	x Alexander	x Senenſis
y gratiſsime	y Auguſtine	y Taruiſie
z amiciſsime	z Ptolomæe	z Mazzella

a pridie

10	11	12
a pridie calendas	a Ianuarij	a Sempronium
b calendis	b Februarij	b Tiberium
c octauo idus	c Martij	c Tullium
d ſexto idus	d Aprilis	d Lucium
e quinto idus	e Maij	e Liciſcam
f quarto idus	f Iunij	f Palemonem
g tertio idus	g Iulij	g Simeonem
h pridie nonas	h Auguſti	h Ludouicum
i quarto calendas	i Feb.	i Trebatium
l ſexto calendas	l Octobris	l Petreum
m ſeptimo calẽdas	m Nouembris	m Tyronem
n nono calendas	n Decembris	n Tiburtium
o octauo calendas	o Quintilis	o Theſeum
p decimo calendas	p Sextilis	p Artemidorum
q vndecĩo calendas	q Septembris	q Haly
r duodecĩocalẽdas	r Iul.	r Petronium
s decĩo 5. calẽdas	s Ianu.	s Quirinum
t idibus	t Aug.	t Sextum
u tertio nonas	u Mart.	u Ioſephum
x quarto nonas	x Apri.	x Valerium
y decĩo 3. calendas	y Mai.	y Franconium
z quinto calendas	z Iun.	z Pontanum

13	14	15
a tabellionem	a ·:	a ſubito
b libertinum	b :	b cito
c ſeruum	c ·:	c extemplo
d ſecretum	d :·	d ſtatim
e tabellarium	e ··	e illico
f clientem	f .:	f continuo
g hoſpitem	g ::	g confeſtim
h libertum	h ·.	h mox
i manumiſſum	i ꝛ	i eueſtigio
l amicum	l ;	l ocyſſimè
m vernam	m ,	m maturè
n contubernalem	n :	n prepoperè
o aſſiduum	o ꝛ	o raptim
p delatorem	p ;	p citius
q nuncium	q :.	q citiſſimè
r fidelem	r ,	r velociter
s domeſticum	s ··	s feſtinè
t mancipium	t .:	t repentè
u miſſum	u .	u celeriter
x intimum	x ..	x preſto
y conſcium	y ··	y inopinatè
z beneuolum	z .:	z ex improuiſo

a maiuſcolis hinc incipiendum

a vidi

16	17	18
a vidi	a rogatum	a certè
b inſpexi	b voluntatem	b indubitanter
c intellexi	c conceptum	c nempe
d agnoui	d deſiderium	d nimirum
e conſpexi	e mentem	e mediusfidius
f perſpexi	f intentionem	f ædepol
g accepi	g dictum	g ſanè
h hauſi	h præceptionem	h porrò
i excepi	i rogatum	i planè
l prouidi	l optatum	l profectò
m animaduerti	m cogitationem	m enimuero
n noui	n affectionem	n quidem
o percepi	o propoſitum	o dubio procul
p penetraui	p intentum	p quippe
q perpendi	q poſtulatum	q verùm
r concepi	r animum	r indubitatè
s inueni	s deliberationem	s pol
t cognoui	t iuſſum	t me hercle
u conſideraui	u conſilium	u equidem
x didici	x petitionem	x cæterum
y expendi	y præceptum	y perpol
z habui	z mandatum	z clarè

a cupidus

19	20	21
a cupidus	a prudenter	a obediui
b auidus	b vigilanter	b obtẽperaui (daui
c optans	c ſedulo	c excutioni man-
d appetens	d prouidè	d ancillatus ſum,
e exoptans	e perfectè	e morigeratus ſum,
f gliſcens	f deliberatè	f rem peregi,
g concupiſcens	g ſingulariter	g rem geſsi,
h geſtiens	h alacriter	h egi rem,
i gratulabundus	i hilariter	i obſecutus ſum,
l anhelans	l audacter	l obediui,
m ardens	m integrè	m parui,
n exardens	n amicè	n executus ſum,
o inflammatus	o amanter	o perfeci rem,
p incenſus	p facilè	p obediens fui,
q exardeſcens	q gratioſè	q prouidi mẽdato,
r præcupiens	r attentè	r ſeruiui,
s attendens	s fideliter	s inſeruiui,
t gaudens	t excellenter	t obſequens fui,
u lætus	u optimè	u obſequentiſsimus
x cupidus	x gaudenter	x morem geſsi (fui;
y deſiderans	y principaliter	y parens fui, ti,
z lætabundus	z præcipuè	z obſequium preſtì-
		a dedi

	22		23		24
a	dedi	a	ea ratione	a	te iubente
b	adhibui	b	ea cauſa	b	tua cauſa
c	ſubſtitui	c	eam ob rem	c	tuo nomine
d	largitus ſum	d	proinde	d	tua gratia
e	permiſi	e	ſic	e	iuſſu tuo
f	præbui	f	quapropter	f	mandatu tuo
g	obtuli	g	ideo	g	nutu tuo
h	prætuli	h	itaq;	h	tuo obſequio
i	attuli	i	igitur	i	tuis verbis
l	abſolui	l	quamobrem	l	tuo iuſſu
m	ſolui	m	ea propter	m	tua gratia
n	retribui	n	ea de cauſa	n	tuo conſilio
o	conſignaui	o	ob eam rem	o	tuo mandatu
p	obſignaui	p	iccirco	p	tua voluntate
q	expoſui	q	propterea	q	tuo libitu
r	contribui	r	eam ob cauſam	r	te monente
s	elargitus ſum	s	quas ob res	s	te volente
t	donaui	t	quo circa	t	tuo commodo
u	porrexi	u	qua re	u	te mandante
x	conceſſi	x	ex hoc	x	tuis literis
y	miſi	y	hanc ob rem	y	tui amore
z	tribui	z	inde	z	te præcipiente

25	26	27
a Philippo	a fideli	a centum
b Vincentio	b amico	b duobus centum
c Antonio	c ſodali	c ſepties mille
d Ioanni	d familiari	d quatercentum
e Fabio	e conſorti	e tercentum
f Flaminio	f collegæ	f bis centum
g Petro	g ſocio	g octies mille
h Franciſco	h contubernali	h bis mille
i Iacobo	i amabili	i ter mille
l Marcello	l beneuolo	l quater mille
m Mario	m protectori	m quinquies mille
n Octauio	n cuſtodi	n quinquies centũ
o Decio	o cõſeruatori	o duo millia
p Ferdinando	p domeſtico	p ſex millia
q Alfonſo	q participi	q ſeptem millia
r Mutio	r commenſali	r ſexies centum
s Simeoni	s coniuncto	s mille.
t Lelio	t conſocio.	t nouies mille
u Valerio	u creditori.	u decies mille.
x Aurelio	x tutori	x vndecies mille
y Metello	y amiciſſimo	y duodecies mille
z Seleuco	z intimo	z tredecies mille.

a decem

28	29	30
a decem	a denariolos	a ſupellectili
b duodeuiginti	b coronatos	b domo
c quadraginta	c argẽteos denarios	c venditione
d quatuor	d vncias	d familia
e quinque	e argenteos nũmos	e cenſu
f nouem	f aureos nummos	f patrimonio
g ſeptem	g obolos	g prouentu
h ſex	h trientes	h redditu
i duo	i nummos	i hereditate
l vnum	l ſextertia	l penſione
m vndecim	m talenta	m fraternis opibus
n duodecim	n nummalos	n redditibus
o quatuordecim	o aſſes	o re priuata
p quindecim	p ſextertios	p re paterna
q duodetriginta	q denarios	q re tua
r vndeuiginti	r aureos denarios	r publico prouẽtu
s viginti	s aureos	s dotali pecunia
t octo	t carolenos	t emptione
u triginta	u minas	u legata pecunia
x quinquaginta	x libras	x erario
y ſeptuaginta	y florenos	y bonis tuis
z octuaginta	z numos argẽteos	z trapezita

31	32	33
a ::	a aliud	a remanens eſt
b .	b nouum negotiũ	b remanet
c ,	c quicquam nouũ	c reliquum eſt
d ;	d aliqua res	d reliquitur
e :.	e aliquid	e reſtat
f ..	f quæpiam	f reſidet
g .:	g quicquam	g reſiduum eſt
h :	h aliud negotium	h reſidens eſt
i ..	i alia res	i ſupereſt
l ?	l nonnihil	l eſt præterea
m)	m noua res	m vacat
n .:.	n quæ res	n eſt inſuper
o ,	o aliquid noui	o adiungitur
p ;	p quid	p ſuperat
q .	q quicquid	q adhuc extat
r :.	r aliquid nouum	r neceſſarium eſt
s .:	s quidpiam noui	s deſit præterea
t :	t agendum aliud	t deeſt etiam
u ..	u quidpiam	u ſuper extat
x ?	x negotiũ aliquod	x etiamnum deeſt
y ..	y aliquod negotiũ	y excedit
z)	z aliud officium	z ſuperadditur

a maiuſcolis incipiendum

SI

a iubeto

34	35	36
a iubeto	a obſequar	a laqueatus
b dicito	b parebo	b inductus
c impera	c inſeruiam	c coactus
d præcipito	d obtemperabo	d deuinctus
e quærito	e morem geram	e commotus
f imperato	f amicum prꝫſtabo	f ductus
g iube	g obſequium prꝫſtabo	g adductus
h dic	h rem faciam	h conſtrictus
i quære	i rem exequar	i permotus
l pete	l perficiam	l illaqueatus
m petito	m ſatisfaciam	m irretitus
n oſtendito	n iuſſum exequar	n vinctus
o flagitato	o vſui ero	o aſtrictus
p expoſce	p ſatisfacere conabor	p deuinctus
q expoſcito	q obedire conabor	q conſtrictus
r poſtulato	r inſeruire conabor	r captus
s certiorem fac	s obtẽperare conabor	s motus
t fac vt intelligam	t obſequi conabor	t commotus
u rogato	u parere conabor	u ſubmiſſus
x ſcribe	x prouidebo	x nodatus
y roga	y amicum geram	y deſtrictus
z commonefacito	z prouidere conabor	z coarctatus

37	38	39
a vnica	a et	a oportuna
b ſingulari	b &	b amabili
c rara	c ⁊	c ſolida
d inſigni	d &	d benigna
e magnifica	e nec minus	e nobili
f præſtanti	f æque ac	f perſpicua
g præcellenti	g perinde ac	g dilucida
h proba	h atque	h æqua
i excellenti	i atq;	i recta
l ſincera	l atq.	l dulci
m recta	m nec non	m clara
n integra	n eademque	n generoſa
o præſigni	o perinde atq;	o inſigni
p mirifica	p que	p conſpicua
q pura	q ac	q manifeſta
r facili	r atque	r eleganti
s pia	s veluti	s præſtanti
t modeſta	t ſimul &	t indubia
u ſuaui	u ſimul ac	u iucunda
x dulci	x & ſimul	x beneuola
y fida	y ac etiam	y dulciſſima
z ornata	z ſicut	z familiari

a huma-

40	41	42
a humanitate	a tua,	a iube
b probitate	b animi tui,	b facito
c bonitate	c morum tuorum,	c iubeto
d virtute	d maiorum tuorũ,	d placeat
e ſinceritate	e parentũ tuorum,	e iubeat
f vrbanitate	f germanorũ tuorũ,	f animo ſit
g beneuolentia	g generis tui,	g voluntas ſit
h comitate	h familiæ tuę,(rum,	h cordi ſit
i gratia	i ꝓpinquorũ tuo-	i commodum ſit
l caritate	l indolis tuæ,	l animo ſedeat
m pietate	m patruũ tuorum,	m efficito
n integritate	n amicorũ tuorum,	n perficito
o liberalitate	o cognatorũ tuorũ,	o patiatur animus
p ſocietate	p filiorum tuorum,	p conficito
q largitatẽ	q filij tui,	q videatur
r magnanimitate	r matris tuæ,	r ferat animus
s æquitate	s affinium tuorum,	s ſinito
t lenitate	t patris tui,	t fac
u beneficentia	u pronepotũ tuorũ,	u ferat mens
x æquabilitate	x ſororis tuæ,	x tibi placeat
y modeſtia	y natorum tuorum,	y ferat cor
z facilitate	z herdum tuorum,	z ferat deſiderium

a conſcius

43	44	45
a conſcius	a pertinentibus	a coniunctim
b clarior	b filijs	b vnà
c apertior	c negotijs	c tecum
d dilucidior	d conſilijs	d et ipſe
e admonitus	e arcanis	e iunctim
f commonefactus	f ſecretis	f amicè
g exploratus	g domeſticis	g nobiſcum
h ſcientior	h neceſſarijs	h ego etiam
i clarus	i agnatis	i ipſe etiam
l perſpicuus DE TVIS	l fratribus VT	l merito
m præclarus	m amicis	m ſimul
n non obſcurus	n familiaribus	n familiariter
o certus	o parentibus	o optimo iure
p non nouus	p genitoribus	p iure
q certior factus	q natis	q inuicem
r edoctus	r germanis	r ſimul quoque
s imbutus	s ſororibus	s ſimul vnà
t certior	t proximis	t ego quoque
u ſcientiſſimus	u rebus	u ipſe quoque
x clariſſimus	x liberis	x affatim
y certiſſimus	y cogitationibus	y legitimè
z notior	z conſocijs	z multum

a gaudeam

46	47	48
a gaudeam	a doleam	a ::
b gaudio afficiar	b dolore afficiar	b ·
c læter	c mœream	c :.
d exulter	d triſtitia afficiar	d ,
e congratuler	e triſter	e ;
f iucunder	f ſim in dolore	f ..
g lætitia afficiar	g ſim in triſtitia	g :.
h voluptate fruar	h contriſter	h .:
i voluptate afficiar	i ſim in mœrore	i ..
l gratuler	l mœrorem ſentiã	l)
m voluptate ꝑfruar	m mœrorem patiar	m ?
n ſolatio fruar	n triſtitiam ſentiam	n ::
o ſolatio perfruar	o affligar	o :.
p lætificer VEL	p conturber	p :
q congaudeam	q afflicter	q ;
r ſolatio afficiar	r condoleam	r .:
s lætitia fruar	s dolorem ſentiam	s .
t lætitia perfruar	t perturber	t :.
u iubilem	u angar	u ,
x gaudio fruar	x doloribꝰ afficiar	x ..
y iucũditate afficiar	y mœrore afficiar	y ?
z gaudio perfruar	z fleam	z)

a maiuſcolis incipiendum.

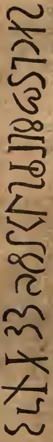
49	50	51
a viue fœlix.	a Exaratum	a Venetijs
b valeas.	b Conſcrip.	b Catanæ
c bene valeas.	c Confectum	c Romæ
d ſoſpes ſis.	d Deſcriptum	d Mantuæ
e vale.	e Conſcriptum	e Corcyre
f cura valetudinē.	f Dat.	f Patauij
g diu vale.	g Perſcriptum	g Meſſanæ
h valetudinē cura	h Obſignatum	h Panhormi
i fœlix viue.	i Perſcriptæ	i Mediolani
l valetudini cōſule	l Scrip.	l Placentiæ
m Dij te ſoſpitent.	m Deſcrip.	m Papiæ
n inſerui valetudini	n Exar.	n Vercellis
o valetudini inſerui	o Perſcrip.	o Alexandriæ
p valeto.	p Datæ	p Siracuſis
q indulge valetudi-	q Obſignatæ	q Leontij
r diu valeas. (ni.	r Scriptæ	r Caietæ
s diu valeto	s Exaratæ	s Senis
t incolumis ſis.	t Datum	t Neapoli
u bene vale.	u Deſcriptæ	u Salerni
x bene valeto.	x Obſign.	x Capuæ
y incolumis viue	y Confectæ	y Patauij
z multum valeas	z Inſcriptæ	z Aquileiæ

52	53	54
a 1	a Ianuarij	a 1559
b 2	b Februarij	b 1540
c 3	c Martij	c 1541
d 4	e Aprilis	d 1542
e 5	d Iunij	e 1543
f 6	f Maij	f 1544
g 7	g Iulij	g 1560
h 8	h Auguſti	h 1546
i 9	i Septembris	i 1547
l 10	l Octobris	l 1568
m 11	m Nouembris	m 1549
n 12	n Decembris	n 1550
o 13	o Sextilis	o 1551
p 14	p Quintilis	p 1552
q 15	q Ianuar.	q 1553
r 16	r Februar.	r 1554
s 17	s Mart.	s 1555
t 18	t April.	t 1556
u 19	u Mai.	u 1557
x 20	x Iun.	x 1558
y 21	y Iul.	y 1559
z 22	z Aug.	z 1545

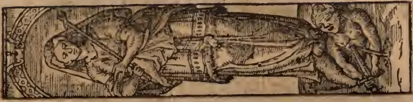
55

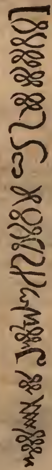
TVVS

	56	57
a	a ſocius	a Fabricius
b	b ſeruus	b Pantheus
c	c amicus	c Ioachimus
d	d fidelis	d Paulus
e	e conſcius	e Baptiſta
f	f dilectus	f Scipio
g	g familiaris	g Bernardus
h	h famulus	h Cæſar
i	i verna	i Philippus
l	l amatus	l Ambroſius
m	m adamatus	m Nicolaus
n	n comes	n Pompeius
o	o intimus	o Albertus
p	p miniſter	p Petrus
q	q conſors	q Hieronymvs
r	r collega	r Dominicus
s	s contubernalis	s Andreas
t	t conſanguineus	t Antonius
u	u frater	u Claudius
x	x aſſecla	x Auguſtinus
y	y nepos	y Dionyſius
z	z procurator	z Franciſcus

a Carafa

58		59		60
a	Carafa	a	Panhormitanus	a
b	Seuerinus	b	Venetus	b
c	Galeotus	c	Germanus	c
d	Porta	d	Romanus	d
e	Hercules	e	Patauinus	e
f	Danielis	f	Veronensis	f
g	Sforza	g	Cremonensis	g
h	Fracostarius	h	Mantuanus	h
i	Delphinus	i	Neapolitanus	i
l	Balena	l	Genuensis	l
m	Anisus	m	Suessanus	m
n	Triuignus	n	Surrentinus	n
o	Galeopsis	o	Perusinus	o
p	Silenus	p	Senensis	p
q	Sinesius	q	Bergoma	q
r	Valla	r	Mediolanensis	r
s	Berosius	s	Vicentinus	s
t	Perusius	t	Placentinus	t
u	Dilectus	u	Cordubensis	u
x	Pyronta	x	Hispanus	x
y	Valerius	y	Calaber	y
z	Burghetta	z	Appulus	z

CAP-

Capvt. XX.

Vt ſcriptum multiplici dolo perplexum fiat, vt & inuolucrum ſub inuolucro lateat.

ANTEQVAM huic materiæ extremam manum imponam, inuentum maxime vtile huc afferre non pigebit, in quo ſcriptum huiuſmodi fiet, vt non vna ſimplici, ſed multiplici doli perplexitate inuoluatur, vt ſi primus cortex, quod minime credibile eſt detractus ſit, multo maior mox de cætero labor ſuperſit. Quis autem ne primum quidem inuolucrum detrahi recte poſſe non videat? dum id vtcunque detectum eſt, adhuc maxime obſcurum recte ne an perperam cortex primus ſublatus ſit, admonere non poſſit? Inuolucra ex arbitrio complura eſſe poterunt, quæ vt rectè ad occulte ſcriptum penetretur, tolli omnia neceſſe eſt, ea vel quæ à nobis tractata ſunt, vel noua, vel hæc cum illis commixta ſimul eſſe poterunt. De earum ratione nihil à nobis dici neceſſe eſt, quod enim de ſingulis præceptum eſt, idem & de coniunctis ſentire debemus: De vſu verò nihil occurrit, quod dicam amplius, niſi quod in hac multiplicis inuolucri perplexitate conſiderandum eſt, qui dolus præponi, & qui poſtponi recto ordine debeat, aliqua enim primum, aliqua poſt collocari tum oportebit, tum etiam commodius erit. Res nullo pacto commodius, quàm exemplo indicabitur. Sit igitur hoc, quod occultè ſcribendum ſit.

PVELLAM HODIE AMATAM DEFLORAVI.

Hæc ſententia ſi per aliquam verborum ſimilitudinem velanda ſit, quod in primo libro docuimus, tali ratione exprimetur.

„ Vrbem hodie variam depopulatus ſum.

Hanc

Hanc rurſus ſententiam ſi per ordinem verborum certi Pliniani ſcripti velim occultare, in hunc modũ prodibit oratio.

„ Apparauit mihi ante felicem arborem.

Hoc ipſum tertio ſi alphabeto in quinque literas contracto obſcurandum ſit, hæ literæ apponentur.

aadbdbaaddeccaeb cccabdca aacdebba
bbbacbcaacbacc aaddabdaddbacc.

Eas quarto ſi clauis artificio velim occludere, has literas deſignabo.

zntrsuyspoxpsutn tnsuoxnz qpsqnyoo
zxnnsrrtyunytp qusprztuqxzzsr.

Quas ſi quinto verbis punctis & lineis literarum loco poſitis latere velim, hæc epiſtola concinnabitur.

Perlegi chartam tuam prudens & ſimul gratiſſime Nute Marate octauo calendas Apri. per Artemidorum domeſticum tuum. Repente noui iuſſum tuum, quidem attendens optime perfici rem, conceſſi ea de cauſa te præcipiente Alfonſo domeſtico tuo mille, & duo detriginta nummulos ex bonis tuis, ſi aliquid noui ſuperadditur, ſcribe & iuſſum exequar, vinctus pia atque eleganti lenitate natorum tuorum, ferat mens ſim non obſcurus de tuis cogitationibus, vt ego quoq; lætificer vel afflicter, Diu valeto. Datæ Caietæ 22. April. 1557.

tuus aſſecla Franciſcus Burghetta
Vicentinus

Quæ ſi poſtremo ad apertas bracteas referenda ſit, in alium modum talis epiſtola fiet.

Per-

ꝭ

ↄ Perfectus legitimusque fuit charissime Tamerlane tuus ordo scribendi. Nam prudens & doctus Simon multa laudauit, & gratissimè legit. Nunc te Marcus Ateus, & Octauius Strocaliendas aptiori laude prosequuntur per omnes artes, vt mihi Dorumus, qui domi est mihi, cum de tua humanitate ageret, retulit. Si penes te noui aliquid esse cupis, iussum tuum exequar, idemque attendens optime perfecteque perficiam rem. Concessum iam est eadem causa pro te præcium Pienio Tealfono, & Socrati domestico tuo, qui mihi ille, & duo alij petierunt. De tribus & quadraginta aureis nummis nihil scribam, cum nullos adhuc ex bonis, optimisque tuis amicis, vidimus, qui aliquid noui de his dicerent. Si super his nil aditur, scribemus etiam, vt iussum exequamur, Vincentius primaria quamuis, atque eleganti stili lenitate laudes natorum tuorum proferat, attamen quia pessimus, nec non obscurus autor est de tuis rebus, cogitabis quibus rationibus laudat, ne vt ego sic lætificentur inimici, vel afflictentur, Diu valebis tu, & omnes si quod dixi à te, & omnibus fuerit obseruatum. Caius Emilius Tærentius 2 2 2 scripsit versus, Aprilius autem 2 1 5 5 9. ↄ Sed tuus Ascentius & secum Nicolaus Franciscus Burghum combussit, & tali incendio Vincentium supra narratum interfecerũt, quicquid habuimus scripsimus. ꝭ

Hic ordo componentis seruabitur, qui interpreti præposterus erit. Huiusmodi non nulla amicorum scripta cum maxima eorum admiratione interdum sum interpretatus, ita vt non defuerint, qui propterea me artem habere, qua malis spiritibus imperare censuerint.

De

CAPVT. XXI.
De Clandestinis nuncijs.

NON minus quàm in animi sensis occultandis, diuersis quoq; modis in mittendis recipiendisque cautè nuncijs vetustas vsa est, quibus nec ad id rudior nostra ætas etiam alios induxit: eos recensere non pigebit, ne quid sciens prætercam, quod de eo genere vsquam meminerim: ne cum occasio postulauerit, aliorum nobis exempla suppetere possint, quare non inoportunum erit hanc materiam tres in præcipuè partes distribui, vt de literis primum, mox de tabellarijs, tertio de eorum itineribus loquamur. De literis sermo erit, quemadmodum illæ occultari consueuerint, & inscribi demonstremus, de tabellarijs verò rursus, vt de homine habitum & figuram mentiente verba faciamus: de itineribus, vt interceptorum insidiæ, quemadmodum interdum vitari possint doceamus, quarum rerum exempla, quæ nobis interlegendo in veterum historijs licuit cognoscere, hoc in loco distincta in medium afferemus. Primum itaq; occurrit Theophrasti sententia, in qua is admonet, inciso viridis & adhuc virentis ligni cortice, & intus tantum euacuato, quantum literas capere possit, & postmodum alligato, illud iusti temporis lapsu, natura cum literis occlusum remanere. In hunc modum ille religiosis ex hominum industria præceptionibus, ligno inclusis admiratos populos trahi potuisse meminit. Sed hoc ex Theophrasto potius ad rei similitudinem induxi, quàm vt ad præsens remediũ facere posse admonerem, diuturni siquidem temporis ad id successione opus esset. Potest hoc tamen rectè in sicco ligno, velut abiete quilibet in hunc modum non incommodè imitari, communi albo glutine rimis coalescentibus. Potest & hoc in ouo perfici, vt illud delicatè acuta cultri cuspide apertum, mox apposita chartula glutine ex oui albumine, cerussa & cera cõfecto occludatur.

Idem & infracto marmore, vt partes coalescant prodesse poterit. Fiet & hoc in pomo, vt schædula intus reponatur, vt quo minus fieri possit hiatus appareat. Huc spectat Acontij factum referre, qui in sacro Dianæ templo pulcherrimo pomo inscriptis versibus legentem, & astantes, ante Cydippes puellæ pedes proiecto, & nemine id deprehendente elusit. quamuis hoc ille supra pomi corticem effecerit, in pomo verba hæc erant inscripta.

Iuro tibi sacræ per mystica sacra Dianæ
Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.

Visus est enim is legentem eo iusiurãdo cogere sibi amicam, & coniungem fore. Huic loco Polycretes fœminę astus affinis est, ea siquidem dum in Milesiorum castris patrium & solemne festum ageretur, omnibus somno, vinoque oppressis, nacta temporis oportunitatem, vt id fratribus nunciaret, sic perfecit. Diognetum Erithreorum ducem rogauit, vt sibi aliquam bellariorum partem liceret ad fratres transmittere, quo permittente, plumbeo libello in placentam coniecto, mandauit ferenti, fratribus suo nomine diceret, vt eam ipsi soli comederent, quod cum ille retulisset, fratres aperta placenta, libellum, qui erat inclusus repererunt, & quod in ea scriptum erat exequuti sunt, armis per noctem hostes festo inebriatos & sine cura consopitos adorti, & voti compotes effecti. Aliter Harpagus, qui (vt Herodotus ait) literas in exenterato lepore inclusas, simulato pastoris venatu, ad Cyrum misit. Idem etiam præstabunt indumentorum latebræ, vt suspicio euitetur, & in sinu, & pedum soleis furtim gestentur, in hunc propositum Ouidius sic in arte amandi.

Conscia cum possit scriptas portate tabellas,
Quas tegat in tepido fascia lata sinu.
Cum possit solea chartas celare ligatas,
Et vincto blandas sub pede ferre notas.

Campani verò dum aliqua Pœnis nunciare quærerent, & vndique à Romanis, à quibus obſeſſi erant cuſtodiæ agerentur, ornatum quendam virum pro transfuga miſerunt, qui occultam baltheo epiſtolam habens, ſimulata fugiendi occaſione ad Pœnos pertulit. Alij verò aliter interioribus vaginarum inſcriptis nuncios deſtinarunt, & rem indetecto dolo indicarunt. Nec defuerunt, qui eam cautionem affixis characterum lineamentis in membris quæſiuerunt, vt Ouidius in hanc ſententiam.

Caueat hoc cuſtos, pro charta conſcia, tergum
Præbeat, inque ſuo corpore verba ferat.

Huc Iſtiæi factum pertinet, qui clandeſtinum nuncium ad Ariſtagoram miſſurus, ſerui caput deradit, & mox characterum ſtigmata impreſſit, domi retento donec capilli excreſcerent, & deinde miſſo, nulla re amplius ſignificata, niſi vt Ariſtagoræ diceret, ſibi rurſus caput deradendum, pro nuncio vſus eſt. Sunt & hac tempeſtate, qui tabellas aliquo eſculento inuolutas, cani gluciendas præbent, vt ex eius poſtmodum interfecti viſceribus nuncius exigatur, nec quicquam demum prætteritur, quod eam cautionem facere poſſit. Eadem hominis cura in tabellarijs militis habitum & figuræ permutationem perquiſiuit. Huiuſmodi itaque Harpagi factum occurrit: Is Herodoto autore Cyro occultum animi conſilium proditurus, cum hoc impeditis itineribus aliter non poſſet, fidiſſimo domeſtico, venatoris habitum mentito & leporem habenti, in quo exenterato tabellæ includebantur, in Perſidem perferendas tradidit. Huc vafrum Ioſippi conſilium ſpectat, cuius iuſſu internuncij cuſtodum & excubantium manus neglecti, velleribus loca contecti præteribant, vt ſi quando conſpici poſſent, canum ſimilitudinem mentirentur, quod factitatum eſt, donec eam

fraudem vigiles persenserunt, vallemq; cinxerunt. Nec satis hoc humanæ curiositati fuit, nisi etiam sibi de itineribus consuleret, ne nuncij in custodum & in interceptorum manus peruenirent, quare terrestri relicto itinere, suam etiam flumina viam præbuerunt, sed ne interim scriptum aquis posset aboleri, (Frontino autore) plumbeis lamellis inscriptis milites Saltellam amnem tranantes, ad brachia alligatis vsus est. Lucullus verò, vt idem Frontinus refert, vt Cyzicenis à Mithridate obsessis, suum aduentum indicaret, impeditis hostium præsidio faucibus, quæ modico ponte continenti iungebantur, maritimum iter quæsiuit: gregarius siquidem miles ad id destinatus, inflatis duobus vtribus insidens, vbi literæ includebantur duabus regulis inclusis, simulata marinæ beluæ specie per septem millia fluminis traiectum, ducis aduentum nunciauit. Sed ne id quidem satis esse visum est, verita enim hominis solertia, ne aut dolo, aut casu aliquo nuncius intercipi possit, & veritas sponte proderetur, aut res tormentis ageretur, vt ea possit extorqueri, viam etiam in aëre quæsiuit, & sagittis interdum, nonnunquam auibus tabellariorum vicarijs vsa est, vt ea aduersus interceptores per cœlum securitatem præstaret, in eum modum, vt Herodotus ait, ab Artabazo & Timoxeno factum est, quoties alter alteri quicquam vellet nunciare, charta siquidem pedi sagittæ complicata, aptatis insuper pennis, ad constitutum locum cum sagitta mittebatur. Huc pertinet Cleonymi Lacædemoniorum regis exemplum: Hic Trezenem vrbem obsidens, ad multas vrbis partes vndique expeditos iaculatores dispositos mittere sagittas iussit, eis inscribens. VENIO VT CIVITATEM IN LIBERTATEM ASSERAM. Vnde euenit, vt appositis scalis conscenderis exercitus mœnia, ciuitatem euerteret, & deriperet. Cæsar vero audiens Ciceronem à Gallis obsessum oppugnationem ferre diutius nō posse, militem misit, qui noctu epistolam iaculo alligatam

supra

supra murum emitteret, quod cum is fecisset repertam epistolam cum sagitta ad Ciceronem custodes attulerunt in ea hæc verba notabãtur. CÆSAR CICERONI FIDVCIAM OPTAT EXPECTA AVXILIVM. sic repente Cæsar venit, & intercisa oppugnatione hostes repulit. Sed vt id per aues præstari possit, proderit columbas, hirundines, vel alias huiusmodi aues domesticas habere: hæ siquidem alio, quoties necesse sit, translatę suspensis collo literis, vel pedibus annexis internunciæ reuertuntur, & ad cognata deuolabunt, his nuncijs cum celeriter aliquid significandum erat interdũ vetustas vsa est. Hircius consul, Frontino teste, ad Decimum Brutum, qui Mutinæ ab Antonio obsidebatur, columbas diu tenebris inclusas, fameque affectas è propinquiori, quatenus poterat, mœnibus loco emittebat, illæ lucis & cibi auidæ altißimis ædificiorum partibus euolantes insidebant, easque Brutus excipiebat, sicq; de rebus gestis certior fiebat, quare disposito semper locis ijsdem cibo reuocabat eos. Hinc Plinius: Nil vallum & vigil obsidio, atq; retia amne prætenta profuêre Antonio per cœlum eunte nuncio. Ea ratione vno, eodemque die ex Olympia Æginæ Thaurosthenis victoria ipsius parenti nunciata est, quamuis alij per spectrum effectum asserant, alij etiam aliter Thaurosthenem cum proficisceretur columbam à pullis adhuc madidis & inuolucribus abduxisse, eamque cum vicisset, purpura amictam remisisse, quę summa cum festinatione ad pullos properans eodem die è Pisa in Æginam aduolauit, cuius rei Ælianus autor est. Nec desunt, qui id hirundinibus quæsiuerunt, vt è nidis abductas pullis relictis ad domestica remitterent. Asserunt etiam nonnulli trans mare ad ortum columbas esse, quæ per medios hostes interclusa via nunciorum officio fungentes, dominorum literas sub alis breui tempore longißime deportent. Quod fortasse Iuuenalis sensit, cum diceret.

„ tanquam è diuersis partibus orbis.

Anxia præcipiti venisset epistola penna.

Memoriæ etiam in vetustissimis historiarum monumentis proditum est, Ægyptium regem fuisse Marrhem nomine, qui cornicem mitem ac omnino cicurem educauerat, qua pterophori, & cursoris vice, quoties aliquid nunciandum erat vtebatur, ea siquidem ceu planè rationis compos epistolam gestans, quo opus erat transuolabat, callidè noscens, quo dirigendus impetus, vbi insidendum, & interdum quiescendum foret. Hæc humanum ingenium ad cauenda pericula sibi solertius quæsiuit, sed eadem ingenij calliditate, quasi suis semet telis confodiens irritatur. Oppugnante Christiano exercitu Ptolæmaidem, cum in hunc modum nunciam columbam obsessis Saladinus destinasset, hortatus vt firmo animo forent, sperata sui aduentus festinatione, ea à nostris intercepta est, contrario alligato nuncio dimissa, vnde euenit, vt desperato illi auxilio, nihil amplius expectarent, sui deditionem facerent, vt nullo modo in rebus humanis securitatem, sed fraudē esse posse existimarent. Hactenus huius voluminis materiam vtcunq; pertractauimus, nonnulla, quæ ad eam rem pertinere videbantur, fortasse ex industria omisimus, alia ad hæc referri possunt, quæ si non prouectis satis erunt, postmodum fortasse plura dabimus, siquidem hæc nunc rudibus, & omnino imperitis scripsimus, nunc ad tertium volumen transeamus.

FINIS LIBRI SECVNDI.

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS.

LIBER TERTIVS

PROEMIVM.

NVNC ad alteram & difficillimam operis partem accingamur, de interprete instituendo, vt quod solum de toto opere videtur esse reliquum hoc volumine prosequamur. Sed iam audio dicet aliquis: Vnde nouus hic Apollo, vel Oedipus, qui occulta animi sensa, & enodare ænigmata profiteatur emicuit? Diuini potius, quàm humani est ingenij hominis interna perscrutari, parumq; ferè inter Deum, hominemq; distaret, si occlusas animorum cogitationes intellectus assequeretur humanus. Ingenuè fateor multa esse posse furtiua scripta, quæ se interpretaturum quenquam polliceri, furorem ac delirium planè existimarem. Quotusenim quisq; erit, qui hoc innumeris penè dolis, ac infinita scribendi multitudine citra insaniam iactare audeat? vt si orthographiæ ratio obseruari non queat, latentem aliquo modo sensum possit eruere? huiusmodi erit, si quis præter scribendi normam dictiones ex arbitrio ad significandas literas confingat, vel res per diuersa vocabula significauerit, quorum nisi interpres ab autore fuisset admonitus, nullo modo sensus haberi potuisset, quam obscuritatem nonnullæ Ciceronis ad Atticum epistolæ habent: id genus erit etiam si vno charactere exprimantur, & alia complura, quæ non nisi Deo opt. max. interprete, qui se intimis animo-

animorum receſſibus inſinuat videntur indigere. Quare ijs omiſsis, ea nos tãtum interpretari hoc volumine pollicemur, in quibus ratio literarum, & ſyllabarum contextus aliquo modo poſsit obſeruari, quorum complura genera eſſe poſſunt, verùm nos ex ijs, quæ crebrioris vſus, & precipua videbuntur, etiam ſolitis perplexa inuolucris proſequemur, tum ad latinam, tum ad vernaculam linguam, quo commodius fieri poterit accõmodabimus, quorum ratione cognita, lector ſimilitudine quadam ductus, reliquorum facilè poſſit cognitionem aucupari. Sed antequam eorum tractationem aggrediamur, qualis abſolutus interpres eſſe debeat, & quæ eum primo ſcire deceat explicemus.

CAPVT. I.

Notarum interpretem qualem eſſe conueniat.

POSCIT itaq; locus, vt boni & abſoluti interpretis conditiones doceamus, vt ſtatim cognoſcatur, qui earum omnino expers ſit, ad hoc non facilè perferri, & proinde quò magis ijs erit innixus, eò dexterius & felicius in hac doctrina profecturus. In primis itaq; acutiſſimum eum natura eſſe expedit, vt ſi ingenij præſtantia multum in vniuerſis diſciplinis adferat adiumenti, in hac præcipuè arte ſuas vires natura poſſit oſtentare, vt quod prouerbij loco vſurpatur, Quemadmodum aurum igni probatur, ſic in mathematicis diſciplinis ingenium experiri, id aptius ad hanc diſciplinam transferri videatur. Singulari preterea quadam animi calliditate, & ſolertia præditum eſſe conuenit, & omnis prorſus negligentiæ expertem, vt vafrum animum per inimicas inſidias & fraudes poſſit circumagere, dolos perſcrutari, ijs obuiare, & omni demum ingenij vigilantia aduerſos à ſe conatus amouere. Ipſa ſiquidem diſciplina non modica ingenij præſtantia videtur indigere, quapropter verè liberi & per-

perſpicacis ingenij hanc facultatem ſemper eſſe exiſtimaui, & eorum, qui ea delectantur, ſoleo præ cæteris acumen admirari, & verè ingenioſos appellare, vt ad omnes diſciplinas facilè idoneos eſſe exiſtimem. Talem itaq; eum natura eſſe conuenit, arte verò non minus inſtructum, & primũ in multarum rerum, utpote armorum, negotiorum, & militaris præſertim ſcientiæ peritia verſatum, vt hoſtium, inimicorumque aſtus percallere, & euitare non incommodè poſsit. Ad hæc accedet multarum linguarum peritia, earum præſertim, quæ magis in vſu eſſe ſolent, & quarum cum gentibus commercium nobis eſſe poſsit, vt cuiuſuis id genus idiomatis ille ſcriptum poſsit interpretari. Præterea orthographiæ, literarum, ſyllabarum, & contextus orationis nequaquam expertem eſſe conuenit, quod in primis ſolet eſſe neceſſarium: In orthographia loquor de exquiſita, & abſoluta ſcribendi ratione, tametſi non adeo orthographiæ confidendum ſit, vt non debeat experiri, vtrum illa ſit omiſſa, quod ex induſtria poſſet euenire. At ſi multas exquiſitè linguas percallere nimis arduum videretur, latinis ſaltem literis ſit inſtructus, tum quod ea lingua vtcunq; adeo hac tempeſtate communis eſt, vt ferè non minus vſitata, quàm omnibus vernacula ſit, tum quod ea commodius ad cautionem admittitur. Sunt & alia fortaſſe, quorum non ignarum eum eſſe expediat pro rerum varietate, quæ poſſent euenire. Sed ad hæc poſtremo additur peculiaris noſtri operis vſus, vt qua cura & diligentia is in ſcripti interpretatione eſſe debeat, & ſe quo pacto in opere moderetur, intelligat. Circa hæc mens & cura nequaquam oſcitantis quæritur, vt obiter ſcripti dolus expendatur, ſed maxima attentio, ſummaque diligentia, vt animus ab omni cura, & cogitatione vacuus, omnibus poſtpoſitis in ea ſolum re indaganda elaboret, vt omnem conatum conſtituat: non tamen ſi res intenſiorem aliquando curam, & tempus expoſcit, continuanda attentio, & in ea mens

nimis anxiè torquenda, nimia enim diligentia, & diuturnus mentis labor stuporem ingerit, vt minus postea ad hæc ingenium habile sit, & nihil proficiat. Morbos præterea maxime conciliat, & maior sæpenumero ex mentis conatis ægritudo, quàm ex corporis laboribus solet prouenire, vt mihi, si quando in perplexiores notas incidebam, interpretanti sæpe contigit, cui toto ferè die in his consumpto, vix septima vel octaua hora præterijsse videbatur, vt vesperam non nisi per tenebras, & luminis abscessum cognoscerem, vnde interdum in longa mentis attentione, quasi apoplexia correptus stupidus & immobilis, vti Diogenes fixis oculis Solem contemplans, videbar permanere: quare labor erit in aliud tempus differendus, vt res successiuis horis commodè pro negotij oportunitate peragatur. Verùm in his doli species attendenda, nisi etenim ea cognoscatur, frustra de cætero labor insumitur, cum ignorato occultationis artificio, nullo modo rei occultæ velamentum possit auferri, sumpto à Medicis exemplo, à quibus nisi morbi causa primum perspecta sit, ægro corpori frustra subuenitur. Vnde nobis etiam de doli specie cognoscenda, legitimas visum est suis in locis hoc volumine obseruationes tradere, ex quibus proprios agnoscendi cuiusque doli modos interpres aucupetur: neque id contemnendum aliquo pacto duximus, in quo maiorem difficultatis partem positam esse perspeximus. Cognita itaque velamenti specie, omni animi moderatione & conatu elaborabit, vt abstrusus omnino sensus referetur, nec prius quiescat, quin vero è latebris dolo eruto, inimicos conatus irritauerit, vt de eo in posterum sibi tuto consultum esse persentiat. Locus postulabat, vt aliquot literarum discrimina succederent: Sed quoniam instant nonnulla adhuc de interprete dicenda, ea primum prosequamur.

CAPVT. II.

Quæ nouiſſe interpretem conueniat, antequam ad ſcripti interpretationem accedat

FVRTIVI ſcripti interpretandi regulas tradituro, operæpretium videtur à rudimentis, quæ ad id aditum præſtant, & multum conferre videntur, non tamen omnino neceſſaria auſpicari, vt nihil, quod ad optimi interpretis inſtitutionem ſpectare poſſit omiſſum eſſe videatur. Primùm itaque proficiet idiomatis ſcripti notitiam habere, diuerſis enim modis omnes loquuntur,& ſcriptum contexunt, eadem res etenim apud Hiſpanos, Germanos, Italos, & alios pro locorum longinquitate, aliter, atque aliter vocitatur, vt illos hi, hos illi non intelligant, vnde non ipſa modo locutio longe alia eſt, verùm ſæpe etiam ſcribendi ratio multum varia. Diuerſè enim Germani, Itali,& Hiſpani ſcribunt, quemadmodum loquuntur, & pronunciant, quibus enim diuerſus eſt ſermo, pronunciatio pariter & ſcriptura neceſſe eſt ſit diuerſa. Nam ſi Ethruſci, Hiſpani, vel Germani verba pronunciant, nos qui Neapolitani ſumus audita reddere velimus, quantum bone Deus diſcriminis inter noſtram & eorum prolationem eſſe videbitur, vt etiam ſępiſſime vix magno cum labore aliena verba pronunciemus; neſcio quo patrij ſermonis ſpiritu difficultatem ingerente, ita vt ſuus cuiq; ſermo à natura largitus eſſe videatur. Dalmatæ V ante L ſyllabam inchoante, vt VLASDILAVS vnico ſpiritu pronunciant, quod à nobis niſi abſoluta idiomatis conditio habeatur, neque proferri rectè, neque ſcribi poterit. Germani eandem literam V geminant. Hiſpani verò in dictionum calce ſæpiſſime S pronunciant, vt ferè eorum verbum non reperias, quin ea litera occurrat. Appuli ita pronũciant, vt multorum verborum initio S C loco I prænotent, ſi enim IOANNEM proferre velint, proinde proferunt, ac ſi

SCIOANNEM scriberent, & pro IRE SCIRE. Neq; solũ exteræ nationes, vtpote quas magna longinquitas distermi-nat, sed vicinæ & agnatæ sermone, prolatione, & scriptura inter se differunt, sic sua cuiq; populo locutio, suusq́ struendarum syllabarum ordo & compositio est: Nam vt de cognatis & affinibus vocabulis loquamur, quod Itali, quemadmodum Latini AVDI dicunt, Florentini ODI, A V in O conuerso pronunciant, Veneti verò V in L commutato: sic & de alijs innumeris. Suntque dictiones & nomina familiaria apud multos ex parte diuersa & corrupta. Siculi IACOBVM diminutiuè IACOPELLVM, IOSEPHVM SEPPEM, & HIERONYMVM MOMMVM dicunt, & apud alias gentes huiusmodi mille talia, quæ non sine obscœnitate vero obliterato sermone proferuntur: fitque sæpenumero, vt in vno vocabulo, quod apud diuersas nationes commune sit, diuersus sonus pro gentium varietate reperiatur. Hæc noster Pontanus notat, nos vt ostenderemus pro nationum, & populorum diuersitatibus locutiones etiam variari, ipsamque literarum potestatem & ordinem aliter, atq; aliter se habere hæc apposuimus. Neq; solum id in diuersis nationibus & populis fieri mos est, sed etiam apud eosdem in diuersis ætatibus & temporibus successiuè non soni modo, & scripturæ, sed etiam vocabula permutentur, quare nisi etiam interpres cognito idiomate vti tum in loquendo, tum in scribendo possit, nequaquam scripti poterit sensum elicere, eo enim ignorato facillimè scripti interpretatione frustrabitur. Maximè præterea profuturum censeo si eius, qui scripserit, non solum de moribus, sed etiam de nomine cognitio habeatur: nam si sagax ingenio pollens, & in hac versatus disciplina sit, paulo altius ad interpretationem exordiendum, mentis acies erigenda, & subtiliori via, vt mos est, occulti scripti sensus indagandus, at contra si rudis ingenij, & hebetis fuerit, contemptis orthographiç præceptis leuiori

animo,

animo, & mente remissiori procedendum, vnde si hominis disciplinam mores, verba, nomina, & loquendi formulas illi peculiares, occultandique sensus modum omnem, etiam scribendi ingenium interpres agnoscat, non parum profuturum puto: Sæpè enim fieri solet, vt ingeniosi alicuius scriptum segnis & oscitantis existimatum interpretantis conatum facilè frustretur, quemadmodum & ex aduerso, si ingeniosi & subtilis illud putemus, quod ab homine socordi, & rudi perfectum sit. Quare non parum expediet scribentis ingenium cognosci, vt facilius eruditus, an inconditus scripti sensus sit intelligatur. Si de eius nomine cognitio habeatur, suo loco requirendum, si habebitur, ex eius notis characteribus facilius de reliquo scripto notitiam venabitur. Ad hæc tractatæ rei & cognitio accedit, quam & habere multum intererit, eamque poterit tum ex scribentis, tum eius ad quem scribitur negotijs, vel vtriusq; commercio nancisci, ratio est, quod cognita materia, facillimè communia verba, quæ ad eam rem spectant interpres poterit conijcere, quod pro vnoquoque eorum locorum verbo ex characterum numero, similitudine, & dissimilitudine in suis locis obseruata, non multo cum labore cognoscetur: fietque interdum, vt vna agnita syllaba, ne dicam verbo, de cætero parum negotij futurum sit, nam totius inde scripti ex earum literarum proditione in alijs verbis dolus detegetur. Exempli causa si de bello res agitur, literarum numerus eius verbi, vel aliorum ad eandem rem facientium quæretur, quod si eiusmodi verbum haberi possit, in quo eadem litera geminetur, commodius id esse poterit, obseruato repetitæ literæ ordine, vt res certior interpretationis non frustratæ securitatem præstet, quæ geminatio si plurium literarum fuerit, eo magis proderit. Verum literarum numerus in latino scripto circa casuum flexum variandus est: In vnaquaque materia plura erunt verba communia, quæ eam quasi necessario consequuntur vt in amore.

AMOR, COR, IGNIS, FLAMMA, VRI, VITA, MORS, MISERATIO, & SÆVITIA, locum habent, & in bello MILES, DVX, IMPERATOR, CASTRA, ARMA, PVGNARE, & huiuſmodi reliqua. Huc accedent & rerum deflexa vocabula, & horum vnum cognitum verbum non multo cum labore multorum poſtmodum verborum, & totius denique ſcripti notitiam reſerare poterit, eoque modo prę̨ter tabularum rationem, vocalium & conſonantium diſcretionem, & alia interpretatio laborem adimere poterit. Non parum inſuper expediet, nuncium autoris, vel periti notarij manu perſcriptum eſſe: nam ſi vel interceptus perperam tranſcriptus, vel ab aliquo, qui notandi rationem ignorauerit profectus ſit, facilè fiet, vt turbato ſcripto omnis interpretandi via obſtruatur, ſiquidem ſi characteres omiſſi ſint, vel tranſpoſiti, vel commutati, puncta præterea non ritè diſpoſita, vel commutata, vel relicta verborum interualla, vel eorum partes, interpoſitis ſpacijs diſcretæ, vel alio quouis modo, dolus permutatus, interpretem is non parum perturbabit, vt interdum facilè decipiat. Vt igitur rem paucis colligam, idiomatis ſcripti, ſcribentis, & eius ad quem ſcribitur, & materiæ de qua agitur notitiam, & emendatam ſcripturam ad interpretationem non parum poſſe adiuuare dicimus, licet ea, vt dictum eſt, non ſint omnino neceſſaria, ſed ad commodum maximè conferre. Sunt & alia, quæ etiam interpretem pręſtaret agnoſcere, quæ ne ſermo prolixior ſit omittimus.

CAPVT III.

Diſtincta literarum nomina, quibus ſæpenumero ſuis oportunè locis vti debemus.

PRIMVM itaque literarum diſcrimina ſtatuemus, & noua quædam ijs indita nomina declarabimus, quibus ſæpe in ſcriptis perſcrutandis vtemur, cum enim noua

essent, quæ scribenda erant, nouis etiam vocabulis appellanda esse visa sunt: hæc tamen obiter percurremus, nam de literis subtilius disputare, alterius esset facultatis & temporis, ne de furtiuis literarum notis interpretandis præcepta tradens, grammaticam videar profiteri. De literis tractaturi: Literam compositæ vocis partem minimam vocabimus, vt A, B, C. Nec me aliquis incuset, si literæ vocabulo interdum pro elemento abutar, cum illud apud vetustissimos rei grammaticæ scriptores vsitatum videam, & indifferenter positum: Vnde dari mihi volo, vt literam & elementum, cum sæpe in dicendo res significanda occurrat, vtroq; modo dicere liceat, vt itaque, vnde digressus sum redeam: Literæ, quibus in scribendo vtimur sunt vna & viginti. A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z. Sed H potius aspirationis nota est, quàm litera. Reijcimus K à prioribus & nostris iamdudum relegatum, nam vt Diomedes ait, vti superuacua vtimur, & in scribendis tantum Kalendis vetustissimos latinos vsos comperio, eam Saulius magister primus romanis literis adiecit, vt in sono duarum literarum H & Q discretionem faceret, quod si nonnullorum sententiæ fides habenda est, nullus apud nos vsus esse debet, cum in latinis dictionibus omnino careamus, quod si eam græcorum verborum vsus interdum admittit, eam satius est græcis literis annotari. Q. nonnulli eximunt numeró literarum, eaq; de causa vtendum censent, quod sequens V ostendat, ante aliam vocalem in eadem syllaba positam. Græcum quoq; Y è nostris expungimus cum satis sit notarijs eius sonũ expleri per I: sonus enim vtriq; characteri communis est. X & Z ideò ponimus, quod apud latinos illud, hoc apud vulgares frequentioris vsus esse solet, nos quia de vtroq; sermone verba facimus, eorum duximus meminisse debere. Sed his, cæterisque grammaticorum controuersijs, si quæ sunt reiectis, quia videntur ad suscepti operis propositum parum pertinere, ad expli-

explicandam noſtrarum literarum partitionem veniamus. Literarum itaq; numerum primùm in conſonantes & vocales diuidimus: Vocales quinq; ſunt, A,E,I,O,V, quæ ſic dicuntur, quod plenam, abſolutamque vocem habeant, reliquæ vero omnes conſonantes ita dictæ, quod cum vocalibus ſonent, ac per ſe nequeant voces proferre. Has rurſus omnes excepta Z in ſemiuocales & mutas diuidemus: Semiuocales ſunt ſeptem F L M N R S X, hæ omnes à vocali incipiunt, & in ſe terminantur, ſed vt pleriſque latinorum placuit, F muta potius, quàm ſemiuocalis eſt: id noſtra parum referre iudico. Mutæ autem, quæ à ſe incipientes in vocales terminantur, ſunt ſeptem B C D G P Q T, & dicuntur mutæ, quod exiguam vocem habeant, & mutorum ſonum videantur imitari. E ſemiuocalibus liquidæ ſunt quatuor L M N R. ſed de his hactenus. Nunc autem ad rem redeamus: Conſonãtum aliquæ geminantur, aliquę ſimplices ponuntur, quæ in ſyllabarum nexu ſibi ſuccedere poſſunt, hæ ſunt, B C D F G L M N P R S T & Z, ſed vltima in vulgari ſermone geminatur. Quæ ſibi non ſuccedunt H Q X ſunt. Rurſus conſonantium aliquæ in finibus, aliquæ verò in initijs & medijs. Finales hæ B C D L M N R S T X eſſe cum vocalibus, reliquæ reliquis locis conſtitui poſſunt. Aliam præterea conſonantum diuiſionem aſſignando, in duas partes diuidemus, Videlicet in frequentes & raras, harum tamen aliquæ magis & minus frequentes, ſic magis & minus raræ ſunt. Frequentes nominamus, quod frequentius, raras verò quod parcius in ſcriptis ſoleant euenire. Frequentes ſunt C F M N, frequentiores L R S T, raræ D G H P, rariſſimæ B Q X Z. Sed ne me aliquis dictis carpat, quod rariſſimas eas vocauerim, quæ crebrius aliquo in ſcripto interueniunt, vel ex aduerſo. Literas frequentiores & rariores eſſe dicam, vel ſui natura, vel aliunde. Ex ſui natura cum plerunq; vel raro in ſcripto ſoleant occurrere. Extrinſecus

verò

verò cum aliquis continetur ſermo in epiſtola, vtpote de AMORE, vbi AFFECTVS, AFFECTIO, VAV, HEV, & ijs ſimilia repeti oportet, etenim ſi id euenit, non ex hoc F & H frequentiſſimas eſſe colligetur, ſermo enim in epiſtola contentus aliquando frequentiſſimas rariſſimas, & rariſſimas frequentiſſimas faciet. D rara eſſe ſolet, & interdum ſæpe in ſcripto repetitur, vt in

Diues Druſe dabis domibus donaria diuum.

quemadmodum T in vulgatis verſibus.

O Tite, tute tali tibi tanta tiranne tuliſti.
Et tuba terribili tonitru taratantara truſit.

Sed quoniam ſatis elementorum tractationi fortaſſe tribuimus, nunc reliqua, quæ ad commodè interpretandum ſpectant proſequamur.

CAPVT. IIII.

Simplex commutatæ figuræ modus quomodo deprehendatur.

DVPLEX occultandi ſcripti genus eſſe proximo volumine indicauimus, alterum quod adhibita diligentia, & certa ratione poteſt interpretari, alterum quod Apolline ſolum ænigmatum autore, ne dicam Deo opt. max. interprete videntur indigere. Quare hac parte intermiſſa, illam proſequamur. Rationem autem, quæ in tranſponendis characteribus conſiſtit, non eſſet inoportunum prætermittere, tum quia ijs, qui ſe ex alicuius operis præceptionibus in alijs ſcripturæ inuolucris exercuerint, facilior videtur, quàm vt demonſtratione opus ſit, tum etiam quia in libera hominum tranſponendi ſcripti voluntate minimè certa ratio tradi poſſet. Verùm ne rem omnino intactam relinquamus, id ſolum admonuiſſe ſatis erit, vt primùm experiatur, an eo dolo charta contecta ſit. Characterum itaq; contextus

per omnem ordinem requiratur, modo in tertijs, modo in quartis quibusq; literis, vel alio ordine, modo à dextro in sinistrum, modo à sinistro in dextrum, modo in secunda linea, modo in tertia & quarta, vel aliter, modo in versuum initio, modo in fine (quemadmodum alio volumine suo loco significatum est) donec vnius tantum verbi notitia eruatur, quod vbi feliciter tentatum videbitur, pari ratione & ordine seruato, si ciusmodi solus sit, in cæterum procedi poterit. Hæc ad eam fraudem detegendam talis occulti scripti satis esse videntur, proximum est vt de agnoscenda simplici permutati characteris occultatione modos præbeamus. Notarum itaq; numerus, series, seu contextus, scripti partes discretæ, & characteres in fine collocati iudicia prebæbunt. Characteres itaq; diuersi primum distinctè numerabuntur, eos non plures viginti vno, vel vt summum duobus & viginti esse oportet, nam si plures sint dolus erit obscurior, & adiectitios & ociosos esse cognoscemus, minor numerus diffiniri non potest, siquidé notarius obscuritatis causa facilè in scripto potest paucioribus vti literis. Ijs prętermissis, quas rariores & minus crebras esse diximus; tum literarum contextum obseruabimus, quę pauciores characterum formę quinariũ non excedentes, crebrius interueniant, ita vt nulla sit dictio, in qua vnus ex illis character non incidat: Scripti præterea discretio huius generis esse poterit admonere, dum scripti partes disiunguntur, vbi recte ne, an perperam illæ discretæ sint, finalium literarum numerus indicabit, quas proximo capite recensuimus, nam si eiusmodi literæ scriptum terminantes plures erunt, quàm dictum est, argumentum alterius immixtæ fraudis habebimus. Verùm quia characteres pauciores esse posse diximus, operępretium est videre, si numerus diminutus sit, quænam literæ adéptę sint, ratio itaq; hęc est. Si literæ vna, & viginti sint (vt à maiori numero fiat detractio) Y fuisse sublatã agnoscemus, si viginti X, si vndeuiginti Z, si duodeuiginti Q, si decem

& sep-

& septem B, si sexdecim G, sic & de reliquis seruato literarum ordine, quas vel minus, vel magis raras apellauimus, vt altera alteri succedat. Verùm ne quis interdum frustrare tentata me in hoc ipso fortasse vanum appellet, hoc quemlibet admonitum volo, me de re tam implicata, præsertim autorem, qui neminem habuerim, quem sequi potuerim, præceptiones eas tradidisse, quæ & plerunq; sic soleant euenire, & sic natura esse demonstrentur: vnde res ex coniecturis ducenda fuit, alioquin non inficior fieri, vt interdum res aliter, quàm eæ præceptiones admonent possit euenire, verùm in nihilo vanũ deprehendi, diuini potius, quàm humani esset ingenij. Hoc nolui prætermissum, rem de cætero plerunq; sic se habere benignus lector intelligat.

CAPVT. V.

Consonantes quot modis in simplici permutati characteris scripto à vocalibus dignoscantur.

QVEMADMODVM igitur pueris, vt legere discant elementa primum dignosci oportet, mox syllabas connecti, deinde verba colligi: pari ordinis ratione interpretem procedere necesse est, quare oportunum erit à præmissis, hoc est à consonantium, & vocalium inuestigatione ad earum potestatem indagandam pertransire, vt vbinam eas inquiri oporteat ostendam, at quia contexta & par vtriusque inuestigandi ratio est, altero enim cognito, statim alterum innotescit, ideo earum inter se discrimen primùm visum est hoc capite compræhendere. Accurata itaq; debemus diligentia circa hæc insistere, vt recte scrutari & secernere discamus, omnẽ enim de hac re pręceptionẽ super his cõstituimus, totaq; nostra hic innititur cognitio, vt si in his initio hallucinamur, statim in ipso limine cogamur deficere, tũ postmodum errore excrescẽte, vt de implicata interpretandi

ratione omnino desperandum, vel in ea maximè elaborandũ sit, error enim, qui initio fit, deterior, quàm qui in progressu esse solet, diligentius ergo interpres rem initio perpendat. Sed earum distinguendi rationes plures sunt. Nemini itaq; dubium est literarum ex notis vocalium & consonantium constare, sicque consonantes vocalibus inniti, vt literarum nexus aliter effici non possit, nam sicut membra absq; neruis nequeunt adsistere, pari modo sine vocalibus consonantes constare non possunt, vocales enim spiritus vim obtinent, & consonantibus sonum impertiũt, cum ergo ita socientur, si alteras nouerimus, alteras enim statim cognosci oportebit. Prima igitur ratio est, vt toto orationis ambitu, literæ, quæ frequentissimæ occurrant videantur, quæ si numero quinq; sint obseruemus, & sic frequentes erunt, vt nulla dictio sit, in qua magis, vel minus crebro pro literarum numero reponantur, eiusmodi notas vocales esse cognoscemus. Cæterum positionis ordo erit, vt vel syllabam præcedant, vel primam literam sequantur, vel secundæ succedant, vel tertiæ, rarissime & ferè nunquam quartę, vt fit in ERICHTONIVS & ABSTRVSVS, quod si sermo vulgaris, & Italicus erit, nouissimos dictionum characteres, præsertim in soluta oratione, vocales esse admonebimur. Possumus & alia ratione eas literas venari: nempe si ea quæsiuerimus elementa, quæ rarissimè in scripto reponuntur, quas vix tertio, vel quarto quoq; versu repetitas offendemus, eas consonantes has Q X Z esse cognoscemus, eæ enim quoties obuiauerint, vocalium sequelam nunciabunt: Hoc etiam plerunq; H pręstabit, quo fiet, vt ex harum ductu, illarum sequelã nanciscamur, vel è conuerso. Tertius modus erit, vt disiunctos & singulares characteres obseruemus, qui dictionem constituant, eos enim vocales has A E I O esse necesse est, quæ quatuor erunt, vt fit in latino sermone in A' IOVE PRINCIPIVM, in E' PATRIA EXTORREM, in I SEQVERE ITALIAM,

LIAM, & in O' VTINAM. Quartus erit, vt aduertamus an eædem characterum formæ dictiones vel inchoēt, vel terminēt, eas enim proculdubio vocales esse dicemus: nunq̄ enim fit, vt dictio à geminis ijsdem consonantibus inchoetur, vel in easdem geminatas desinat: vt fit in VVLTVS, & IIDEM, & IVDICII, & EOO, & huiusmodi alijs. Quod verò in dictione VVLTVS vtramq; VV vocalem appellamus, velim lector intelligat (vt sæpius dictum est) à nobis huius disciplinæ causa orthographiam contemni, neq; enim, quamuis alio ea litera fungatur munere, curamus propterea nomen permutare. Sed hinc germanicum idioma, & barbara alia excludi censemus, in quibus fit interdum, vt eædem consonantes dictionis initium faciant & finem. Ad hæc quinta ratio accedit, vt si in media dictione geminatas literas coniungi videbimus, inde præcedentem, & subsequentem characterem vocales esse colligamus, quod ferè nunquam decipiet, vt fit in ACCOMMODO, & OCCVRRO: Infirmatur aliquando regula sequente H, L, & R, vt fit in BACCHVS, & AGGLVTINO, & ATTRITVS, sed hoc raró euenit. Poterunt tamen geminati & simul positi characteres vocales esse, quod ex præcedentibus, vel subsequentibus non erit difficilè deprehendi, vt fit in CONIICIO & DEESSE, & sic literas vtrinq; positas consonantes esse deprehendemus. Hoc tamen nouissime præstabit inter duas similes characterum formas dissimilem vnā inspicere, fit etenim plerunq;, vt similes vtrinq; positæ, vocales sint, vt in MISERERE, licet interdum etiam character dissimilis interpositus vocalis sit, vt IVIMVS. Frustratur tamen etiamnum regula, fitque vt tres characteres consonantes sint, vt in INITE, hoc tamen rarius euenit. Vnde regula minimè contemnenda est, tametsi incidat, vt aliquando locum non habeat, nullæ enim ferè de re aliqua præceptiones afferri possunt, quæ interdum non frustrentur, neque generalia per particularia debent infirmari, sufficit

V 3 nanque

nanque vt multo frequentius præſtent, quàm decipiant: quod etiam de cætero ſentiendum eſt.

Capvt VI.

Quot modis diſtinctas conſonantium poteſtates venari poſſimus.

Constitvto duplici literarum diſcrimine, & vocalibus à conſonantibus diſcretis, ſequitur vt diſtinctas earum poteſtates aucupemur, ſed id ipſum primùm in conſonantibus quæremus, tum quia conſonans plerunque vocali præponi ſolet, quod quaſi natura videtur præcedere, tum quia ex vna conſonante alterius & conſonantis & vocalis notitiam vt plurimum, eius natura edocente, aucupamur, quod ex vocalibus conſequi non poſſumus, quemadmodum enim aliquam conſonantem certa vocalis neceſſario ſequitur, & poſito conſonantium numero poterit vnaquæque diffiniri, obſeruatus enim earum literarum ordo in ſyllaba, non parum adiuuabit, non fiet pari modo, vt vocalis certa, conſonantum, quæ præcedunt, vel ſubſequuntur nobis poſſit notitiam diſtinguere, vt igitur ad inſtitutum accedamus, plures ad hanc rem poterunt præceptiones adiuuare. Primùm itaque characterum figuras obſeruari conueniet, quę frequentiores, quęque minus frequentes in ſcripto apponantur non ignorare, ſingularum repetitam poſitionem numero indicante, tum admiſſo literarum ordine, quemadmodum magis vel minus crebro ſolent plerunque ex ſui natura ſcripto interuenire, ſingulæ figuræ diſtinguentur, de quibus licet ſuperius facta ſit mentio, non grauabor tamen eas literas iuxta ſeriem rurſus apponere. Ordo igitur ſe habet huiuſmodi. S T R L M N C F P G H D B Q Z X, quarum vnaquæque quanto præcedit, tanto frequentior eſt. Non inficior tamen ſecus poſſe euenire,

eaque

eaque de causa plures rationes afferuntur, vt si vna regula frustretur, aliæ non decipiant, & aliæ alias substentent, quare omnes, si erit necesse tentari conueniet: huius rei fidem faciunt typographi, qui singulorum elementorum typos pro cuiusque vsu graduatim magis & minus frequenti, plures & pauciores habent, quod eorum elementorum vsus magis & minus crebro soleat interuenire. Huiusmodi præceptiones remotiores sunt, quàm vt certa literarum cognitio haberi possit, nunc ad magis propinquiores proximum est accedere. Succedit itaque ex consonantium numero tum in initijs, & finibus verborum, tum in ijs medijs, quæ vnaquæq; sit cognoscendi modus. Sed vt hoc in initijs primum exigatur, hæc erit obseruatio. Dictionis principio, vt summum quatuor consonantes cohærebunt, vt accidit in PHTHISI, PHTHONGO, SPHRAGRIDE & similibus, minor numerus non perscribitur, nam tres, duæ, & vna tantum potest vocalem præcedere. Si quatuor itaque vocalem antecedant, plerumque fit, vt duplicem, id est secundum & quartum locum index aspirationis sortiatur, nam & illa interdum posita semel, allibi collocatur, vt fit in SPHRAGRIDE, ea enim interueniente, literarum numerus augetur, cum scripturæ nihil præter sonum, quasi furtim præbeat. Sed crebrius dictionum principijs tres consonantes solent cohærere, quarum vt cuiusque potestatem venemur, hic modus obseruabitur: Earum primam ex his vnam esse necesse est C P S T, harum enim consonantium natura duas alias subsequi permittit, quarum altera si erit aspiratio, vel prius, vel posterius apponitur, vt in CHLAMIS, PHRASIS, THORNVS, & PHTOLOMÆVS euenit, at S nullam patitur aspirationem statim subsequi, vt in SPHÆRA, quod in eo numero nulla fuerit aspiratio, tum primam S esse necesse est, hæc enim semiuocalis patitur mutam primum deinde

deinde liquidam ſubſequi, ex mutis verò vnam ex his euenire neceſſe eſt, B C G, vt SCLOPVS & STRAGES, verùm de B & G latinum exemplum non habetur ex præcipuis duobus liquidis, vt L vel R, vt SCRIBO, STRABO & id genus reliqua, è conſonantibus verò hæ ſolæ C P T R ſtatim recipiunt aſpirationem, ratio eſt, quod cæterarum natura aſperitatem non ferat, quod ſi duas conſonantes verborum initia admiſerit, ex his ſingulas primas eſſe oportet B C D F G P R S T, ſecundas verò L H R, ſed earum nexus talis erit. B poteſt L & R admittere, vt BLASIVS & BRACHIVM. C omnes ſimul, vt CLARVS, CHRISIS & CREDO, D ſolum R accipiet, vt DRACO. F L & R, vt FLVMEN, FRANGO. Eaſdem G aſſumet, vt GLISCO & GRATIA. P omnes, vt PLVS, PHISIS, & PROBVS. R tantum H excipiet, vt RHENVS. T H & R accipiet, vt THAIS, & TRASO. S verò ſoli aliæ plerunq; conſonantes ſupponuntur, vt T C F & P, vt STATVA, SCIPIO, SPHINX. De F latinum exemplum afferri nullum poteſt, ſed eo ſic vernaculi vtuntur. Solent illæ interdum & aliter connecti, vt B cum D quemadmodum eſt BDELLIVM, & C cum T vt CTESIAS, M cum N, vt MNESTEVS, G cum N vt GNARVS, C cum N vt CNEVS, ſed huiuſmodi verborum nexus & ſi qui ſunt id genus alij rarius indicunt. De ſimplici coſonante conuenit dicere omnes poſſe vocalem ſtatim præcedere. G latinus ſermo V, quæ præit vocali non patitur ſubſequi, quare VIDO, VERINVS, VALTERIVS, pro GVIDO GVERINVS, & GVALTERIVS dicitur, quod in patrio ſermone non ſeruatur. G apud latinos aſpirationem non recipit, ſed apud vulgares non excludit. D aſpirationem nunquam patitur ſubſequi. De conſonantibus dictiones inchoantibus ſatis, nunc de alijs quæ in medijs ſolent occurrere. In media dictione poſſunt quatuor ſimul eſſe conſonantes, quod

quod euenit, vel aſpiratione, vel liquida, vt fit in ERICHTONIVS & ABSTRVSVS. Si verò ternæ fuerint, quod crebrius euenit, primas aut has S & M ſemiuocales eſſe oportet, aut omnes mutas, quod ſi M fuerit, tum H ſequi neceſſe eſt, ſi S eas, quas neceſſario ſuccedere ſuperius diximus: idem & de mutis etiam dicendum eſt, ſed hoc erit, ſi eas conſonantes ſyllaba ſimul coire patiatur, alioquin illæ erunt, quæ coniugi non poſſunt, quemadmodum B C, & ex aduerſo conſonantes, quæ intra dictionem in ſyllaba coeunt, eas eſſe cognoſcimus, quæ poſſunt & initio ſyllabam conficere. Prima igitur geminatarum conſonantium cognitio ſe offert, omnes eſſe poterunt exceptis his H Q X & Z, ſed hæc poſtrema in materna ſermone geminatur, verùm ſi geminatas alia conſonans conſequetur, illam vel alteram ex duobus liquidis L & R, vel aſpirationem eſſe oportet, vt fit in AGGLVTINO, AGGREGO, & BACCHVS. Terminare verò dictiones tres conſonantes poſſunt R B S, & R P S, vt VRBS, & STIRPS, ſed has tantum dictiones eſſe comperimus. Crebrius duæ vt S T, N T, N S, & R S, quemadmodum fit in EST, AMANT, AMANS, & ARS, raro in P S, B S, N X, vt STIRPS, SCOBS, SPHINX. Finales verò literę vt dignoſcantur, hę apud latinos crebriores eſſe ſolent D M N R S T, in has etiam nonnunquam deſinunt B C L X. De vocalibus nihil dicimus, nam omnes ferè dictiones in eis terminantur. In H terminantes dictiones duæ ſuppetunt latinis AH, & VAH, quæ detracto A ſuperſunt de AHA, VAHA. Vulgares tamen noſtri in vocales plerunq; dictiones terminant, finales verò conſonantes paucas habent R L T H. Poſſunt & aliæ de agnoſcendis primis, medijs, & extremis dictionum literis obſeruationes tradi, ſed eas tum breuitatis cauſa, tum etiam quia hoc ipſum grammaticæ potius, quàm noſtrę tractationis eſt, omittimus. Hæc licet non nullis leuia, & parui momenti videri

possint, tamen quia à nostro munere nequaquam abhorrere visa sunt; non duximus omittenda.

Capvt VII.

Quot modis singulas vocalium potestates aucupemur.

Distincta in hunc modum consonantium notitia, sequitur mox vt sic vocales cognoscantur: huius rei modi aliquot afferri possunt. Primus itaque est, vt inde initium, vnde ante in consonantibus auspicemur: Si earundem figurarum repetitio obseruetur, quæ crebrius, quęque minus crebro in scripto reponantur, illæ ordine sic se habent, vt E frequentissima sit, I mox minus frequens, hac rursus rarior O, sic & hac minus frequens A, & V postea omnium rarissima. Primæ verò binæ in scripti repetitione tam quasi cognatæ sunt, vt vix possint diffiniri vtra crebrior soleat interuenire, idem & de binis alijs O & A rectè affirmabitur, quod obseruatis singulis in libris dictionibus, edifcitur, licet interdum res aliter contingat, nos enim de eo quod frequentius est, non quod & aliter interdum fit, loquimur. Hoc primum indicio habito, alia deinde obserri oportebit, vt si duæ similes vocales inchoent, & terminent, vtramq; I I esse cognoscamus, vt pluralitatem pronominis, quod est I s innuat, quod si verbi initio eædem figurę sint appositæ, ambas vel I, vel V esse censebimus, vt est in Vvltvs, & Iidem, cuius rei certitudinis succedentium mox characterum poterit obseruatio confirmare. Duplex enim O O solum in dictione Oonæ (insulæ in Semptentrionali oceano positæ) reperitur. Eiusdem raritatis erit verbum inuenire, quod à triplici vocali initium sumet, hoc enim nescio an in aliquo vocabulo, quàm in eo, quod est Vvvla, reperi-

reperitur. Hanc præterea vocalem esse cognosces, si eam rariorem vniuerso scripto literam sequi conspexeris, quàm Q esse admoneri possumus, illi enim semper solent succedere. Plures ad hæc coniecturæ afferri possunt, sed eas prætermittere tam parui refert, quàm conuenit breuitatem sequi, neq; enim interpretanti obseruare omnia, quæ de his dicta sunt erit necessarium, siquidem nimis molestum foret ad hęc cuncta experiri, vt satius esset in ambiguitate remanere, quàm in tanto labore tam anxiè torqueri, ex paucis enim huiusmodi obseruationibus, facilè fiet, vt nonnullæ cognitæ literæ, cæterarum nobis (quemadmodum alibi dictum est) sine regulis cognitionem trahant, quare omnis labor circa initia versabitur. Verùm nec adeo vni regulæ ad literæ cognitionem fidendum est, vt non debeamus experiri, an ex alijs eius certitudo confirmetur, alioquin parum fuisset profuturum multas ad id præceptiones tradere, nisi visum esset commodius vnam alterius nixu substentari, & vnius certitudinem debere alterius experimento confirmari.

CAPVT. VIII.

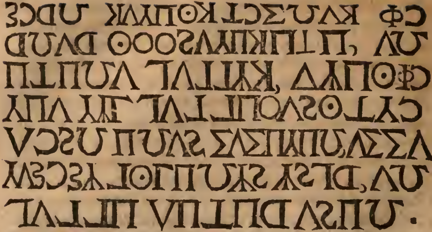
Quomodo traditis regulis vti conueniat, tum de eo exemplum

NVNC quemadmodum ijs regulis vti conueniat, operepretium est indicare, quod non modo superfluum non videtur, verùm etiam maximè vtile, imo verò interdum maximè necessarium; parum enim esset quempiam pręcepta artis, & instrumenta habere, nisi eorum etiam vsum percalleat, neq; dubium est eum, qui alicuius rei futurus est artifex, si alium artificem operantem videat, multo facilius ea, quę didicit oculorum sensu, quàm ante auditu, & mentis agitatione percepturum, cum certior rerum notitia ex oculis, quàm

aliundè haberi possit, nam & certiora sunt ea, quæ per praxiin, quàm quæ per præcepta, & canones tantum ediscuntur. Sed vt ad propositum accedamus. Primum ex regulis, quas tradidimus, ecquid huius generis an alterius obscure scriptum sit, diligenter interpres obseruabit, quod vbi cognitum sit, ad hoc genus pertinere, elementa primum singula distinguet, & suam cuiq; characteri potestatem suppositis veris literarum formis substituet, quod rectè ne an perperam effectum sit, experimentum indicabit, aut etiam in eadem potestate integros & perfectos verborum sensus characteres explebunt, aut imperfectos corruptos & nihil prorsus significantes reddent, quod si ea cura minus dexterè videbitur cessisse, iudicium in artis locum succedet, res coniecturis agenda, & in ijs est multum elaborandum, tentabitur an in paucis modo his, modo illis, nunc permutata potestate, nunc restituta res possit videri voto cedere. Si adhuc res animo non responderit, quærentur verba, in quibus vel nulli sint ijdem characteres, vel paucissimi, vt aliorum mox experimentum fiat, donec possit videri, an ex ijs aliqui opinioni conueniant, si ne hoc quidem proderit, dictiones tum paucissimis conflatæ literis eligentur, vti quas vel vna solum perficiat, vel duæ, tresûe, aut ad summum quatuor, siquidem quæ huiusmodi sunt, inter paucas numerantur, & minor proinde labor erit ad certitudinem non multum vagari: cuius rei gratia nos tabulas confecimus, vt quoties opus sit, ea de causa quilibet ad eas possit recurrere, sic enim facile erit verba, si qua huiusmodi scripto reponantur intelligi; vnde characteribus primum aliquot cognitis, non difficile quis poterit aliorum mox notitiam consequi. Sed si ex aduerso prima frónte iudicium videbitur voto cessisse, vt non obscuro argumento sciri possit, ecquid veras notarum potestates fuerit venatus, ex antecedentibus vel consequentibus certitudinem nanciscetur, nam si laborem euentus minimè

nimè ſit fruſtratus, hoc integer & congruus verborum ſenſus indicabit, ipſa verò cognitorum characterum iunctura, reliquorum ſubinde poterit paulatim notitiam ingerere, qua in re minime labor fugiendus eſt, ſed res tandiu tentanda, modo vt diximus literarum poteſtate permutata, modo reſtituta, donec quod clauſum ſe ſponte paulatim aperiat. Verùm ad hæc non parum afferet luminis, ſi eorum, quæ circa rem ſunt, quæque prius ab interprete ſciri diximus præſtare, cognitio acceſſerit. Initio igitur antequàm ad ſcriptum veniatur, nonnulla ex coniecturis nanciſci licebit: Veluti quia de manu militis, ab exploratibus epiſtola eſt intercepta, de re bellica inde tractatum eſſe arguetur, vnde veriſimile eſt B E L L I nomen non eſſe prætermiſſum & exinde quatuor eius verbi literas, ſiue ex quinque, ſiue ſex, ſiue pluribus ea dictio conflata ſit, non deeſſe, ſi idioma latinum eſſe cognoſcetur: nam ſi vernaculum illud ſit, proprj verbi literas perquiri oportet, atqui ad hoc ſcripti prius rationem haberi eſt neceſſe, nam ſi illud ad hoc genus petinebit, verbum illud ſi erit, facillime poterit obuiare, ſi verò alijs dolis inuolutum ſit, maior ad inueniendum erit labor, & rem aliter, atque aliter pro ſcripti genere tentare oportebit. Sed vt dicta facilius intelligantur, exemplum adijciam: nam vt in declarationibus efficacaciſſimum eſt, ita in diſciplinis ad diſcendum aptiſſimum videtur, quod ſic præcepta quaſi experimento comprobentur, multa enim inſtantia iudicio, vel ſtatim ſæpe decernuntur, quàm vel difficile eſt ante caſum à magiſtro diffiniri, ne dum à diſcentibus percepi.

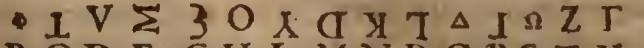
Id obſcurè igitur ſcriptum erit.

Primum itaque variati characteres, quod non plures viginti conſpiciuntur, crebrior prætereа quinq; characterum repetitio, quæ vocalium præbet indicium, finales etiam literæ, quę pręſcriptum numerum non excedunt, diſtincta tum partium ſeries, & cætera demum, quæ ad huiuſmodi ſcriptum ſpectant, ſimplex permutati characteres genus eſſe non ambiguis admonet coniecturis, idioma verò latinum eſſe ex finalium literarum numero deprehenditur: quia verò magnates ab epiſtolis in arduis præſertim negotijs notarios ſcripturæ peritiſſimos habent, ſperandum eſt proinde orthographiæ rationem minimè fuiſſe prætermiſſam: Cæterum antequam ad elementorum notitiam veniatur, tentari poteſt ex ipſa materia an aliquod recte ſcripti verbum poſſit intelligi, vt ea ratione aliqua inde literarum notitia deueniat. Quoniam itaque (vt dictum eſt) conijci poteſt de bello agi, quod epiſtola vel belli tempore, vel à milite intercepta ſit, vel alia id ratione cognoſcatur, proinde non erit admodum difficilè perquirenti aliquo ſcripti loco eius verbi ſex literas inuenire, prodente hoc præſertim geminatæ literæ, quæ oportuno loco collocantur indicio, eoque modo ex ipſa materia priuſquam ex ſcripto trium primo figurarum, quaſi

certam

certam notitiam deprehendi: nam de ijs non dum prima fronte satis poterit constare, nisi ex consequentium positione certius notitia confirmatur. His itaque in vniuersum cognitis superest rem ipsam proprius attingere, vt singulorum elementorum potestas dignoscatur. Vocales igitur primum in medijs dictionibus, & interdum in earum finibus quæsiturus (latinus enim sermo in terminationibus potest decipere) has figuras quia crebrerrimæ repetuntur, ↄ Λ Π ⊙ λ vocales esse conijciet. Huc accedit, quod rationibus eædem raris characteribus, quoties occurrunt videntur adhærere, nec obstat, licet interdum etiam illis nonnullæ consonantes proximè possint sociari, nam de eo potius iudicandum est, quod frequentius euenit, quàm quod rarius, hoc etiam præstat, quod proximè generatos characteres ex vtroq; latere cernuntur assistere, sunt & alia, si qua ad rem spectant, quarum illæ inditijs prodantur, vnde colligi licet, eas non nisi vocales esse: cum per omnes simul regulas de illis opinio confirmetur. Vocalibus in hunc modum à consonantibus discretis, proximum est sua singulis munera assignare. Sed vt hoc in consonantibus primum (vt dictum est) oportunius exigatur, duplici ratione perfici potest, repetitione,& plurium coniunctione, tum in extremis verborum partibus, tum etiam in ijs medijs, si repetitionem sequimur, hoc modo qualemcunq; earum distinctionem nanciscemur.

B C D F G H L M N P Q R S T X

Posset tamen etiam èdocente regula aliter, atq; aliter singulorum potestas diffiniri, quamuis ne satis quidem tantum sit illis fidem habere, solet enim sæpe decipere, quemadmodū & hoc loco indicabitur: verum ne hoc ignoretur, quonā pacto aliter possit potestas variari, earum repetitio obseruabitur,

quæq;

quæq; toties indifferenter repetentur, vna pro alia ſumi poterit, potior tamen ſemper maioris, quàm minoris frequentiæ, niſi aliter experimentum demonſtret, rationem haberi conueniet, quod nobis tradendi exempli gratia, alioquin quatenus magis placet, regulæ fides habenda eſt. Ad huius diſtributionis exemplar interpres poſſet ſuam etiam aliter variare, ſed eam diſtinctionem ſi vlterius progredimur, poſterioribus regulis in aliquibus videbimus infirmari, exinde itaq; experimentum inituro oportunum erit primum ad faciliores obſeruationes recurrere, vt ſi per eas ſatis poſſit proficere, maiorem laborem effugiat. Quoniam itaq; dictio eſt, quæ quatuor literis conflatur, quarum tres, quæ in fine collocantur, conſonantes ſunt, cum eiuſmodi vnam tantum dictionem, quæ Vrbs eſt agnoſcamus (nam Stirps & ſi totidem habet in fine conſonantes, ſex tamen conſtat literis) eam eſſe oportebit, quemadmodum in tabulis apud dictiones totidem literarum eſt videre, vnde non modo trium conſonantium, quæ in fine ſunt, notitia elicitur, I ɸ ʋ, ſed etiam vocalis ⅄ quæ illas præcedit. Huc accedit, quod ex his literis prima in nona dictione conſonans præit, quæ ſiquidem omnium rariſſima eſt, Q videtur fungi poteſtate, quod magis veriſimile eſt adueniente in ea dictione aliarum eiuſdem verbi literarum notitia, quod vocales ſint, ex quo licet affirmare, characterem, qui quinto loco ponitur, in dictione, in qua Belli nomen ponitur, V poteſtatem habere, vnde etiam concludi licet, vltimum, qui hunc ſequitur, non alium eſſe, quàm M. De prima conſonante, mox per aliam geminatam in quinta dictione iudicium confirmatur, quod alioquin dubium eſſe poſſet, an L poteſtate fungeretur, nam certum eſt vocalem ibi non eſſe. De alia mox conſonanti, B iudicium confirmatur verbo, quo Belli nomen notatum coniecimus, in quo etiam de L notam talem I vidimus. Quod verò dictio eſt, quæ tribus literis conflatur,

tur, quarum postrema ſcripto rariſſima, cum ſemel tantum incidat ſuccedit vocali, quam hucuſq; V eſſe deprehendimus, dubius eſſe non debet nouiſſimam X eſſe, nam quæ inter rariſſimas eſt, aut H, aut Q, aut X, aut Z eſſe exiſtimatur, atqui Q primum & Z è numero eximuntur, quia nunquam in fine verbi collocantur. H præterea non eſſe ex literarum ordine deprehendimus, ea enim poteſtas in fine dictionis apud latinos in verbo tantum VAH reperitur, quarum media A eſt, non V: Vnde ſupereſt dicere, non aliam eſſe, quàm X, & primam vel D, vel L, vel N, vt vna ex dictionibus tribus ſit DVX, LVX, NVX: Sed quia vel cognitum eſt de re bellica agi, vel magis conſentaneum de re magni momenti, quàm parui, credibilius erit de DVCE ibi, quàm de NVCE, vel LVCE mentionem factam eſſe. Vnde hactenus colligi licet harum literarum veram notitiam, quarum poteſtatem ſuppoſitis noſtris literarum formis indicabimus.

Ꞁ	⅄	Ʌ	⅃	ꓘ	▵	Ƨ	ʊ	ᗡ	T
B	D	E	L	M	Q	R	S	V	X

Ex his & huiuſmodi alijs coniecturis, habita etiam de cætero, vt commodius fieri poterit conſonantium notitia, & aduocatis ad hoc præſertim tabulis, cum opus erit, mox ad vocalium diſtinctionem tranſitus fiet: nec quicquam referet, non omnibus adhuc conſonantibus cognitis ad vocales deuenire, ex ijs enim aliarum poterit conſonantium elici coniectura, quemadmodum ex conſonantibus etiam vocales cognoſci poſſe ſuperius demonſtratum eſt. Vocales itaq; in hoc ſcripto duplici modo nanciſci licet, repetitione, quod omnibus conuenit, & quod rariſſimam figuram, quæ adhuc Q videtur fungi poteſtate, character ſequitur. Sed de V ſatis vidimus factam fidem, non minus etiam de E poſſet

videri constitisse, sed eas cum alijs prosequemur, vt etiam de illis opinio certior habeatur. Hæc igitur nota ∧ quia omnium crebrerrima est, quod decies octies repetitur I, vel E potest videri, sic & ∏ quia vna minus vice scriptum ingreditur, vtriusque non minus videtur sibi potestatem vendicare vtraq; enim potestas plus minus solet frequenter occurrere, & modo hæc, modo illa (vt dictum est) crebrius interuenire. Mox quia ɔ sexies conspicitur, A potestatem repræsentat, postremo quod ⊙ & ⅄ quinquies tantum recensentur . O. & V, quæ omnium rarissimæ esse solent, potestatem indicant. Hoc singulorum characterum arguit repetitio, nouissimus verò quia rarissimam figuram sequitur, quã adhuc Q esse deprehendimus, etiamnũ de eo quod dictum est, fidem magis auget, quo certius videri potest in verbo, vbi de BELLO fit mentio, dictionem BELLVM positam non BELLIS. Vnde etiam de M litera certior notitia elicitur, quæ & tali figura ɣ designatur, & E vocalis, quæ per eum characterem demonstratur, & in V potestate etiam alibi errorem non esse, & in ea dictione, quæ septimo loco ab vltima locatur, ex eadem vocali initio & calce verbi posita, medium geminatam C esse colligemus, quæ nisi de S nobis constaret, pro ea etiam posset haberi, ex eadem vocali in dictione duarum literarum, quæ sexto loco ab initio ponitur, & quarto à fine reperitur, alteram figuram T necessario esse conijcimus, nam neq; S, neq; X esse ex superioribus licet existimare . Eiusdem præterea vocalis ex cognitarum consonantium indicio secunda se scripti dictio manifestabit, vt MEDIAM proculdubio ibi notatum esse intelligatur, quod vt certius videri posit, dictio, quæ nono ordine collocatur, accedente priorum literarum notitia, tutiorem fidem facit, vt verbum sit, quod causam reddit QVIA. Sed de his vocalibus aliundè etiam poterit constare, vt opinio certius confirmetur. In septima præterea dictione ex cognitis chara-

characteribus facile erit asserere, secundum characterem, qui solus superest, vt verbum intelligatur, non aliam, quàm N potestatem habere, vt dictio perfecta sit I N I T E. Et ex huius inde consonantis notitia in verbo tertio loco posito primam vocalem, nihil præter O esse venari licebit, vt N O C T E M dictionem perficiat, quæ vocalis nouissima primum in ipso scripti limite prima literam de qua ibi tantum restat dubitare P esse, mox quarto loco etiam primam, non aliam, quàm H esse manifestabit. Huius rei opinionem verbum tertio loco positum, quo H O D I E significatur significabit. Quid tertiodecimo loco scriptum sit, eadem ratione facillimum erit affirmare, nam vt integer verbi sensus sit, primus character non aliam, quàm F potest habere potestatem, vt F O R T I T E R verbum innuat, cuius opinionis penultimum verbum fidem faciet, quo finis significatur. Superest demum ex toto scripto eius tantum characteris O potestatem venari, qui in quinta dictione geminatus, non alterius potestatis iudicium præbet, quàm G, vt A G G R E D I M I N I verbum significetur, quod in alio verbo B E L L I G E R A N D O confirmatur, vbi neq; alia functione potest sensum perficere. Ex his omnibus coniecturis singulis characteribus licet sua munera ad exemplum subscribere, illudque ob oculos ponere, vt interpretando ad eius iudicium recurratur, sic res statim non infœliciter cedet: & se totum occultè scriptum reserabit. Experimento liquet laboris summam, vel in vnius tantum characteris notitia versari, nam ex vno cognito, plurium inde facilè trahitur cognitio, & mox ex pluribus facillimum est occultas omnium potestates eruere, siquidem aliæ ex alijs cognoscuntur, nec minus aliarum notitia ex alijs dependet, quàm in cathena anuli, in qua mutuò connectuntur, vt si anulum quis permoueat, reliqui statim proximi moueantur, quare ad huiusmodi exemplar reliqua id genus scripta cõuenit interpretari. Vnum verò illud restat dicere, quæ de hoc

ſcripti genere obſeruationes traditæ ſunt,eas etiam ad ſequẽtia in aſſignandis characterum poteſtatibus debere accommodari.

CAPVT. IX

Quomodo continuati ſcripti partes dirimantur.

SEQVITVR vt à ſimplici ſcripto ad continuatum tranſeamus, vt ordo ſecundi libri ſeruetur, de quo vt in proximo factum eſt, quemadmodum primum eius partes dirimantur tradi debere rationem oportunam videtur, nam de eo cognoſcendo nihil eſt quod dicam, ipſi enim oculi ſatis hoc per ſe indicabunt, vt non alio magiſtro opus ſit, nempe ſi ſcriptum nuſquam, vel nullis interuallis, vel inciſis membris, periodis, alijſque lineolis, ſed tantum verſibus ſeiungatur, quod ſi quando euenit, hoc ſcripti genus proculdubio eſſe cenſebitur, res clarior eſt, quàm vt vel exemplo videatur indigere, ſed iam quot, quibuſque modis dolus hic auferri poſſit, & ſcriptum detegi ſupereſt indicare. Prima ratio videtur, vt aliquæ ex his dictiones IN, ET, VT, CVM, QVIA, QVONIAM, & huiuſmodi aliæ, quæ frequentius ſolent in ſcriptum ingredi, in ſimili plurium charcterum coniunctione per totum ſcriptum diſperſæ requirantur, eæ inuentę & diligentius obſeruatę, vt integrę includantur, quatenus ſimiles ſunt, tranſuerſis lineolis ab alijs partibus ſeponentur: hoc præſtabit, vt non modo eas tantum partes diſiungamus, verùm etiam vt deſignemus proximarum dictionum confinia, eadem enim ratione, & præcedentis finis verbi, & ſubſequentis initia decernetur: neq; hoc tantum in huiuſmodi dictionibus, quas pauciores abſoluunt literæ, verùm etiam in alijs, quæ ex pluribus conſtant, conueniet obſeruare. Ad hoc etiam faciet ſi duplicatam conſonantem ex vno latere vocalis, ex altero conſonans comitetur: quare ad hoc proximis regulis, quibus vocales à conſonantibus dignoſcun-

gnoſcuntur, vti oportebit; ſi illud itaq; ſic erit, inter ſimiles, quæ geminantur diuidentem lineam interponi conueniet: tamen ſi hoc etiam deciperet, ſuccedente liquida, vt fit in AGGLVTINO, & AGGREGO, ſed hoc parcius ſolet euenire, & ſi quando fit, conſonans ex ſequenti latere comitatur, nam & ſi præcedenti adhæret, (regula nanq; decipiet) ad cautionem proderit aliarum regularum acceſſio: nam quod pluribus modis nihil diſſidentibus confirmatur, etiam ſi vna repugnet, ratum habendum eſt: hæc ratio vſum præſtabit in aſſignandis tantum dictionum principijs & finibus. Præterea ſi quatuor, quinq; ſex, vel ſeptem ſimul conſonantes ſint, certum erit inter eas eſſe verborum diſcrimina, nam non poteſt dictio in plures, quàm in tres conſonantes deſinere: vnde ſi ſeptem cohæreant conſonantes (quod rariſſimum erit) in tertiùm cadet diſcretio: nam à quatuor poteſt inchoari, ſed hoc rariſſime fit, vt in VRBS PHTHISIS, ſi ſex numerus dimidiabitur, vt eſt VRBS STRABONIS, licet etiam poſſet partitio in ſecundam cadere, vt in verbo AMARENT PHTHISIM, ſed ſi quinque fuerint, primum verbum prima, ſecunda, vel tertia terminabitur: ſi quatuor nihil poteſt diffiniri, nam à totidem incipi dictionem demonſtratum eſt. Sed veriſimilius erit, verborum inter éas nexum eſſe, quod eiuſmodi verbum vix alterum aut tertiùm erit inuenire, alioquin vel prima, vel ſecunda illud terminabitur. In plurium vocalium coniunctione, tam difficile eſt partium terminationem dare, vt nullo penè modo iudicium ſatis poſſit conſtitui, ſiquidem I vel V, quæ conſonantium ſibi poteſtatem vſurpant, crebrius repetitæ multis cum vocalibus connecti poſſunt, ita vt earum ſequela, vel vigeſimam poſſet tranſilire. Verùm ſicubi tam numeroſa vocalium coniunctio obuiauerit, præſtabit, vt earum occurſum, poſt primam ſtatim uel alteram ad ſummum tertiam cognoſcamus: quàm uis hoc modo non ſatis poſſit earum poteſtas diffiniri. Ex ſimilium

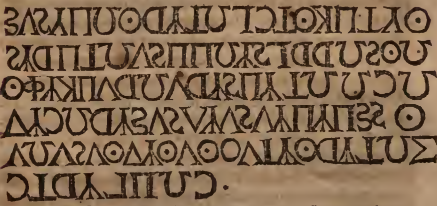
lium verò vocalium continuatione dictionum initia & fines tuto licebit deprehendere : vt si eiusmodi quatuor conspiciantur in secundam cadet partitio, vt frequentius fit in I, vt IVDICII IIDEM, parcius in O, vt EOO OONÆ insulæ, in A posset etiam occurrere, sed exemplum de terminatione non suppetit. E non plures duabus esse possunt, V non plures quatuor, vna semper dictionem terminante, quare minime posset recte decerni, an in paucioribus partis discrimen debeat constitui, nam in VVVLA tres sunt in initio vocales, sed eiusmodi non est aliud verbum inuenire. Hæc sunt, quæ ad partium segregationem occurrunt posse obseruari, quæ si ad id aut parum, aut nihil ex notarij vafritia præstaret, huic difficultati poterit esse adiumento : primum duas tantum, mox tres, inde quatuor, demum plures characteres ab initio accipere, perinde ac si totidem literarum verbum futurum sit, & iuxta proximas regulas suam singulis potestatem tribuere, donec res sæpius tentata, fœliciter respondeat, vt integer verbi sensus maneat : sic & postmodum de cætero fiat, vel si hoc ad id non satis videatur esse præsidio, vel frustra laboratum sit, id proximæ rationes poterunt præstare, quàmuis quoquomodo ad eas recurrere postmodum fuisset necessarium : nam hæc ad partium tantum discrimen faciunt. Ad hoc scripti genus si per tempus licuisset, earum volumen tabularum cum alijs, quæ sunt in quarto libro editurus, quod adhuc est in manibus inchoatum, illud, si posthæc potero paulisper animum ab instantibus rerum impedimentis auocare, propediem absolutum emittam.

CAP.

CAPVT X.

Quomodo continuatum ſcriptum poſſit interpretari exemplum.

EXPOSCIT locus vt, quod in ſuperiori ſcripti genere præſtitimus circa interpretandi modum, hic etiam ſeruemus. Sed quia nonnulla de cura & diligentia, quæ in omni forma ſcripti ab interprete habenda eſt, proximo capite diffuſius pertractantur, nunc ea relinquemus, reſtat tantum enodandi id genus ſcripti exemplum tradere, nam ea, quæ ibi dicta ſunt, ad hæc etiam referuntur. Exemplum itaque quod proponitur tale eſt.

Paſſim itaq; ſcriptum oculis percurrenti, quod primũ characteres, qui proximi ſunt initio ɑ ⅄ ⟂ ʊ proximè finem reponuntur, cenſendum eſt illos dictionem perficere, quare oportunũ erit lineolas in ambarum partiũ terminis, quatenus ſimiles ſunt deſignare, vt ea verba integra ab alijs ſequeſtrentur, ſimulac præcedentibus fines, & ſubſequentibus initia tribuantur, quia verò hæ duæ conſonantes ʊ ʊ ex ſuperioribus regulis obſeruatę geminari conſpiciuntur, & nulla ex præcedenti latere vocalis comitatur, credere par eſt, in ijs medijs verborum eſſe confinia, quapropter linea oportebit interſecari. Quia rurſus ſex conſonantes ʕ ꓕ ɑ ɑ ʕ ꓕ nulla

nulla interposita vocali se inuicem sequuntur, & ex ijs duæ geminatæ sunt, necessario vtrinq; conijcitur inter eas verborum diuisionem fieri, & mediam sectionem inter vtranq; geminatam cadere. Diuisis in hunc modum, quatenus licuit, per peculiares regulas scripti partibus, & lineis interpositis, superest proximas regulas ad eius interpretationem iuxta eum modum accommodare, nam quantum ad hunc locum res spectare videbatur præstitimus; de cætero mox ad ea, quæ dicta sunt lectorem remittimus. Aptata igitur sua singulis characteribus potestate, sic arcanum scriptum reserabitur.

PERDITASVNTBONAMINDARVSINT
ERIITVRBSSTRATAHVMIESTESVRI
VNTTOTQVOTSVPERFVEREVIVIPR
ABTEREAQVAEAGEDASVNTCON
SVLITO.

Verùm ne cui superuacaneus hic partes dirimendi labor videatur, quod ex superioribus characterum potestatem nancisci liceat, admonendum volo, hac ratione multo melius & facilius, quàm aliter hoc scripti exemplum enodari.

Capvt. XI.

Quomodo perperam scripti partes liceat deprehendere, & interpretari.

SVccedit tertius obscuri scripti modus, vbi præter characteris permutationem, non aliud ad difficultatem, quàm male assignata verborum confinia accedunt, vt series eorum, quæ tractata sunt in secundo volumine seruetur, cuius tum deprehendendi, tum interpretandi rationes locus exposcit indicari: verùm de vtroq; pauca dicenda subueniunt, hoc itaq; scripti genus literarum, quæ verba solent inchoare,

inchoare, & terminare, de quibus huius voluminis initio dictum est, indicio prodi satis erit. Interpretando verò modus seruabitur, vt assignati primum fines, ac si non essent negligantur, vnde commodum erit epistolam omissis ijs spacijs continuatam transcribere, atque verba perinde atque in proximo scripto continuata possint interpretari. Quare exemplum afferre aliquod minime videtur oportunum.

CAPVT XII.

Qua ratione scriptum ociosis characteribus inuolutum deprehendatur, & illi ab alijs dignoscantur.

SEQVITVR vt agnoscendi scriptum ociosis characteribus inuolutum, & eos characteres dignoscendi, modos præbeamus. Indicium itaque primum finalium literarum numerus dabit: nam si plures illæ sint, quàm exiguntur, ociosos prima fronte tot ibi characteres esse argui posset, quot eum numerum excesserint. Sed huic regulæ non satis est fidendum, posset enim numerus non excedere, illis in dictionum finibus adiectis, & posset pluribus superare, quàm verborum terminationes terminarent. Posset ad huiusmodi cõiecturam quoquomodo accedere, si consonantes & vocales mutuum inter se nexum non seruabunt, vt nimium distent, & longius separentur: Sed hæc difficillima erit obseruatio. Tutior tamen & facilior ratio erit, vt figurarum discrimina obseruentur, nam si illæ plures viginti, vel duabus & viginti conspicientur, numeri excessus hoc scripti genus esse indicabit. Cæterum quibus modis id genus notæ dignoscantur, superest nunc videre. Obseruabitur ergo primum, an aliqui similes characteres, se mutuo sociantes in scripto iterentur, quod fieri solet in verbis communibus, quæ sæpius repetuntur, vti ET, VT, IN, AD, CVM, NAM, QVIA, QVONIAM, & huiusmodi alijs nam si obuiauerint, obseruabitur

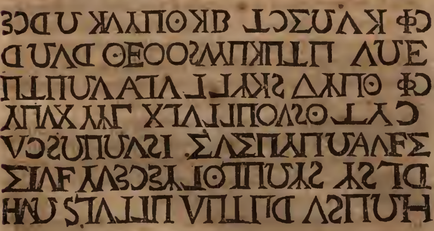
an intra eorum numerum aliqui medij inſerantur, quod ſi erit, interiectos proculdubio vti ocioſos & vanos deſignari, & excludi oportebit. Poteſt etiam dici, vt hæc adiectio etiam extra numerum ſimilium characterum obſeruetur, vel ante, vel poſt, nam licet interdum deciperet adiectione, & commutatione literarum, quæ fit in verbis analogis, & ethimologicis. Poteſt autem initio adiectione decipere, vt eſt in dictionibus Os & Hos, Ars & Mars. Commutatione vt fit in verbis Dos & Mos, quæ ſimilia ſunt. In fine autem adiectione, vt Esset ad Esse, & commutatione vt Amarem & Amares, quod prouenit ex caſuum inflexione.. Potior tamen frequentioris vſus, quàm rarioris habenda eſt ratio: ſiquidem credibilius eſt verba repetita ex illis eſſe, quorum natura eſt, vt crebrius repetantur, cuiuſmodi ſunt, quæ ſupra memorauimus, quàm ex eorũ numero, quę minus crebro ſolent incidere, cuiuſmodi ſunt hæc, quę poſſunt initio & fine adiectione decipere. Quare nec minus hęc obſeruatio poterit vſum prę ſtare, nam ſicubi interdum eius cauſa lapſum ſit, ex alijs regulis poterit facilè error emendari. Verùm tutior ratio eſt, vt medijs dictionibus, nam vtrunq; & hoc modo poſſet euenire, vt fieret adiectio cauſa numeri, vt fit in Amarent & ad id, quod eſt Amaret, & aliter in Mons & Frons, ad id, quod eſt Mos & Fons, & commutatio cauſa analogiæ, vt fit in Frondis, & Frontis. Alia ratio eſt, vt vocales obſeruētur, hoc verò fiet, ſi qui magis repetuntur characteres dignoſcantur, eos veriſimilius eſt vocales eſſe, quarũ natura eſt, vt frequētius ſcriptũ ineant. Ijs in hunc modũ à cęteris diſcretis, ſupererit ex conſonantiũ geminatione ocioſos characteres venari, nã qui geminatas pręcedent conſonantes, cum vocales nõ ſint, proculdubio erit affirmare ocioſos eſſe. Poteſt idem dici de ijs etiam, qui ſequuntur, ſed ratio deciperet in liquidis L & R, quarum notitia ſi elici poterit, nihil erit amplius, quod dubium faciat. Ad hoc etiam conferet,

feret,ſi obſeruatis characteribus,qui magis frequentes obuiabunt, reliqui, qui minimè primum de numero literarum eximentur, nam licet regula poſſit decipere, vt pro ijs ocioſis conſonantes minus frequentes tollantur, tum ex aliarum cõſonantium & vocalium notitia, in interpretando facilè per coniecturam error corrigetur.

CAPVT. XIII.

De hoc ſcripti genere interpretando exemplum.

SED vt hæc facilius intelligantur, adhuc exemplum afferam vt ſuperiorem ordinem ſequamur, ne quid ad materiæ obſcuritatem luminis deeſſe videatur. Exemplum erit quod in eodem loco ſuperiori volumine adduximus.

Hîc ſi characterum terminationes ſequimur, decipiemur, quod ex conſequentibus regulis, & experimento licebit videre: ſiquidem vnum tantum ocioſum deprehendemus,nã verbum,quod in hac deſinat, vix vnquam eſt in vſu,& huiuſmodi vix alterum, aut tertium reperitur,& proinde numerus minime liqueret,quia verò cõſonantium, & vocalium nexũ obſeruare perdifficilè eſt, eã cõiecturã omitto, quare ſupereſt

 certius

certius argumentum ex numero figurarum deprehēdere, ex his igitur quod duodetriginta numerentur, liquido appareret, octo vel decem ociosas esse, sed credibilius est octo esse, duarum enim literarum Y & Z rarissimus est vsus: in hunc modum hoc scripti genus per coniecturas licet cognoscere. Porro dignoscendi eiusmodi characteres habebitur coniectura primum, quod in sexta dictione, quæ eadem videtur cū ea, quæ est quarta ab vltima post similes hæc figura E, & ante alteram diuersa huiusmodi H. Vnde existimare par est vtramque ociosam esse. Octauo præterea loco characteres sunt aliquot dictioni duodecimæ à prima, & tertiæ ab vltima similes, iuxta quarum primam talis character est initio A prope alteram rursus initio diuersus in hunc modum X, & apud tertiam huiusmodi alius S. Vnde colligi potest eos vanos & superfluos esse, nisi verba eadem non essent, nec idem ethimon, sed dissimilitudine, quæ est cum reliquis, in calce primæ dictionis nihil potest affirmari propter casuum inflexionem, quæ variatur. Ex vocalium insuper obseruatione conijcitur in septima dictione, characterem qui sequitur primum & alium, qui penultimus est, quod neuter vocalis esse videatur, ociosos esse, siquidem ambo geminatam sequuntur consonantem, quæ est vocalium natura, alioquin penultima figura potest videri esse liquida, characteres sunt F & I. In quarta etiam dictione, quod proxime geminatam consonantem vtrinq; figuræ apparent, quod vocales non videntur, iudicare planè est, primam, quæ hæc est B superfluam esse, nam altera creditur esse liquida. Ex alijs coniecturis colligi par est, has omnes figuras in toto scripto ociosas esse EHAXSFIB. Ijs de medio sublatis, scriptum perinde ac si character esset tantum permutatus interpretabitur.

C A P.

CAPVT XIIII.

Quomodo reliquis occultandi dolis huiusmodi scripti sit occurrendum

VT diximus solent magnatum scribę compendiosum scriptum sic accommodare, vt perpaucæ toto scripto videantur, & verba quemadmodum in vna significatione, sic in alijs eædem figuræ diuersis potestatibus functæ, sibi pariter respondeant, huiusmodi dolis sic erit occurrendum. Si pauci videbuntur vniuerso scripto characteres, eis frequentissimarum consonantium & vocalium potestates ascribantur, quibusuè in scribendo minus carere possumus. Præterea si ambiguus erit sensus, literæ quæ hanc ambiguitatem parere possunt sunt I & E, A & O, B Q, P F, D C, & huiusmodi reliquæ, quas plerunque rarius & crebrius solere syllabis & dictionibus interuenire, superius memorauimus, harum enim altera alterius vice fungi potest, vt infra patebit exemplum. Scriptum sit tale.

Λ ʊ ᐞ Ꭓ Λ Ƨ Ⴖ ꓘ Ꭓ ᗡ Ꭓ Λ Ƨ ꓘ Λ ᗡ

Nos si substitutis characteribus priorum potestas assignabitur, dicet ET QVERIMVS VERMES, at si Λ i, ʊ s, Ƨ n, Ⴖ e, ᗡ t ꓘ c, potestas assignetur, dicet IS QVI NECVT VINCIT, & multum diuersa prodibit oratio, sic & multæ poterunt eisdem characteribus accommodari sententiæ. Poterit autem vera cognosci, vbi nullus literarum incongruus ordo, vel inordinata verborum compositio conspicietur. Multi sunt quoq; doli, vt superius recensuimus, quos omittimus, cum facilius quàm scribi possit ab huius disciplinæ parum exercitatis possint interpretari. Nunc ad alia transeamus.

CAPVT. XV.

De orbiculari simplici scripto, & rationes quibus deprehendi possit.

EXPOSITIS rationibus quibus permutatus character cum reliquis fraudibus, quæ inde possent emanare, quasi cum tota familia tolleretur, proximum est, vt eorum, quæ in secundo volumine tractata sunt, seriem prosequamur, idem in scripto, quod orbiculare dicitur, quia ad Rotam componitur præstare: quapropter quemadmodum superioris generis sunt formæ primum de simplici, vnde & reliqua emanant, dicendum videtur. Sed scripti primum quomodo deprehendantur rationes & coniecturæ, oportunum erit iudicare. Primam itaque coniecturam dabit plurium similium characterum se inuicem sequentium concursus, tum principio, tum in fine, tum in medijs dictionibus, quod orthographia non patitur, nam neque à geminatis consonantibus inchoari, nec in easdem geminatas cadere, nec plures duabus medias habere verbum aliquod contingit, porrò trium vocalium initium in verbo tantum VVVLA reperitur. Cæterum inchoari, mediari, & finiri etiam à duabus tantum euenit, alioquin plurium concursum ex rotæ reuolutione, & ex inde potestate permutata prouenire consentaneum est existimare. Huius rei pariter argumentum dabit plurima modo in vno versu figurarum repetitio, modo earundem rarissimus occursus, vt vix interdum ad tertium, vel ad quartum versum semel repetantur. Solet enim ad coniecturam accedere finalium characterum numerus si plures sint, quàm ratio permittat, quę omnia nusquam in alio scripti genere solent euenire.

CAPVT. XVI.
Quomodo hoc ſcripti genus interpretetur.

HVIVSMODI coniecturis ſcripti genus aſſecuti, ſequitur characterum poteſtatem aucupemur. Porrò hoc ſcribendi genus, quia multo difficilius, quàm ſuperius videtur, multo etiam cautiorem, & ſagaciorem interpretem expoſcit, nihil enim hîc, ex his, quæ vbi obſeruari expediebat poterit adiuuare: ſed longè aliæ quæruntur rationes, & multum diuerſa eſt via interpretandi. Non enim hîc prius vocales & conſonantes ex repetitione proderit diſcernere, non ex conſonantium geminatione comitantium vocalium notitiam confirmare, vel liquidarum ſequelam deprehendere, non ex initijs & finibus, & verborum interpoſitionibus conſonantes & vocales dignoſcere, non ex frequentia & raritate, non denique ex alio argumento, quod in ſuperiori ſcripti genere poterat adiuuare, ſingularem licebit hic characterum notitiam venari, ſed alias coniecturas, aliaque argumenta ad id quæri conueniet, nam licet (quod non fit) characterum poteſtatem ſemel hoc modo acquiri poſſet, nec dum tamen res ſatis eſſet adiumento in tam crebra muneris permutatione, vt vix vel in longa epiſtola eadem alias poteſtas reſtituatur. Primum ergo diuerſorum characterum, qui in epiſtola ſunt, haberi numerum oportet, vt inde quantitatis noſtrarum literarum notitia eruatur, nam licet hæc coniectura poſſet fruſtrari, quia tamen rarò aliter prouenit, nullo modo eſt negligenda: quemadmodum enim character vnus plures poteſtates repræſentat, fit pariter vt totidem characteres, non plures, quàm vnius literæ poteſtatem obſoluant, eoque modo plurium functionum exceſſus, quæ modo vni characteri tribuuntur, mox plurium characterum diuerſitate, vno tantum fungente munere penſatur, nec repugnat, quod ſignificantes interdum

notæ

notæ significatarum literarum numerum excedant, vel ex aduerso, vtpote si vna figura trium literarum, quæ initio sunt, potestatem habeat, quemadmodum fieret in DEFICIO, & mox earum quælibet DEF vnius, vel duorum tantum characterum figuris signaretur, & aliter vt si vnus character duas habeat potestates, vt esset in primis literis verbi DEBEO, quarum quęlibet tribus characteribus notaretur, siquidem in alterutris numerus diminutus, alias in alijs characteribus adimpletur. Vnde est colligere, sic ferè semper euenire, vt mutua pensatione nostrarum literarum numerus characterum quantitati respondeat. Ad hoc itaq; scripti genus, vnus primum modus afferri potest, cuius tamen nixu, tota interpretandi ratio substentatur. Initio igitur partes quæri, & sęligi oportet, quas peculiari aliqua re magis conueniat notari, vtpote si vel plures ibi characteres vna similes tum initio vel fine verborum, tum in ipsis medijs concurrant, vel terminent præcedentia, & inchoent proxima, vel certè tertio, aut quarto loco, aut aliter, modo non nimium distent, aut in alias dictiones transeant repetantur, nam sic difficilior esset verbi coniectura, super quo tota interpretandi moles innitetur, vnde si initio peccatur, in toto etiam progressu errorem sequi necesse est, vt vix vllo pacto ab eo inde liceat extricari, quare verbum ad hoc facilitate aptum quærendum est, in quo inueniendo tanto cautionem, & sagaciorem esse conuenit, quanto si in eo peccatur maior inde labor potest prouenire. Eiusmodi erit, si iuxta alphabeti seriem tot statim proximæ literæ succedant, simile seruabitur in spacijs, vt si similes distabunt, mediarum literarum numerus consideretur, & verbum quæratur, in quo literæ sint, quæ pari ordinis interuallo in alphabeto disponantur: ac similes in scripto procedunt, & tot ibi mediæ numerētur, quot hic dissimiles videbuntur, ea, quo pluribus constabunt literis, eo maiorem vtilitatem importabunt : nam prima fronte plurium inde

inde similium poterit haberi notitia. Verùm eiusmodi si plura fuerint, poterit ex consequentibus indicari, quod ex illis potissimum scriptum sit, hoc characterum ordo & numerus præstabunt. Sed vt res clarior fiat, de singulis subijciam exempla. Primum itaq; plurium similium initio occursus erit, vt fiet in tribus literis verborum DEFICIO, & STVDIVM, nam vtrobiq; literæ iuxta alphabeti ordinem se statim sequuntur, verum ne interutrumq; ambiguitas sit, numerus & ordo similium controuersiam dirimet, intra ipsas verò dictiones vt ONOPHRIVS, & FASTVS, in fine vt DAMNO, & PASTV, distabunt verò similes vt fieret in dictione LENO, & in verbo AVIDVS, ibi enim primum L tantum distat ab N, & rursus N ab O ordinis elementorum ratione, quantum similes inter se distarent, & hic tantum interest inter A & D, quantum inter similes in dictione LENO, vna E media collocatur, & rursus in dictione AVIDVS, duæ literæ V & I, inter easdem conspicientur. De similibus, quæ verba præcedentia terminent, & proxima inchoent figuris, exemplum erit in verbis ARS TVA, vbi quod quatuor literæ, quæ primam A sequuntur, alphabeti ordine sibi mutuo succedunt, in tali scripto similibus illæ characteribus notabuntur. Hæc sunt, quæ pro totius interpretationis fundamento primum constitui oportet, vt super eo tota interpretandi moles construatur. Initio itaq;, siue quæ assimilantur figuræ simul concurrant, siue intermissis spacijs distent, cognito ex his, quæ dicta sunt, vno, aut altero verbo sua singulis characteribus literarum potestas supernotabitur, & quoties mox illi characteres rursus obuiauerint, obseruabitur, tum superiorum notitia alphabeti series, quasi ducto filo ex ea litera sumpto initio, eousq; protrahetur, quousq; alia similis reperta sit quæq; litera in illam cadet, eius illi potestas assignabitur, eo tamen vsq; alphabeti processus progredietur, donec ad nouissimum ele-

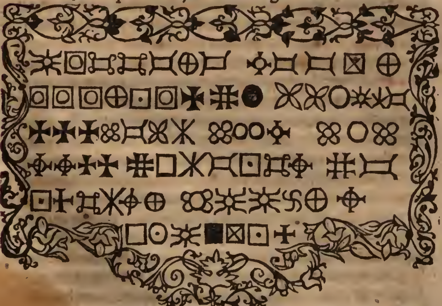
mentum peruentum ſit, tum in numerando rurſus à primo initium fiet, & idem poſtmodum ordo ſeruabitur, ſed ſi diminutus vſualium literarum numerus fuerit, earum potior habebitur ratio, quas credibilius erit potuiſſe prætermitti, & ex aduerſo vtpote quibus vel magis vel minus carere poſſumus: quæq; frequentiores, & rariores eſſe ſoleant. In hoc tamen ſcripto nos X, magis quàm Z duximus relinquendum, idē mox per totum ſcriptum ſeruabitur, eadem etiam cura & diligētia in cognitis alijs eiuſdem dictionum figuris erit procedendum: & ſua ſingulis ſimilibus poteſtas in hunc modum aſſignabitur, quod ſi à tergo aliæ figuræ ſimiles relictæ ſint, cum ad eius ordinis poſtremam ventum erit, diſciſſo ibi literarum filo, eo redditus fiet, vnde antea factus eſt progreſſus, & exinde facto rurſus initio ab ea litera cōuerſo tramite procedetur, donec ad nouiſſimam ſimilem veniatur, eiuſmodi totum ſcriptum erit videre, vt præter prima verba, quorum poſſit integra haberi notitia, alioquin vno, aut altero charactere incognito, quod ex caſuum inflexione proueniret, aliorum nonnulli tantum characteres ſuperpoſita poteſtate ſignentur, illo in hunc modum parato, eodē penè ordine procedetur, vt a faciliori interpretandi ratione denuo progreſſus fiet. Verbum itaq; eligetur, in quo plures characteres conſpicui facti ſint, & ex cognita notarum poteſtate, & ſyllabarum nexu, reliquis ſolerti iudicij exiſtimatione ſua munera tribuentur, vt verbum ſtet, quod eſſe veriſimilius ſit, quàm quoduis aliud. Hoc effecto eadem cura in reliquo erit procedendum, nempe vt ad ſimiles ſemper eodem noſtrarum literarum tramite ductus fiat, idq; peragendum, donec totum, quod erit clauſum reſeretur. Ad hæc alia ratio accedit, quia raro euenit in ſcripto, præſertim paulo diffuſiori, vt non idem verbum repetatur, obſeruetur an aliquod huiuſmodi cognitum ſit, vel integrum, vel ex parte, hoc autem primum ſciri poterit ex ſimilium coniectura, vtpote ſi totidem in illa dictio-

dictione similes, & idem interuallum, mox recto verborum nexu confirmari. Verùm prætermissum nolo, hæc, quę dicta sunt non ad aliam, quàm ad simplicem Rotę compositionem pertinere. Circa hæc in tali genere scripti erit interpreti diligenter attendendum, & non parum accuratè elaborandum, nam si aut initio aut in progressu calculum deuiauerit, necesse est errorem sequi, perinde ac si labirinthum ingressus, fili ductum, quo regredi possit, vnde factus est aditus amiserit, ità vt quo vlterius procedet, eo perplexioribus vijs implicetur, vt desperare proprius sit, quàm tot circumflexos aliquo modo posse nodos explicare.

CAPVT. XVII.

De simplici orbiculari scripto interpretando exemplum.

SED vt clarius, quæ de hoc genere scripti dicta sunt, agnoscantur, ac simul vt ordinē hactenus seruatum prosequamur, exemplum subijciam. Illud igitur tale sit.

Primum itaq;, vt quæ in obſeruationibus dicta ſunt, ſuo ordine experiamur, viginti diuerſos in epiſtola characteres agnoſcimus, vnde conijcimus è numero noſtrarum literarum aut X, aut Z fuiſſe ſublatum. Initio igitur quia tertium verbum cęteris inſignius occurrit, in quo tres primum ſimiles ſtatim ſequuntur figuræ, & mox quarta duobus interiectis ſpacijs illud videtur eligendum. Si per coniecturas verbum quęrendum eſt, quod ad hos characteres, ſeruata trium literarum analogia, quæ ſeſe ſtatim initio ſequuntur, & mox alterius, quæ tertio ab vltima earum loco ponitur, accommodari poſſit, non aliud illis notatum videbitur, quàm DEFICIVNT, DEFICIANT, vel DEFICIENT, & STVDEBVNT, vel STVDEBANT, literarum numero characteribus non repugnante, ex quibus alterutrum verum deprehenſuri, ex conſequentibus primum verbũ ſcriptum agnoſcimus, in altero enim non ſequitur literarum nexus, quod vt palam fiat non grauabor indicare: nam ſi à quarta illius litera D, retrogradus literarum ordo ad aliam ſimilem producatur, quæ eſt in fine verbi Z, vel X poteſtas in illam cadet, ſed ex prima clarius patet error, quàm vt demonſtrari opus ſit, ſiquidem nulla dictio eſt, quæ ea litera terminetur, de altera verò dici poteſt, etiamnum in calculis erratum eſſe, nam verba, quæ in eam literam cadant, rariſſima ſunt, & ea proinde parciſſimi vſus, vnde credibilius eſt alterum verbum eſſe, quàm illud, cuius indicio ducti in rem rariſſimam incidimus. Supereſt in eo verbo tertius character ab vltimo, V ne ſit, an A poteſtatem habeat videre, quod ex figura licet agnoſcere, ſiquidem ductus ad ſimiles proximas, quæ initio ſextę dictionis ſunt, illegitimum literarum nexum, vt L, M, N, ſibi ſtatim ſuccedant, vt verbum ſequi non poſſet. Idem dicendum erit, ſi ea litera, de qua ambigitur E futura ſit, vt DEFICIENT verbum ſit. Siquidem P Q R ſeſe ſtatim ſequuntur, quod ſyllabarum nexus non patitur: ex his ergo conie-

coniecturis licet citrà controuersiam concludere, non aliud ibi verbum notari, quàm DEFICIVNT. Cognitis in hunc modum pluribus characterum formis, restabit quasi iactis fundamētis omnem interpretandi ædificationem superstruere, hic igitur modus seruabitur. Initio quia primis figuris huiusmodi per totum scriptum aliæ duæ similes occurrunt, quarum altera secunda primæ dictionis est, altera prima penultimæ, vnde diuerso tramite ad eas procedendum est, ad vnam ipsius perduci primum, deinde ad alteram progredi oportet, vt ante ad dextram, mox ad sinistram tam scripti, quam literarum ordinem flectamus, ab ea itaq; figura, quæ quarta est ab vltima cogniti verbi, literarum alphabeti ordo ad similem ducatur, quæ est in penultima, ab ea litera sumpto initio, quæ fuerit assignata, M potestas in eam cadet, quare illa supernotabitur, hoc cognoto charactere eodem facto redditus, vnde ante digressio facta est, & iterum facto initio ab assignata literæ potestate (quia ad alteram conuersus alphabeti ordo perductus, illam O habere potestatem indicat) ea supernotabitur. Succedit his proxime character, cui I potestas tradita est, ad primam sibi similem, quæ dictionem, quæ præcedit proximam terminat, ducto filo alphabeti ordine retrogrado, cuius E potestatem indicabit, & pari ratione seruata, mox alia huic similis quæ nouissimæ primæ dictionis adhæret, V sibi potestatem vendicabit. Eundem ordinem sequuti, quintum characterem dictionis, quæ decima collocatur, quod illi assimilatur, cui C potestas assignatur R, & mox quartum penultimæ I esse deprehendimus. Eadem ratione tres figuras, quæ sextæ dictionis initio ponuntur HIL, & quæ nono loco vltimę sunt DE, & quæ tertio ab vltimo totidem R & T, & quæ demum penultimi ordinis nouissima est, E fungi munere videbimus. Quæ figura quæ superius, & multarum proinde literarum notitiam parit, eam fœcundam ex merito nuncupamus in eum

medium per penultimam eius verbi figuram, similium,quę sequuntur poterit officium agnosci, vt primam quintæ dictionis à postrema T, mox aliam quartæ E vim habere cognoscemus,vltima quia nullius nobis notitiam detegit,quod illi similis nulla sit, à nobis sterilis appellatur. Explorata in hunc modum multarum literarum potestate aliarum dictionum cogniti aliquot characteres conspicientur, aliorum verò non. Post hæc igitur priorem ordinem æmulabimur,vt eam dictionem eligamus, cui plures nobis figuræ conspicuæ factæ sint, vt inde faciliorem verbi coniecturam assequamur: eiusmodi verbum erit, quod sexto loco ponitur, cuius trium, qui initio sunt characterum notitia habetur, si coniecturam sequimur nullum aliud verbum ad eius literas, quàm vnum, cuius ethymon ab hilaritate prouenit, seruato literarum numero accommodari posse conspicientur. Verùm casuum inflexio circa penultimam literam ambiguitatem faciet, quæ ex quinque vocalibus potissimum debet conseri, quod ex consequentibus licebit deprehendi. Primo A non esse arguimus, quod in duas, quæ quartam ibi dictionem absoluunt, L M potestas caderet, quod est absurdum. Idem de E & O dicitur, siquidem inde easdem P Q, vel B C esse sequeretur. Ex his superesset tantum de V, & I dubitare, quia satis non videtur constare: Siquidem quod vtrinque proueniret, stare potest, vel verbum esse H I, vel T V. Sed hoc nihil obstabit, quo minus ad reliqua transitus fiat, nam eius figuræ raritas, quæ ambiguitatem parit, minus in reliquum impediet. Initium ergo progressus à nona figura, quæ tergeminam sequitur, & A retinet potestatem, fiet, ex ea primum colligo superiori ratione seruata, illi similem, quæ initio statim sequentis verbi collocatur E vim habere, mox alias duas proximæ dictionis I & M, & deinde mediam vltimæ V. Idem præstabit & alia figura, cui R munus

nus assignatur, eius enim beneficio, primum decimi ordinis, quartam O, deinde vltimam proximæ T, postmodum conuerso ordine præcedentis vltimam M, & secundæ dictionis tertiam & quartam O P, & vltimam primi verbi, & eam quæ tertia est ab illa M & L cognoscimus habere potestatem. Restat tantum vltimã, nam quæ præcedimus in ambiguo relinquimus. Eius itaque indicio tertiam dictionis, quæ quinta est ab vltima M, & vltimæ primam I, demum quintæ dictionis tertiam retrogrado ordine rursus I esse deprehendimus. Hactenus duarum dictionum beneficio multorum characterum notitiam habemus, proximum est huic ad alium verbum venire, quod vt integrum cognoscatur, vnius tantum literæ, quæ media est, potestas desideratur, eam ex coniectura supplere licebit, non enim alia, quàm A potest restitui, vt verbum integrum sit I A M. Noua huius characteris notitia quatuor similium munera detegimus, primum enim nouissimum O, mox duorum, quæ à tergo sunt S & T, & quintæ dictionis primum E vim habere comprehendimus. Hinc digressis proximum nobis videtur ad dictionem, quæ tergo inhæret, deuenire, cuius ad integram notitiam vnius tantum literæ desit potestas, quæ nouissima est, illi non aliam, quàm O potest suppleri, vt E S T O verbum sit, huius figuræ beneficio C tantum literæ notitiam colligimus, quæ secundi verbi initio collocatur. Instant præterea duæ dictiones, in quarum vtraq; vna tantum litera superest, vt cognoscatur. Sed quoniam hæc, quæ dicta sunt, satis esse videntur vt reliquum interpretetur, & imponendus finis esset, nisi ambiguitas trium characterum restaret, proinde ne quid desit ijs, quæ dicta sunt, proprius videtur verbum capere, cuius indicio illorũ notitia haberi posit, illud erit, quod quinto loco ponitur, integro enim verbo cognito ex structuræ

facilè

facilè erit cognoſcere, vtrum eorum potius iudicandum ſit, hactenus enim vtrumque ſtare poſſet, vt HI pronomen ad præcedens verbum referatur, & TV ad illud, quod eſt ab eo quarto loco poſitum, ea itaque litera, quæ verbo illi deſit, quia non aliam vim, quàm N habere videri poteſt, vt ENIM aduerbium ſit: tollitur ambiguitas ex eius literæ, quæ quintam ſequitur in ſexta dictione, & duarum, quæ dictionem abſoluunt, vt ibi HILARIS nomen ſit, hic verò pronomen TV. In hunc modum maiori ſcripti parte explicata, reſtat finem imponere, in reliquum enim idem modus ſeruabitur, res enim ſatis perſpicua eſt, vt vel à quouis poſſit intelligi.

CAPVT. XVIII.

Quomodo continuati orbicularis ſcripti partes diſcernantur.

SEQVITVR vt de huius generis continuato ſcripto quêadmodum partes ſecernantur nonnihil afferamus, nam coniecturas tradere quibus illud cognoſcatur non opus eſt, ſatis enim ipſe oculorum ſenſus, vt ſuperius in ſimili forma ſcripti dictum eſt, poterit indubitatum argumentum dare. In hoc, ad ea, quæ ibi dicta ſunt, lectorem remittere ſatis commodum videri poſſet, niſi propria nonnulla, quæ ad hanc rem ſpectant prætermittere non videretur oportunum, hoc itaque primum admonebo, vt quêadmodum ibi factum eſt, pari ordine procedatur, nempe vt ſimiles inter ſe partes obſeruentur, habita tamen analogiæ ratione in permutatis characteribus, quibus idem videbitur ſignificari. Hoc etiam ſimilium figurarum, quę ſeſe ſtatim ſequantur obſeruatio præſtabit, præſertim ſi plures duabus

duabus illæ ſint, ſiquidem diſcretio aut ante primam cadet, aut poſt illam, aut poſt alteram, aut poſt tertiam, parciſſimè aliter euenit. Idem etiam; ſi non plures duabus illæ ſint dici poterit, vnde arguetur, aut inter eas partium eſſe diſcrimen, aut in prima verbi initium eſſe, aut illud in nouiſſimam cadere. Si verò plures tribus ſint, primum mediam verborum diſcretionem fieri neceſſario colligetur, mox præcedentem primam verbum terminare erit magis conſentaneum. Eiuſmodi coniecturas aliter tractari non licet, nam rectè diffiniri nullo modo poſſunt, proderunt tamen, licet luminis omnino claritatem ſecum non afferant, illam certè poſtmodum eorum beneficio nanciſcemur. Siquidem cum ad experimentum ventum ſit, ſi error admiſſus erit, nexus literarum cum ſtare non poſſit erit indicio. Verùm nolo prætermiſſum, ſicubi in paucioribus dubitabitur, de quibus ſtatim diffiniri non poſſit, vt minori cum labore veritas eruatur, ad regulas ſemper, quæ magis catholicæ videbuntur, vt parcius fallant debere recurri.

CAPVT XIX.

De continuato orbiculari ſcripto interpretando exemplum.

NVNC autem quomodo orbiculare continuatum ſcriptum interpretetur, exemplum tradere videtur oportunum, difficillimis enim in rebus nulli aut labori, aut diligentiæ parcere ſemper conſentaneum exiſtimaui. Exemplum ſit tale.

Primo tres ſibi ſimiles, qui videntur characteres etiam paulo poſt ſequentibus verbis implicari, coniecturam nobis replicatæ dictionis indubitatè præſtabit. Primę ergo initium ex ſcripti initio, finis verò poſt characterẽ, qui ſimiles illas ſequitur erit, vt ſit penultimus ter replicatus, idq; ex ſequenti diuerſo characterũ ordine coniicimus, erunt ſeptem literis dictiones, lineis ergo intercidimus, vt ab alijs ſeparemus. Præterea, quæ ſecundam hanc ſequitur dictionẽ, ex illius primo & ſecundo duplicato charactere, etiam paulo poſt ſequenti dictioni characterum analogiam congruere videtur, initium igitur ex inuentæ iam dictionis fine, finis verò ex ſecunda dictione, cum duæ ſimiles ſequantur, lineolis ab alijs ſex illas literas ſequeſtramus. Tandem duæ ſimiles, cum diſſimili præcedent & etiam ſequenti, ter quater ſcripto replicari videntur, coniecturis quas ſæpe diximus, ab alijs eligemus, ſic aliquibus iam cognitis

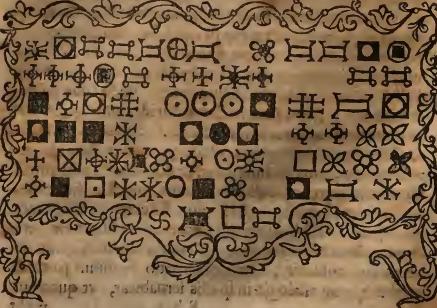
cognitis facile scriptum totum interpretabitur.

Capvt XX.

Duos esse modos orbicularis compositionis, quæ pluribus, quàm alphabeti numerus exposcit characteribus implicatur, tum primus quomodo deprehendatur, & interpretetur.

HIs, quæ dicta sunt, succedit auctior characterum numerus, quàm alphabetum habet, vt id etiam ad obscuritatem conueniat. Eius generis duæ formæ sunt, vt proximo volumine dictum est, altera enim est, cui id genus characteres à Rotæ dispositione accommodantur, altera in quam aliunde asportantur, vnde initio discrimen interutranque ex eorum effectu colligere est, quod prima, & si paucioribus figuris, quàm antea implicatur, nulla tamen earum munere vacabit, nec verbum aliquod pluribus, quàm exposcat ratio notabitur. Sed earum figurarum excessus rariori repetitione pensabitur: verùm si aliquo modo illas ociosas licet appellare, non alia ratione sic dicentur, quàm ex numero, quòd plures in Rota sint, quàm vsus exposcat, licet immeritò sic appellandæ sint, cum id nominis in aliam alterius generis potius cadat, quæ desides sunt, vnde falli non decet dicere eos, qui aliter sentiunt, qui id genus figuras primi modi ociosas, & vacuas appellarint. Sed de nomine satis. Primum igitur de prima specie, quemadmodum illa deprehendatur, mox vt interpretetur coniecturas afferemus. Figurarum ergo numerus si legitimum excesserit, hunc modum satis explorabit, quot enim vicenarium numerum transilierint, vel binarium & vicenarium vt summum, tot ibi superfluos esse colligetur. Verùm vt alterum genus ab altero internoscatur, hoc obseruatio similium partium præstabit, nam analogia in spacijs seruabitur, vt quatenus

possit obseruari, interualli similitudo sit, huius formæ scriptum esse deprehendetur. Posset idem etiam de numero characterum dici, nisi interdum casuum inflexio deciperet,non oberit tamen experiri an illo etiam hoc agnosci possit, nam si casuum inflexione numerus variabitur, id ex cõsequentibus deprehendi poterit. Deprehensa scripti forma ad interpretationem superiorum regularum vsus accesserit, perinde etiam est triginta vel quadraginta characteribus notari,ac si nõ pluribus,quàm oportunis scriptum esset,sic eadem seruatur characterum analogia: Id tamen interutrunq; modum erit discriminis vt quod supra vigenarium numerũ characteres excreuerint, tot retrogrado ordine distabit ab eo vera characteris potestas, in quo vti diximus debita ceciderit literæ potestas, idque in dictionibus paulo distantibus in proximis autem idem erit vsus,quem ante memorauimus.Sed hoc huius exempli experimento clarius liquebit.

Ex duodetreginta characteribus, qui dato ſcripto videntur, octo conijcimus eſſe deſides. Prima dictio vti diximus Hostium dicit, T character in tertia ab hac dictione M dabit poteſtatem, ſi hinc octo literas in noſtro alphabeto ante præterimus C dabit, quæ vera erit characteris poteſtas. Vltimus character primæ dictionis M, in ſecundo verbo ſine literarum prætermiſſione ex proximitate O & P dabit. Res quia per ſe clara eſt, longioribus indulſimus verbis. Poſſet tamen ne fraus detegeretur numerus non excedere, vt eædem figuræ, quarum eſt vſus alias vacarent, ſed hoc in vtriuſque ſcribentis & amici damnum verti poſſet, vt ne ille quidem, ſi nauus data opera non eſſet intelligeret, quod ſcriptum ſit, quare qui hoc ſcripti genere vtuntur, ne committant, vt quod vtriuſq; plurimi intereſt, amicus non intelligat hunc aſtum prætermittunt.

CAPVT. XXI.

Quomodo aliter orbicularis compoſitionis modus ocioſis characteribus inuolutus deprehendatur & interpretetur.

RESTAT huic affinis alter modus, in quo ſuperfluus literarum numerus ocioſus eſt, quod nullo literarum munere fungitur, ſed dictionibus interpoſitus literarum & ſyllabarum nexum conturbat, quarè de illo, quemadmodum eiuſmodi figurarum numerus cognoſcatur verba faciemus, mox quinam illi ſint, videbimus. Primum itaque eius rei characterum numerus coniecturam dabit, nam quot legitimo numero ſupercreuerint, tot ibi ſuperfluos eſſe arguetur: Hactenus poterit genus tãtum deprehendi: verùm ſupereſt videre quid ſit, quod hanc à ſuperiori ſpecie diſcriminet. Hoc ſimilum partium obſeruatio indicabit, ſi aliqua

illarum analogiam in interuallis non seruauerit, præstabit tamen in ea accurata vti diligentia, ne aliud verbum in eius locum sumatur, & similitudo decipiat, vel alius inflexionis casus sit, vnde posset prouenire analogię similium discrimen. Proderit ad hoc etiam duarum vel trium figurarum similium, sicubi fuerint, quæ sibi statim, & aliarum postmodum, quæ spacijs relictis succedant nexum expendere, ex priorum enim similium concursu, quæ in verbi initio fit, & aliarum sequela in eodem verbo spacijs intermissis, siue plures duabus primæ sint, siue plures adhibito accurati iudicij examine deprehendi poterit, vt ille sequi & stare possit. Alibi enim vno tanto intermisso spacio, vel duobus poterit similis succedere, alibi verò fortasse non, quòd in primis & nouissimis verborum characteribus facilius agnoscetur. Sic & de pluribus, quod rem ipsam expendenti palam fiet, sicubi igitur vel quia spacia plura, vel quia pauciora sint, non videbitur rectè scriptum succedere, ociosos ibi characteres citra ambiguum interiectos esse colligetur. Sed huius rei difficilior est obseruatio, nam rarissimè euenit, vt quot vis relictis spacijs alicuius verbi nexus sequi non posset, & supponetur certæ dictionis vel eorum characterum certa cognitio. Eius rei regulas tradere nimis laboriosum videtur, nam verba non pauciora magno oporteret volumine colligere, atqui hæc ipsa poterunt melius vrgente casu acri interpretis iudicio decerni, quàm ante illum diffiniri, & satis explicari, hæc quibus in verbis huiusmodi characteres reponantur indicabunt. Cæterum vt illi dignosci possint, superest videre. Primus ergo modus hic seruabitur, vt si quod verbum ex similium analogia cognouerimus, in quo characterem vnum vel plures desides videamur deprehendisse, & alibi verbum sit, quod nouissimo loco similem illis habeat figuram, ex ijs, quæ suspicionem habebunt singulis alphabeti series ad eam vsque perducatur, quod si in illam potestas cadet, quæ ver-

bum

bum non possit terminare, cuiusmodi sunt B, F, G, H, P, Q, Z, eam, vt dictum est absque dubio vti frustratoriam a scripto repellemus. Hoc etiam liquebit si idem alphabeti ordo ad alias duas, pluresque similes initio verbi positas extendatur, in quas literarum potestas inciderit, quarum nexus statim sequi non possit, vt puta B C, F G, P Q R, & similes. Hoc tamen fiet, si non alius præter eorum numerum, quem deprehendimus postea medius interponatur, nam sic facile fieret, vt etiam interiectis huiusmodi characteribus in illis nexus sequeretur, veluti si nullus eiusmodi character esset interpositus, licet hoc ex illis solum posset prouenire, hoc eorum numero reddente, inde colligi licebit, hunc etiam characterum numerum, qui intra illud spacium includuntur, habita tamen interualli ratione, intra maius enim spacium plures figuras interiectas esse proprius erit credere, vt si duarum similium figurarum occursus in proximo verbo ea ratione P & Q potestatem susciperet, quæ verbi initio stare nullo modo possint, quia duæ, quæ præcedunt, proxime N & O connectuntur, de illis primum sit iudicium. Quare ad interualli primum distantiam earum numerus extimabitur. Quod si etiamnum de earum numero dubitetur, aliarum similium sequela poterit ambiguitatem tollere, vnde partes ad hoc oportunas præstabit elegisse, in quibus propter similium analogiam non difficile sit verba interpretari.

CAPVT XXII.

Proximi scripti interpretandi exemplum.

POTVISSEM exemplum prætermittere, vt hic modus ad superiorum formam deberet accommodari, ne totius illud inculcarem, quod minus videri potuisset necessariũ, nisi illud rei difficultas quæsiuisset, illud tamen hoc erit.

Ex

Ex characterum itaque diuersorum numero, qui septem & viginti recensetur, septem prima fronte solum huiusmodi interiectos esse scriptum indicat. Deprehendendi verò illos modus primus erit, quòd ex similium, & aliorum analogia, quam cum prima dictione parem sexta retinet, idem verbum vtrobiq; positum conijcitur, siquidem tres primæ figuræ, quæ præcedunt in vtraq; parte dissimiles sunt, & mox quę sequuntur similes, vnum verò analogiæ discrimen est, quod figura, quæ inter eas est, vtrobique inseritur, in primo verbo post primam similem collocatur, quæ hæc est I, in altera ante tertiam V, vnde illas consentaneum est ociosas esse, & dictiones perturbare, & proinde ex toto scripto repelli debere, & in margilani loco seruari, donec ex illis, quæ consequuntur, certo licebit agnosci desides illas fuisse. Idem obser-

obseruatur in alijs tribus partibus, quarta decima, & vndeuigesima, vbi omnes ex tribus constare literis videntur, & eandem analogiæ habere rationem, dolum tamen esse in duabus vltimis, quod in decima ante similes talis figura S ponitur, in vltima verò inter eas alia conspicitur H, vnde par est credere in illis dolum latere, quominus idem verbum ter repetitum esse videatur, quare oportunum erit, illas, vt antea factum est excludere. Eadem ratione arguetur verbum octauo loco positum, cum eo, quod quintodecimo collocatur idem esse, quod non alia re vtrumque differre videatur, quàm horum characterum interpellatione Λ C, quare cum illis paria fieri conueniet, restaret si septem sint huiusmodi characteres vnum tantum agnoscere, cuius notitiam, si per analogiam venari non possumus tentari proximum erit, an illum interuallo cognitarum partium possimus deprehendere. Si per coniecturas igitur verbum licebit eligere, quod analogia assentiente (de quibus facta est mentio) primæ & sextæ pari possit accommodari, QVESTVS vtrobique scriptum esse par erit affirmare, vnde quod nouissima prima verbi figura eadem est cum prima sextæ dictionis si ducta alphabeti serie ad eam similem potestas protrahetur R in illam, non Q potestas incidet, quæ litera, quia præcedit proxime in alphabeto eam, quæ prima est in verbo QVESTVS, colligi inde poterit eam, quæ superest vt cognoscatur, intra illud spacium mediam collocari, eamque pari ratione par erit existimare esse, quæ in tertia dictione primam figuram sequitur D R. Sublatis in hunc modum ociosis characteribus, qui scripti interpretationem impediebant, cætera ad superiorum regularum per scriptum dissoluentur.

FINIS LIBRI TERTII.

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS.

LIBER QVARTVS.

PROEMIVM.

BEn e habet, difficillimam operis partem abſoluimus, & obſcuras tum deprehendendi, tum interpretãdi notas videmur modos ſatis tradidiſſe: nunc id ſolum videtur reſtare, vt labor minor ſit illis, qui in hac diſciplina nondum ſatis profecerunt, nempe tabularum vſum & canones exponere. Quod vbi peractum erit, nil relinquitur amplius, quo minus huius operis titulo planè ſatisfeciſſe videamur, ſi priores libri ſatis probe ſuo officio functi ſunt, & beneuolos lectorum animos hactenus promeruerunt. Harum tabularum vſus ad interpretandum non parum affert adiumenti, ſiquidem dictiones, in quibus vocalium & conſonantium variatur poſitio quæſiuimus: Vnde non modo in ſimplici characterum permutatione inueniendi verba, quæ ad ſcriptum accommodentur, verùm etiam in Rotæ reuolutione habendæ ſimilium analogiæ, vt quærendis in verbis difficultas adimatur: Quorum non facilè alioquin ſubeſſet recordatio. Vbi præſtare conati ſumus, vt pauca huiuſmodi verba videantur prætermiſſa, & ea, quorum meminimus recto eſſent ordine diſpoſita: Neque enim diffiteor aliqua potuiſſe prætermitti, quæ memoriæ non obuenerant: ſed neq; in omnium recordatione fuit mihi admodum elaborandũ, id nanq; nimis moleſtum fuiſſet, alioquin parum neceſſariũ, cui rei deeſſe noluimus, ne quid lectori relictum videretur, quod ad præſentis operis vtilitatem & facilitatẽ ſpectare potuiſſet.

Ratio

Ratio vſus tabularum ſimplicis permutationis.

DICTVM eſt ſuo loco in interpretando vtile eſſe verba primum ſeligere, quæ ex paucioribus literis conſtarent, quod illa inter rara numerentur: cuiuſmodi ſunt, quę nō pluribus, quàm quatuor literis conflantur, paucioribus tamē vel vna abſoluuntur, vt interptetandi initium à facilioribus ſumeretur, nā & verba proſequi, quæ plures habent literas, & mihi multo prolixius, & moleſtius fuiſſet, & interpreti fortaſſe parum vtile in iudicando. Difficile enim admodum fuiſſet ex multiplici verborum numero proprium verbū accommodari, quod ſi quis ex ſimilium occaſione hoc exiſtimet neceſſariū, poterit ad harum exemplū ſuas tabulas conficere, nā ſi in proximis mox tabulis eiuſmodi verba recenſebimus, hoc præſtabitur ſimiliū analogię cauſa, alioquin labor prope immenſus futurus fuiſſet dictiones omnes annumerare, & proinde oportunius lectorē ad dictionarium remittere. Primum itaq; à ſingularitatis numero inchoabimus, mox ad pluralitatē ordine procedetur. Harum tabularum vſus & dictionū occurſus non minus proderit literarum aliquot poteſtatē ignoranti, quàm eas cognoſcenti: non diffiteor tamē conſonantiū à vocalibus paratā habere diſcretionem, & priorem aliquā literarum notitiam præſtare, nā hoc modo in paucioribus eſſet ambiguitas, & proinde minus oporteret vagari, & conſequētium opinio præſentium notitia magis firmaretur, vt certius iudiciū videri poſſet. Earum igitur vſus duplex erit modus, alter quem ſectabitur, qui conſonantiū & vocalium cognitionē diſtinxerit, vel aliquā verbi figuram cognouerit, alter, quē ſectabitur, qui nullā harū qualemcunq; notitiā haberet, ſed à facilitate cōuenit inchoari. Si à cōſonantibus igitur vocales diſcretæ ſint, & reſtet ſolā diſtinctā ſingulis characteribus poteſtatē aſſignare, verba ea quęrētur, quę ſeruata locorū analogia vocales & conſonātes retineant, vt ſi in verbo quatuor literarum prima & quarta figura conſonātes ſint, & duę medię vo-

 cales,

cales, dictio esse possit D E V S, in qua consonantes & vocales secundum eandem analogiam concurrunt. In hac tamẽ proportione non ita facilè potest verbi certitudo diffiniri, quòd eiusmodi plures possint consonantes & vocales variari, quemadmodum in tabulis videbitur: Quare in simili analogia, vt minus laboris sit, aliquot characterum singularem paratã habere notitiam oporteret, nam quo rarior, aut frequentior ea locorum proportio erit, per quæ vocales & consonantes disponantur, eo certior, vel incertior erit quęsiti verbi coniectura, vnde si vocalium, & consonantium positio satis erit, vt eiusmodi analogia & ratio in vno tantum verbo reperiatur, dubitandi omnis occasio tolletur, cum eius rationis proprietas vni tãtum verbo conueniat, huiusmodi erit, si in dictione quatuor literarum prima vocalis sit, quia in eum modum vna tantũ dictio reperitur V R B S, dubitatio vlterius nõ procedet, quoties itaq; eiusmodi verbũ in scripto occurret, pręstabit illud eligi, ex quo certior consonantium & vocalium etiam primo intuitu cognitio haberi possit. Quod si nulla vocalium & consonantium discretio procedet, poterit nihilominus fieri coniectura, licet sic illæ disponantur, vt in eum modum plura verba sint, & proinde minor fuisset futura certitudo, hoc fiet ex similium cõiectura, veluti si in quatuor vnius dictionis literis prima & quarta eædem figuræ sint, rursus secunda & tertia similes, vt prouenit in E S S E, E C C E, S V V S, & huiusmodi alijs dictionibus, quæ insigniores, & quarum numerus quinariũ vel senarium non excederet, tum enim ad dirimendam earũ controuersiam frequentium, & minus frequentium literarũ ratio vsum suppeditabit. Nos in his tabulis latini, & vulgati sermonis itali dictiones tantum reposuimus, nam idẽ in cęteris linguis præstare & prolixitate nimis molestum fuisset, & parum necessarium: quod si occasio postulauerit, vt idem fiat in hispano, vel gallico alioùe sermone ad horũ exẽplar quiuis eius idiomatis verba poterit inuenire, eaq; in tabulis disponere.

TABV-

TABVLA PRIMA.

Ex Solis Vocalibvs Constitvta

à	è	i	ò

ex consonantbus non reperitur.

TABVLA SECVNDA.

Ex Dvabvs Literis Constitvta

Transpositio prima
prima & secunda vocalis.

ea	ij
ei	„io
eo	

Transpositio secūda ex consonātibus nō reperit.

Transpositio tertia.
Prima vocalis, secunda consonans.

		id	oh	vt
ab	en	„il	os	
ac	es	in		
ad	et	is		
ah	ex	it		
„al				
an				
at				

Transpositio quarta
prima consonan, secunda vocalis.

dà	de	„li	do	„fui
„fa	„fè	ni	„lo	tu
„la	„le	si	„sò	
„ma	me			
„sa	ne			
	re			
	se			
	te			

TABVLA TERTIA.

Ex Tribvs Literis Constitvta

Tranſpoſitio prima
trium vocalium

aio	eia	,, iua	oua	,, vai
aue	eoo	iui	,, oue	via
aui	eua		ouo	vie
auo	eue			,,voi
				vua
				vue

Trans. ſec. ex trib. cõs. no rep.

Tranſpoſitio tertia
Prima & ſec. voc. tertia cons.

ais	eam	iam	vah
ait	eas	ijs	vim
aut	eat	ius	vir
	eis		vis
	eos		vix
	eum		vos
			vox

Trans. quarta conuerſa præced.
pr. & ſec. cons. tertio vocalis.

,, frà	,, die	,, chi	pro
ſta	,, tre		ſto
,, trà	ſpe		

Trans. quinta
prima voc. ſec. & tert. conſon.

abs	eſt
ars	
arx	
aſt	

Trans. ſexta. con. prę.
prima, & ſec. cons. tertia voc.

,, dai

„dai	„bei	cio	noe	cui
„fai	beo	dij	„poi	duo
„gai	dea	dio		fui
„hai	dee	fio		„hai
„lai	dei	„mia		hui
„mai	deo	„mie		hic
„rai	„lei	„mio		qua
„ſai	mea	pia		quę
	meæ	pie		qui
	mei	pij		quo
	meo	pio		ſua
	„neo	„ria		ſue
	„rea	„rie		ſui
	„ree	„rij		ſuo
	rei	„rio		tua
	„ſei	„ſia		tuæ
	zea	„ſij		tui
		„zia		tuo
		„zie		
		„zij		
		„zio		

Trans. ſeptima
pr. & tert. vocalis. ſec. cons.

„aco	edi	ibi	„oca	vna
acu	edo	ibo	„oda	vni
ago	egi	ida	odi	vno
ala	ego	ima	„odo	
alæ	eme	„ime	ora	
„ali	emi	imo	oro	
alo	emo	ira	„oſa	
ama	„era	ire	„oſo	
„ame	ero	iri		
„ami		ita		
amo		ite		ani

ani
ano
ara
„ari
aro
axe
axi
das
dat
fac
fas
fax
hac
has
his
hos
lac
mas
nam
pan
par
pax
ſal
ſat
tam

„deh
dem
des
det
fel
fex
hæc
hem
lex
mel
nex
per
pes
res
rex
ſed
ter

Tranſp. octaua con. pr.
prima & ter. con. ſecun. voc.

bis
cis
cit
dic
hic
his
nil
nix
ſic
ſis
ſit

bos
cor
cos
„con
dos
hoc
hos
mos
non
nos
nox
ros

cum
cur
duc
dux
fur
lux
mus
nux
pus
ſub
ſum
ſus

TABVLA QVARTA
Ex Qvatvor Literis Constitvta

Tranſpoſitio prima
Quatuor vocalium.

ioue
auia ioui

veie
veio
viua
viue
iu-

ia

iuuo

viui
viuo
vuea

Tranſ.ſec. cõ.pr.q̃tuor cõs.nõ repe-
Tranſ. tert. (ritur.
Tres primæ voc. quarta cons.

aiax
auem
aues
auis

eius
euam

oues
ouis
ouum

viam
vias
vijs
vuam
vuas
vuis

Trans. quar. c.p. tres pr..cõs.quarta
Trans. quinta. (voc. nõ reperitur
Duæ primæ voc. ter. & quar. cons.

præ
„ſtai

fleo
„ſtea

„cria
ſcio
„ſtia

fluo
„grue
grui

Tranſ. ſep.
Prima voc. reliquæ conſonantes

„baia
„baie
„baio
caio
caua
caue
caui
cauo
„daua
dauo
„faua
faue
faui

„beue
„deue
„deui
leua
leuo
meio
„neue
neui
ſeui

„cioè
dici
diua
diuę
diui
diuo
„giua
„giui
niue
„piua

boue
boui
„coua
„couo
„doue

„guaui
queo
quia

„haue
laua
maio
naue
naui
nauo
raia
raie

Tranſp. nona:

Pr. & vlt. voc. reliquæ conſonantes.

abba
abde
abdo
adde
addo
agna
agnæ
agni
agno
agri
agro
alba
albi
albo
alga
„alla
„alle
„alli
„allo
alma
almæ
almi
almo

ecce
ægra
ægre
ægri
ægro
„elle
„ello
„enſe
erga
„erge
ergo
erra
„erri
„erro
„erta
eſca
„eſce
„eſci
„eſco
„eſſa
„eſſe
„eſſi
eſto

igni
illa
illè
illi
illò
immò
indi
ipſa
ipſe
ipſi
iſta
iſte
iſti

offa
olla
ollæ
olli
„onda
„onde
„opra
orba
orbe
orbi
orbo
orca
orci
orco
„orma
„orme
„orna
„orni
orno
„orſa

vlmo
vlta
vrbe
vrbi
„vrla
„vrli
„vrlo
vrna
vrnæ
vrſa
vrſæ
vrſi
vrſo
vſſa
vſta

alta

alta
alte
alti
alto
ambo
anna
anne
anno
ante
anſa
„apre
apri
apro
arca
arcæ
arci
„arco
arcu
argo
„arma
„armi
armo
„arpa
arra
aſto

orſa
orta
ortæ
orto
oſſa
„oſſe
oſſi
„oſſo
„otto.

Tranſ. decima. c. p.
Pr. & vl. cons. reliquæ voc.

haud
laus

beas
bees
beat
beet
deam
deas

dijs
fiat
fiet

boas

duas
duos
ſuam
ſuas
ſuis
ſuos
de-

deis

deos
deum
deus
meam
meas
meis
meos
meus
reor

ſuus

Tranſpoſitio vndecima
pr. ſec. & quar. voc. ter. cons.

„aura
audi
aula
aulæ
aura
auſa
auſo

iano
ioci
ioco
iuba
iulo
iuno
iure
iuro

vaca
vaco
„vada
vade
vadi
vado
vaga
vagę
vagi
vago
vale
vana
vanæ
vani
vano
vaſe
„veda
„vede
„vedi
„vedo
vela
„ve-

„vele
veli
velo
vena
venæ
veni
vera
veræ
veri
vero
veto
vici
vidi
„vile
vili
vina
vini
vino
viri
viro
viru
viſa
viſo
viſu
vita
vitę
viti
vito
voca
voco
vola
vole
„voli
clàm:

volo

Tranſ. vndec. c. p.
Prima, ſec. & quar. conſ. ter. voc.

clam	fles	flos
cras	ſpes	
flas	ſtet	
flat		
ſtas		
ſtat		

Tranſ. decima tertia
Prim. ter. & quar. voc. ſec. cons.

abeo	egeo	idea	obeo
abij	egui	ideo	obij
acui	æque	ineo	ocio
acuo	equi		ocia
adeò	equo		ocij
alia	eruo		odio
alij	exeo		olea
alio	exui		olei
apio			oleo
aqua			
aquæ			
area			
areæ			
areo			
arui			
aruo			
aſia			

Tranſp. decimaquarta, c. p.
Prim. ter. quar. conſ. ſec. vocali.

dans	dent	hinc	fons	hunc
dant	mens		mons	tunc
hanc			poſt	

mars
pars

Trans. decimaquinta.
Prima & ter. voc. secundæ cons.

abel	edas	ibam	opes	vras
abis	edes	ibas		vres
acus	edet	ibat		vris
alam	edax	ibis		
alas	epar	ibit		
ales		idem		
alis		iram		
alat		irim		
alet		iras		
amem		item		
amen		itis		
ames				
amet				
amer				
amor				
amas				
amat				
ames				
apes				
aras				
ares				

Transp. deci. sex. & vltima cō. præ.
Prima & tert. cons. secundæ voc.
Quia multas in se retinent transpositiones facilioris intelligentiæ gratia, in plures partiemur.

Consonantes & vocales, similes.

papa	bibi	momo
rara		toto
		coco

coco.

Vocales ſimiles ſolum

„bara	bene	bibi	bolo	fuco
„cada	„bere	bini	bono	luco
cama	deme	cibi	colo	luſu
caſa	fece	diti	cono	luxu
dama	fede	fidi	dolo	
„darà	„fele	fili	domo	
data	ferè	fini	dono	
faba	geme	„lidi	foco	
fama	„lece	miſi	foro	
fata	lene	niſi	homo	
gaza	„mele	ridi	„lodo	
lata	nece	riſi	loro	
laua	„pece	tibi	loto	
laxa	pene	vidi	modo	
maga	„pere		moto	
mala	pete		nodo	
nata	„reſe		nolo	
pala	rete		noto	
„para	ſæpe		„poco	
rapa	ſere		polo	
rara	tedæ		pomo	
rata	telæ		pono	
„ſala	teme		poro	
ſana	tene		roco	
ſata			rodo	
„tana			rogo	
			roto	
			„ſodo	
			ſono	
			tono	

Conſonantes ſimiles. c. p.

pape	ceci	bibo	coce	bubo
rara	ceco	dido	nono	rare
rari	dedi		tota	ruri
raro			toti	tuta
			toto	tute
				tuti
				tuto

diſſimiles omnes.

baſe	cela	bima	bona	„buco
baſi	cæli	„cima	coce	cubo
cado	cælo	„cime	„coda	cudo
cane	cæno	cito	„core	curo
cano	cæpi	„dica	„cori	duco
„capi	cæra	„dice	„coſa	dumo
„capo	demi	dici	„coſi	fuco
cara	dena	dico	cote	fugo
caræ	fera	dira	coxa	fumo
cari	heri	diræ	doli	fune
caro	hero	diri	domi	fure
cato	„meco	fico	domo	furo
dabo	„mela	fida	„doue	fuſe
„dame	„melo	fide	„doſa	fuſi
date	„meni	fila	„dota	gula
fagi	„meno	„file	dote	humi
fago	nemo	fimo	„foce	humo
fame	nero	fine	„fora	luca
„fate	„pela	fina	„goda	luce
„fati	„peli	„fino	„gode	ludi
labe	„pelo	libo	„gola	ludo
lati	„reca	lima	hora	„lume
lato	„reco	limæ	horæ	„lumi
laxe	remi	limo	loca	luna
laxi	remo	nido	loci	lupa

magi
mago
mali
malo
„mani
„mano
naſi
naſo
nato
pace
paci
pali
palo
„paue
„pate
pati
„pato
rado
rami
ranæ
rapa
rape
raræ
rari
raro
ſale
ſali
ſalo
ſanè
ſani
ſano
tace
„taci

„teco
„tede
„tela
teli
telo
„temi

nolo
nito
pica
pico
pila
pino
pira
rigo
rima
rimę
„rimo
„riſa
„riſe
„rido
ſimæ
ſimo
ſine

„loda
„lode
„lodi
lora
lota
mola
molæ
mora
mori
„noce
„noci
„node
nodi
nola
noli
„noma
„nome
„nomi
nota
notæ
noti
noto

lupo
mali
mulo
mura
mure
muri
muta
mute
muto
nubo
nuto
pura
puræ
puri
puro
puta
puto
rubi
rubo
rude
ruga
ſuda
ſude
ſudi
„ſudo
tuba
tubæ
tubo

tale
tali

„poca
poli
poma
pomi
rode
roma
roſa
roſæ
„reſe
rota
rotæ
„ſoda
ſola
ſoli
ſole
„ſoma
„ſome
ſona
zona

Ratio vſus tabularum continuati ſcripti, in quo characterum figuræ permutantur.

ERAT in animo ad hanc rem ſex literarum, quæ varijs modis tranſponi poſſent, in tabulis nexum proponere, quòd is numerus potiſſimus videbatur, nam plures literas eodem modo colligere nimis moleſtum erat, vt ſolum hoc opus vel in magnum volumen excreſceret, pauciores verò parum fœcundum. Verùm hoc etiam viſum eſt ſatis laborioſum, & parum neceſſarium: nam ad ſimilium figurarum rationem multis modis poterat ſubſequi characterum nexus, vnde labor futurus fuiſſet parum vtilis inter tot literarum combinationes, quæ ſecundum ſimilium:

analogiam in ſpacijs pari modo de vera indicare procederent, quare conſilium hoc ſatius prætermittendum duxi, quàm rem nimis moleſtam aggredi, alioquin parum vtilem, in cuius rei loco binarum dictionum tabulas proponimus, vbi modo ex duarum ſimilium figurarum poſitione altera prius verbum terminat, altera ſubſequentis initio ponitur, modo inter trium ſequelam diuiſio vel poſt primam, vel poſt ſecundam cadit. Idem ſeruabitur & in quatuor ſimilium concurſu, vt modo poſt primam, modo poſt ſecundam incidat partitio. Eas tabulas ritè & ſuo ordine diſtinximus, vt facilè cuique obuiam fiat, quæ quoq; loco verborum partitio quærenda ſit, vt lector facilius intelligat. Ad hoc viſum eſt eadem ratione tabulas eorum verborum adijcere his, quæ inſigniora viderentur, quod plures ſimiles, & varias figuras pluribus in locis, modo bis, modo ter remaneant: quarum aliæ ſtatim ſuccedunt, aliæ verò interpoſitis alijs procedunt: quæ omnia & ſi cui minus vtilia poterunt videri, quod vel rem ſic ſubſequi neceſſarium non ſit, & ſæpius aliter contingat, & inter plura eodem modo ſe habentia indicatu difficillimum ſit, quod potiſſimum debeat eligi, quia tamen ea obſeruatio ad rem pertinere viſa eſt, prætermittendam non duxi: nam ea, quæ hoc modo incerta ſe habent conſequentium regularum iudicio poterunt confirmari, vt inter plura tollatur ambiguitas.

Vocales ſolæ, quæ principio vnius, & fine alterius dictionis eſſe poſſunt.

anima	atq;
ille	etiam
dei	iouis
ego	omnis
tu	vides

Conſo-

Consonãtes solæ, quæ in fine vnius & principio alterius esse possunt.

hoç	caput	nos	sapientes
illud	dabit	et	tenet.
ah	habet		
nil	licet		
num	manus		
non	negat		
amor	rogat		

Cum similes tres vocales erunt, & diuisio cadit apud secundam.

aucupij	iudico
iudicij	iaceo
alij	iuno
eoo	omne

Si apud primam.

tibi	ijsdem

Si quatuor vocales in medio.

Tiberij	ij
eoo	oone

Si quatuor apud primam.

tu	vuula

Tabula notabilium dictionum, in quibus secundæ, tertiæ, quintæ & sextæ duplicantur.

„abbassarsi	accurro	„afferro
„abbattimento	„affatto	„alletto
accommodo	„effetto	appello
affessor	„effettuato	immissum
affiсco	„errasse	accurro
affiсcesco	immitto	offella
attollo		efferramenta

Tabula dictionum, in quibus secunda & tertia duplicatur, etiam consonante sequenti.

 „abbrac-

„ abbracciamento	agglomero	efflagito
„ abbracciare	agglutino	effleo
„ abbreuiare	aggrauo	effloreo
acclino	aggredior	effrænus
accliuis	aggrego	offleo
accludo	applaudo	offringo
accreſco	applico	offriſco
accredo	approprio	oppleo
affleo	apprimè	opploro
afflo	approbus	opprimo
afflictus	attribuo	opprobrium
affluo	„ ebbro	
affrico	eccleſia	

Si ſeptem conſonantes & apud
tertiam ceciderit diuiſio.

vrbs	phtiſis
ſtirps	phthongus

Si ſex conſonantes & apud ſecundam
ceciderit diuiſio.

amant	phthiſim
habent	phthongum

ſi in medio

vrbs	ſtrabonis
ſtirps	ſtructuræ

Si quinq; conſonantes & apud primam.

et	phthiſis
nec	phthongus
amant	ſtrabones
diligunt	ſtructuras

Si apud tertiam.

vrbs	ſtudij
ſtirps	brachij

Duplices conſonantes cum duplicibus vocalibus
ſequen-

ſequentibus.

alluuio alluuies annuus. ſic & ſimil. dict. reperir. poterunt.

Ratio vſus tabularum orbicularis ſcripti, & earum vſus

EXPOSCIT ratio, vt idem in orbiculari ſcripto, quod in ſimplici characterum permutatione exequamur, vt tabulas tradituri, in quibus ſimiles figuræ huius ſcripti modo plures, modo pauciores varijs modis diſponentur, earum nunc vſum indicemus, ne hoc ad ſolam mentis agitationem quis facturus facilius in errorem incidat: nam & difficile fuiſſet, eas dictiones memoria complecti, & lubricum in experimento labi, in quibus tabulis legitimum ordinem ſecuti ſumus; vt primum duarum literarum verba, mox trium & inde quatuor poneremus. Rurſus quemadmodum in illis variæ ſimiles collocentur, pleniſſimam rationem traderemus, vt rem expendenti clarius liquebit. His adiecimus plurium literarum verba, in quibus figuræ ternæ ſimiles initio medio & fine ſimul concurrunt. Adiunximus præterea binarum dictionum nexum, in quo figuræ, quæ priores dictiones terminant, quæq; mox ſequentes inchoant aſſimilantur, vel eædem ſunt, earum dictionum vſus in eo genere ſcripti adiumentum dabit, ad ea ſolum verba inueniendum, in quibus, vt in ſuo loco proximo volumine dictum eſt, reliqua omnis interpretatio firmabitur, & innitetur. Earum igitur vſus occaſio quoties obuenerit, habebit interpres quo recurrat, vt facilior ſibi aditus pateat ad interpretandum, vbi tabularum ſectiones interpreti, quo loco quæque dictio quærenda ſit, præfixo titulo indicabunt.

TAB. PRIMA

DICTIONVM DVARVM SIMILIVM LITERARVM.

ab de hi il tu

TAB. SECVNDA

DICTIONVM TRIVM LITERARVM.

Transpositio prima
prima & sec. similis

abi	„del	hic	tuæ
dea	dem	hij	tui
dei	des	his	tuo
deo	det	tua	tum

Transp. sec.
sec. & ter. similis

ede	„ahi	„chi
odæ	nil	

Transp. tert.
prima & vltima similis

„che	iam	„mio	per	„pur
„gai	meo	par	pyr	seu

Transpo. quint. non reperitur, aliæ vsui es-
(se non possunt.

TAB. TERTIA

QVATVOR LITERARVM

Transpositiones. 1. 2. 3. 4. omittimus,
quia inutiles.

Transp. 5. prima & sec. similis, reliquæ
dissimiles.

abbas	abeo	dedi	demi	deos	hiat
abde	deam	deis	demo	„deue	tuam
abdo	deas	dele	dena	„deui	tuas
				deus	tuba
					tube
					tuta
					tuum
					tuis
					tuus

Trans-

Tranſp. ſexta c.p.
ter. & quar. ſimilis, cæteræ diſſimiles

abde	„fede	ſede	. actu	nutu
adde	fide	„ſode	cætu	ortu
„arde	inde	„ſude	fætu	potu
aude	rade	vade	fotu	ritu
„cade	ride	„vede	ictu	ſitu
cede	rode	vide	motu	
vide	rude	vnde	natu	

Tranſp. ſeptima omittitur.

Tranſp. 8. p. diſſim. reliquæ ſimiles.

aſtu
eſtu.

Tranſp. nona prima & vlt. ſimiles, reliquæ diſſimiles.

apud	feci	leuo	pons	vlla
baſe	fili	libo	quot	vlta
bene	fimi	lido	ſtyx	vnca
„bere	fixi	limo	vada	vnda
beue	foci	lino	vaga	vola
bibe	funi	ludo	vana	vrna
bile	furi	lugo	veda	vrſa
bimæ	„lago	lupo	vela	vrta
binæ	lato	olor	vena	vſta.
bonæ	lauo	oſor	vera	
bouæ	laxo	pars	viſa	
fagi	lego	plus	vita	

Tranſp.

Tranſp. decima
2. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

dabo	tabe	idem	„ file	vili
faba	tabo	ideo	fili	vile
fabæ	adeo	bili	filo	
fabi	idæa	fila	nilo	

Tranſ. vndecima, non reperitur.
Tranſp. decima ter. prima tertia & quarta ſimilis.

ritu.

Tranſp. quartadec. c. p. omittitur.
Tranſp. quintadec. pr.& 3.ſimilis,reliquæ diſſimiles.

arca	lanæ	peræ	reti	ſiue
arcæ	lena	peru	rite	viam
arco	lene	pori	„ riti	vias
„ bada	leni	poro	rota	vnam
coes	leno	pyra	rotæ	vras
coet	lino	pyre	roto	vrat
„ crea	luna	pyro	ruta	vtar
erga	meos	pura	rute	vnam
„ erge	nepa	puræ	ſæua	vras.
ergo	„ para	puri	ſæuæ	
hali	pari	puro	ſæui	
halo	paro	rate	ſæuo	
lana	„ pera	rete		

Tranſp. ſextadec. vlt. c. p.
ſec. & quar. ſimilis,reliquæ diſſimiles.

hanc	diem	aper	vrat	cuma
acie	fiam	epar	vret	cuna
acre	piam	aret	vrit	cura
ecce	pium	erat	auia	dura
agni	viam	erit	aula	„ duca
				agri

agri	ambo	orat	aura	fuga
„ ogni	immò	oret	auſa	fuma
„ ſura	iuba	luna	muſa	pura
fuſa	iura	mula	muta	puta
gula	iuua	„ mura	nuda	quia.

TAB. QVARTA

DIVERSARVM DICTIONVM

Trium ſimilium in principio dictionis.

ſtupa
ſtudium
ſtupidum   Maiuſcolis illis literis addere poteris
deficio   fines ex libitu,& multæ conſurgent dictiones.
hilaris

Trium ſimilium in fine dictionis.

paſtu
guſtu
faſtu   & ſimilia
damno
„ nieghi
„ prieghi

Duæ ſimiles in fine, alteræ duæ ſimiles in principio ſequentis dictionis.

ars tua
lux zachariæ   Si dictionibus his diuerſa principia & fines
eſt vxor   addes, aliæ quoq; conſurgent dictiones.

Duæ ſimiles in fine altera principio alterius dictionis.

de fago   pars talis tu zeno.
nil moror   eſt vlla   adde etiam & aliæ compo-
vno paruo   dux zeno   nuntur nouæ dictiones.

Vna

Vna ſimilis in fine, duæ principio alterius dictionis.

hic dedit
illud efficit
ah illius
deum nouit
non oportet
amor ſtatuæ
is tua
et vxor
lex zabulonis

Egenus interpres principio & dictionum fine multas addere literas poterit

Vna ſimilis in fine, alterius principio dictionis tres.

hic deficit
cur ſtudes

etiam ſi addes, nouas habes.

Hæc ſunt, quæ hoc tempore de hac materia dici poſſe videantur, atque huiuſmodi in re prodenda ſatis auguſtè ſcripſiſſe viſi ſumus, omnes enim, quos adhuc videre contigerit ſcriptores quàm anguſtiſſimè tetigerunt.

Finis.